

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

القائد القرآني

﴿ | Qur'anic Leader

﴿ | القائد القرآني

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رهبر قرآنی

نویسنده:

معاونت فرهنگی و اجتماعی سازمان اوقاف و امور خیریه

ناشر چاپی:

اسوه - سازمان اوقاف و امور خیریه جمهوری اسلامی ایران

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۱۲	رهبر قرآنی
۱۲	مشخصات کتاب
۱۲	اشاره
۱۵	فارسی
۱۶	العربیة
۱۷	فارسی
۱۷	اشاره
۱۸	مقدمه
۱۹	انس خانوادگی با قرآن
۲۱	تحصیلات (قرآنی)
۲۴	سابقه ی مبارزاتی - تفسیری
۲۴	شروع مبارزات و انتخاب جلسات تفسیر به عنوان یکی از خطوط مبارزه
۲۶	جلسات تفسیر قبل از پیروزی انقلاب اسلامی
۲۶	اشاره
۲۶	جلسات پایین خیابان؛ اولین سری تفسیر
۲۶	جلسات تفسیر در عین تعقیب و گریزها
۲۷	تفسیر در مسجد صدیقی ها و مدرسه میرزاجعفر
۲۸	ادامه تفسیر مدرسه میرزاجعفر
۲۹	شروع جلسات تفسیر مسجد امام حسن (علیه السلام) مشهد
۳۱	حلقه های تفسیر در مسجد قبله
۳۲	برگزاری مجدد تفسیر در مسجد امام حسن (علیه السلام)
۳۳	تفسیر در مسجد کرامت
۳۳	مشهورترین و مهم ترین جلسات تفسیر

۳۵	جلسات تفسیر بعد از پیروزی انقلاب اسلامی
۳۵	دوران ریاست جمهوری معظم له
۳۷	دوران رهبری معظم له
۳۸	روش و گرایش تفسیری
۴۰	سابقه ی پژوهشی - تألیفی
۴۰	اشاره
۴۱	تألیف «دو پژوهش قرآنی»
۴۱	کتاب «گفتاری در باب صبر»
۴۲	کتاب «طرح کلی اندیشه ی اسلامی در قرآن»
۴۴	ترجمه کتاب «تفسیر فی ضلال»
۴۵	ویرایش جدید کتاب «طرح کلی اندیشه ی اسلامی در قرآن»
۴۶	کتاب «مروری بر مبانی، روش و قواعد تفسیری» در تفسیر سوره ی توبه
۴۶	کتاب «تفسیر سوره ی مجادله»
۴۷	کتاب «تفسیر سوره ی براءت»
۴۸	سابقه ی اجرایی در حوزه ی قرآن کریم
۴۸	اشاره
۴۸	تأسیس رادیو قرآن
۵۰	تأسیس شورای عالی قرآن
۵۱	ایجاد مرکز طبع و نشر قرآن کریم جمهوری اسلامی ایران
۵۲	ارتباطات مردمی
۵۳	اهدای قرآن به خانواده ی شهدا
۵۴	دیدار با جامعه قرآنی
۵۴	اشاره
۵۴	مسابقات بین المللی قرآن کریم
۵۵	محافل انس با قرآن
۵۶	جایگاه قرآن کریم در اندیشه ی آیت الله العظمی خامنه ای

۶۱	حسن ختام مروری بر چند خاطره قرآنی به نقل از استاد سادات فاطمی
۶۱	اشاره
۶۱	آرزوی «انس جامعه با قرآن»
۶۲	تخصص در همه فنون قرآنی
۶۳	شناخت بسیاری از قراء و داشتن نواریشان
۶۳	دقت در قرائت و تذکر اشتباهات به قراء
۶۴	منابع
۶۵	العربیة
۶۵	اشاره
۶۶	المقدمه
۶۷	أسره القائد والقرآن الکریم
۶۸	الدراسات القرآنیة
۷۱	الجدور الثوریة والتفسیریة
۷۱	الانطالقه الثوریة واعتماد احلقات التفسیر یه كأحد خطوط المواجهه
۷۳	حلقات التفسیر قبل انتصار الثوره الإسلامیة
۷۳	اشاره
۷۳	الحلقات التفسیریة یه یف «بایین خیابان»
۷۳	جلسات التفسیر إبان المطارده والتخفی
۷۴	حلقات التفسیر فی مدرسه المیرزا جعفر
۷۵	مواصله سلسله حلقات تفسیر مدرسه المیرزا جعفر
۷۶	بدء الحلقات التفسیریة یه فی مسجد الأمام حسن (ع) فی مدینه مشهد
۷۸	الحلقات التفسیریة یه فی مسجد القبله
۷۸	اعاده الحلقات التفسیریة یه فی مسجد الأمام الحسن (علیه السلام)
۷۹	حلقات التفسیر فی مسجد الکرامه
۸۰	أشهر وأهم الجلسات التفسیریة
۸۲	الحلقات التفسیریة یه بعد انتصار الثوره الإسلامیة

٨٢	إبان تصديه لرئاسه الجمهوريه
٨٤	مرحله التصدى للقياده
٨٥	منهجه التفسيرى
٨٧	الخلفيه البحثيه التأليفيه
٨٧	اشاره
٨٨	تأليف كتاب «بحثن قرآنيان»
٨٩	كتاب «حديث فى باب الصبر»
٨٩	كتاب مشر وع الفكر الإسلامى فى القرآن الكريم كتاب مشر وع الفكر الإسلامى فى القرآن الكريم ٢
٩١	ترجمه كتاب تفسير فى ظلال القرآن
٩٣	إعاده تصحيح وصياغه كتاب «مشر وع الفكر الإسلامى فى القرآن الكريم»
٩٣	كتاب «إطلاله على امباني والمناهج والقواعد التفسيريه» فى سوره التوبه
٩٣	كتاب تفسير سوره المجادله
٩٤	كتاب تفسير سوره البراءه
٩٤	خلفيته التنفيذيه فى المجال القرآنى
٩٤	اشاره
٩٤	تأسيس إذاعه القرآن الكريم
٩٨	تأسيس المجلس الأعلى للقرآن الكريم
٩٩	إنشاء مرا كز طباعه ونشر القرآن الكريم فى الجمهوريه الإسلاميه الأيرانيه
١٠٠	العلاقات الشعبيه
١٠١	اهداء المصحف الشر يف إلى عوائل الشهداء
١٠٢	اللقاء مع الشرائح القرآنيه
١٠٢	المسابقات الدوليه للقرآن الكريم
١٠٣	محافل الأنس مع القرآن الكريم
١٠٤	مكانه القرآن الكريم فى فكر الإمام السيد على الخامنئى
١٠٤	اشاره
١٠٥	وقد أشار سماحته فى كتاب «طرح كلى» إلى هذا قانلا

١٠٩	.....	حسن الختام مرور على بعض الخواطر القرآنيه
١٠٩	.....	اشاره
١٠٩	.....	أمنيه «أنس المجتمع مع القرآن»
١١٠	.....	التخصص في جميع الفنون القرآنيه
١١٠	.....	معرفته بالكثير من القراء واقتناء أشرطة تسجيل لتلاواتهم
١١١	.....	الدقه في القراءه وتذكير بأخطاء بعض القراء
١١٢	.....	المصادر :
١١٤	.....	References
١١٤	.....	Books
١١٤	.....	Articles
١١٤	.....	Dissertations
١١٥	.....	Concentration on the Recital and Correcting the Mistakes of the Reciter
١١٦	.....	Being familiar with most of the Reciters and having their Re- cordings
١١٧	.....	Expertise in all Qur’anic Fields
١١٨	.....	A Good Ending: Quoting a few Qur’anic Accounts as narrated by Saadat Fatimi
١١٨	.....	Point
١١٨	.....	The Wish for the Society’s Affinity with the Holy Qur’an
١٢٣	.....	who stray from His way, “and, ”He knows best those who are guided
١٢٥	.....	Quranic Leader The position of the Holy Qur’an in the Thought of Ayatollah Khamenei
١٢٥	.....	Point
١٢٧	.....	Quran Circles
١٢٨	.....	Visitation of Qur’anic Institutes
١٢٨	.....	International Qur’an Competitions
١٢٩	.....	Public Relations
١٢٩	.....	Giftng Qur’ans to the Families of the Martyrs
١٣١	.....	Establishing the Center for the Publication and Distribution of the Holy Qur’an of the Islamic Republic of Iran

۱۳۲	Forming the Supreme Council of the Holy Qur'an
۱۳۴	Founding of Radio Qur'an
۱۳۵	Accomplishments in the Field of the Holy Qur'an
۱۳۵	Point
۱۳۶	Tafsir Surah ye Bara'at
۱۳۷	Tafsir Surah ye Mujadalah
۱۳۸	Revised Edition of Tarh Kulli Andishe ye Islami dar Qur'an
۱۳۸	Maruri bar Mabani, Ravish va Qawaid Tafsiri dar Tafsir Surah Tawbah
۱۴۰	Translation of Tafsir fi Zilal
۱۴۳	Guftari Dar Bab Sabr
۱۴۳	Tarh Kulli Andushe ye Islami Dar Qur'an
۱۴۴	Doh Pajuhesh ye Qur'ani
۱۴۵	Writings and Researches
۱۴۸	His Methodology of Commentary
۱۴۸	Point
۱۴۹	The Era after becoming the Supreme Leader
۱۵۱	Commentary Gatherings after the Victory of
۱۵۴	The most Well Known and Important Commentary Gathering
۱۵۵	Commentary Sessions at the Karamat Masjid
۱۵۶	Re-initiating the Lessons at the Imam Hasan (as) Masjid
۱۵۷	Commentary Gatherings at the Qibla Masjid
۱۶۰	(The Imam Hasan (as) Masjid (Mashhad
۱۶۱	The School of Mirza Ja'far Commentary Continued
۱۶۳	The Masjid Sadiqiha and School of Mirza Ja'far Commentary Classes
۱۶۴	Gathering on the Commentary of the Holy Qur'an before the Victory of the Islamic Revolution
۱۶۴	The First Commentary Series at Payin Khayaban

۱۶۴	.....	Commentary Whilst Being Pursued
۱۶۷	.....	Exegetical Resistance Activities
۱۶۷	.....	The beginning of resistance and choosing commentary gatherings as one form of it
۱۷۱	.....	Qur'anic Education
۱۷۴	.....	A Qur'anic Household
۱۷۵	.....	introduction
۱۷۷	.....	English
۱۸۰	.....	درباره مرکز

ناشر، تهیه و تنظیم: مجتمع فرهنگی آموزشی معاونت فرهنگی و اجتماعی سازمان اوقاف و امور خیریه لیتوگرافی، چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات اوقاف

نوبت چاپ: اول / بهار ۱۳۹۷

شمارگان: ۵۰۰۰۰ نسخه

قیمت: ۵۰۰۰ تومان غیرقابل فروش / اهدایی

آدرس مجتمع: قم ، بلوار ۱۵ خرداد، جنب امامزاده شاه سیدعلی

مجتمع فرهنگی آموزشی معاونت فرهنگی اجتماعی سازمان اوقاف و امور خیریه

امور خیریه، معاونت فرهنگی و اجتماعی لوشاتو، سازمان اوقاف و آدرس: تهران، خیابان نوفل

تلفن : ۰۲۵-۳۸۱۸۷۱۵۶

سایت سازمان : www.oghaf.ir

سایت معاونت : www.mfso.ir

سایت مجتمع : www.mfpo.ir

ص: ۱

اشاره

- انس خانوادگی با قرآن ۸
- تحصیلات (قرآنی) ۱۰
- سابقه ی مبارزاتی - تفسیری ۱۳
- روش و گرایش تفسیری ۲۷
- سابقه ی پژوهشی - تألیفی ۲۹
- سابقه ی اجرایی در حوزه ی قرآن کریم ۳۷
- جایگاه قرآن کریم در اندیشه ی آیت الله العظمی خامنه ای ۴۵
- حسن ختام: مروری بر چند خاطره قرآنی به نقل از استاد سادات فاطمی ۵۰
- منابع ۵۳

المقدمه	٥٥
أسره القائد والقرآن الكريم	٥٦
الجدور الثوريه والتفسيريه	٦٠
منهجه التفسيرى	٧٤
الخلفيه البحثيه التأليفيه	٧٦
خلفيته التنفيذيه فى المجال القرآنى	٨٥
مكانه القرآن الكريم فى فكر الإمام السيد على الخامنى	٩٣
حسن الختام: مرور على بعض الخواطر القرآنيه نقلا عن الأستاذ (سادات فاطمى)	٩٨
المصادر	١٠١

فارسی

اشاره

ص: ۶

با دقت در زندگی مقام معظم رهبری مدظله، بهره مندی ایشان از قرآن در تمام مراحل زندگی شان به روشنی قابل مشاهده است؛ به طوری که می توان

محوری ترین بعد از ابعاد شخصیتی معظم را «بعد قرآنی» دانست.

بر این اساس سازمان اوقاف و امور خیریه در آستانه برگزاری سی و پنجمین دوره مسابقات بین المللی قرآن کریم، به منظور آشنایی بیش تر با ابعاد

شخصیت قرآنی معظم له، در نوشتار حاضر با عنوان رهبر قرآنی به ارائه ی اطلاعاتی پرداخته است که با مطالعه آن، نه تنها از حدود هفت دهه فعالیت قرآنی ایشان اطلاع می یابیم، بلکه منطبق بودن منظومه ی فکری ایشان با قرآن و مبانی اسلامی نیز بر ما روشن می گردد.

به امید آنکه مورد استفاده همگان قرار گیرد.

سازمان اوقاف و امور خیریه

اگر بخواهیم چگونگی آشنایی و ارتباط مقام معظم رهبری مدّ ظلّه با قرآن را بررسی و به جایگاه قرآن در اندیشه و منظومه ی فکری ایشان دست پیدا کنیم، لازم است ابتدا با خانواده ی ایشان آشنا شویم؛ چرا که نهاد خانواده، اساسی ترین بستر تربیت آدمی است و در شکل گیری و تکوین شخصیت افراد، نقش بسزایی دارد.

سیدعلی حسینی خامنه ای، در فروردین ماه سال ۱۳۱۸ شمسی برابر با ۱۳۵۸ قمری در مشهد

مقدس چشم به جهان گشود. پدرش، سید جواد خامنه ای (۱۶ آذر ۱۲۷۴-۱۴ تیر ۱۳۶۵)، از علما و

مجتهدین عصر خود بود که پس از گذراندن دروس سطح در تبریز و مهاجرت به مشهد و بهره مندی

از محضر اساتید بزرگ آن دیار، در ۱۳۴۵ ق به نجف رفت و در زمینه ی فقه و اصول فعالیت داشت؛

در ادامه نیز از حوزه ی درس میرزا محمدحسین نائینی، سید ابوالحسن اصفهانی و آقا ضیاءالدین عراقی کسب فیض کرد و از سه نفر مذکور اجازه ی اجتهاد گرفت.

مادرش، بانو خدیجه میردامادی (۱۲۹۳ ش-۱۳۶۸ ش)، فرزند آیت الله سید هاشم نجف آبادی بود.

سید هاشم نجف آبادی پس از ازدواج با بی بی سکینه به مشهد رفت و در این شهر به ارشاد مردم، تفسیر

قرآن کریم و تألیف کتاب روی آورد. او در یکی از شبستان های مسجد گوهرشاد، آیه های قرآن را با مبنا قرار دادن تفسیر مجمع البیان، تفسیر می کرد که با استقبال گروهی از طلاب، فضلا و علاقه مندان روبه رو شد.

خدیجه میردامادی (مادر آیت الله خامنه ای)، بانویی زاهد، متشرّع، آشنا با آیات قرآن، احادیث، تاریخ و ادبیات بود. اندوخته علمی ایشان با مطالعه در تفاسیر قرآن و کتب تاریخی چون روضهالصفا، به جایی رسید که زندگی انبیا، امامان معصوم و شخصیت های قرآنی را در قالب داستان ها و روایت های

شنیدنی برای فرزندانش باز می گفت؛ قرآن را با صدایی خوش تلاوت می کرد. رهبر معظم انقلاب مدّظله در این باره می فرمایند:

«من اولین نغمه های خوش قرآن را از حنجره ی مادرم شنیدم. ...دور او جمع می شدیم و می نشستیم و ایشان قرآن را با صوتی خیلی شیرین و دل پذیر برای ما می خواند و آیاتی از آن را ترجمه می کرد.»

«من خودم اولین بار، زندگی حضرت موسی، زندگی حضرت ابراهیم و بعضی پیامبران دیگر را از مادرم به این مناسبت شنیدم. قرآن که می خواند، به آیاتی که نام پیامبران در آن است می رسید، بنا می کرد به شرح دادن.»

سیدعلی خامنه ای باوجود چنین پدر و مادری، از همان کودکی با قرآن آشنا شده و تحت تربیت

قرآنی رشد یافته است که همین امر، سبب انس و ارتباط قوی ایشان با کلام وحی است.

تحصیلات (قرآنی)

ایشان در چهارسالگی تحصیل را از مکتب خانه شروع کرد و در پنج سالگی وارد دبستان شد. او صدای خوبی داشت و قاری مدرسه شده بود و قرائت او، آوازه ای هرچند محدود پیدا کرده بود. پدرش برای آشنایی بیش تر پسرانش با قرآن و یادگیری تجوید، از حاج رمضان بنکدار خواست آنان را آموزش دهد و بعد از او نیز، ملاعباس، که بزرگ ترین استاد قرائت قرآن مشهد بود، آموزش را برای آن ها ادامه داد و سید علی تمام قواعد تجوید را از او فرا گرفت.

سیدعلی حسینی خامنه ای از دوازده سالگی،

کلاس درس قرائت قرآن داشتند و از این دوران سیر

فعالیت های قرآنی خود را آغاز کرده است. (۱)

ایشان بعدها، از این که در کودکی و نوجوانی به حفظ قرآن پرداخته ابراز تأسف کرد؛ هرچند در سنین بالا، بخش هایی از این کتاب جاوید را حفظ کرد، همچنان، این که خودش را حافظ قرآن

ص: ۱۰

۱- عکسی موجود است که معظّم له پشت آن نوشته اند: « ۱۲ سالگی ، کلاس ششم... روزجمعه پس از پایان جلسه ی قرائت قرآن که استاد آن من بودم و قراء آن ، شاگرد مدرسه ای که من دانش آموزان آن بودم .من و چند نفر کلاس ششم آن مدرسه بودیم (ابتدایی) و دیگران از کلاس های پایین تر بودند»

نمی‌داند، جزو تأسف‌های بزرگ اوست.

سیدعلی خامنه‌ای، درس‌های طلبگی را از کلاس پنجم دبستان شروع کرد. پس از اتمام دوره‌ی

دبستان، وارد دنیای طلبگی شد و در سال ۱۳۳۴ش، در درس خارج فقه آیت‌الله سید محمدهادی میلانی حاضر شد.

پس از آن، مدتی در نجف و مدتی در حوزه‌ی علمیّه قم از محضر اساتید استفاده کرد و در مدّت اقامت در قم اکثر وقت خود را به تحقیق، مطالعه و تدریس می‌گذراند. در ۱۳۴۳ش به دلیل عارضه‌ی بینایی پدر و کمک به وی به ضرورت از قم به مشهد بازگشت و بار دیگر در جلسات درس آیت‌الله میلانی حضور یافت که تا سال ۱۳۴۹ش ادامه داشت.

آیت‌الله خامنه مدّظله معتقد بودند جلسه قرائت قرآن به تنهایی کافی نیست؛ بلکه باید مقدّمه‌ای

باشد تا مردم با مفاهیم قرآن آشنا شوند. (۱)

ایشان همواره در طول فعالیت‌های خود به مقدّم بودن آشنایی

ص: ۱۱

۱- بیانات در دیدار کارگزاران و مسئولان نظام و مهمانان کنفرانس وحدت اسلامی به تاریخ ۱۳۷۳.۰۶.۰۴. رهبر انقلاب می‌فرمایند: اگر حکومتی براساس اسلام بود، به این معناست که اسلام مورد عمل قرار گرفته است. اما اگر اسلام به معنای اعتقاد و عمل افراد در جامعه وجود داشته باشد و حاکیت دین برقرار نباشد، در چنین جامعه‌ای قرآن و اسلام مهجور است. مصداق آن در قرآن کریم و در سوره‌ی فرقان چنین آمده است: «وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا» پیغمبر اکرم نزد پروردگار عالم عرض می‌کند: «يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا» هجر قرآن به چه معناست؟ بی‌شک به این معنا نیست که قرآن و اسم قرآن و اسم مسلمانی را به طور کلی از خود دفع کردند. این اتخاذ نیست. «اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا»؛ یعنی قرآن را دارند اما همراه با هجر. قرآن هست؛ اما مهجور است. به این معنا که قرآن در یک جامعه تلاوت شده و احترام اما همراه ظاهری می‌شود؛ اما به احکام آن عمل نمی‌کنند به بهانه‌ی جدایی دین از سیاست، حکومت را از قرآن سلب می‌نمایند. اگر قرار بود که اسلام و قرآن حکومت نکنند، پس مبارزات پیغمبر برای چه بود؟ از نگاه ایشان، ایجاد یک نظام مبتنی بر دین، یعنی همان کاری که پیغمبر اکرم (صلی‌الله علیه و آله وسلم) در آمدن به مدینه و هجرت به مدینه انجام دادند. تا وقتی جامعه‌ای نباشد، نظامی نباشد، تمرکز اقتداری نباشد که بتواند بر روی همه فعالیت‌های اجتماعی سایه بيفکند، کارها ضمانتی ندارد. قبل از انقلاب، خیرخواهان و ناصحان معدودی بودند دلشان می‌سوخت و مردم را نصیحت می‌کردند؛ موعظه هم بی‌تأثیر نیست، در؛ دل اثر می‌کند؛ اما قابل تحقق عملی نیست؛ چرا؟ چون نظام، نظام غلطی است؛ چون جهت‌گیری جامعه، جهت‌گیری ضد عدالت، ضد انصاف، ضد مروت، ضد اخلاق است. جهت‌گیری مهم است. اصل جهت‌گیری با تشکیل یک نظام است.

برانس با قرآن، لزوم تدبیر در قرآن و تلاش برای عملیاتی کردن آموزه های قرآن در جامعه تأکید داشته اند.

ایشان، یعنی «مبارزه» برای تحقق حکومت قرآنی شکل گرفت.

در ادامه، مروری بر سابقه ی تفسیری و پژوهشی ایشان خواهیم داشت.

ص: ۱۲

شروع مبارزات و انتخاب جلسات تفسیر به عنوان یکی از خطوط مبارزه

حضرت آیت الله خامنه ای مدّ ظلّه از نخستین کسانی بود که با شروع مبارزات در سال ۱۳۴۱، به ۱۳

خمینی رحمه الله علیه پیوست و اولین فعالیت های شان همان تکثیر و پخش اعلامیه های امام بود. در این زمان ها، ابعاد سیاسی امام برای ایشان یکی پس از دیگری رو می شد.

این که بینش سیاسی امام خمینی رحمه الله علیه چگونه ساخته و پرداخته شد؟ چه کسانی بر او تأثیر سیاسی گذاشتند؟ و... سؤالاتی بود که سید علی خامنه ای به آن ها می اندیشید.

او به این نتیجه رسید که غیر از تأثیر بسزایی که آیت الله سید حسن مدرس و آیت الله میرزاحمدعلی

شاه آبادی در اندیشه ی آیت الله خمینی گذاشتند، استعداد، هوشمندی و تیزبینی امام در باب مسائل

اجتماعی و فهم عمیق از مسائل اسلامی، او را در جایگاه یک انقلابی بزرگ و دگرگون کننده ای بی بدیل

قرار داده است و البته شجاعت امام، که میراثی خانوادگی بود نیز، در این خیزش بسیار مؤثر بوده است.

پس مجموعه ای از دین داری، شجاعت، درک سیاسی و الهام گیری از مرام سیاسی آقایان مدرس

و

شاه آبادی در قیام امام خمینی رحمه الله علیه به چشم می خورد و آیت الله خامنه ای می دید که همه ی این عوامل زیر چتری به نام «انگیزه ی دینی» جمع است.

از سال ۱۳۴۲ که مبارزات ملت ایران به رهبری امام خمینی (رحمه الله علیه) وارد مرحله ی جدیدی شد و پس از سرکوبی این نهضت توسط رژیم طاغوت، جریان های مختلف سیاسی-اجتماعی خط مشی های مختلفی را در پیش گرفتند. آیت الله خامنه ای نیز میان مبارزان بوده و علاوه بر همراهی با دیگر مبارزان، زمینه سازی فکری و اندیشه ای جامعه را نیز منظور نظر قرار داد؛ در این حوزه، یکی از موثرترین

فعالیت های شان، برگزاری جلسات تفسیر بود.

آیت الله خامنه ای تلاش کردند تا طرحی برای زیست مؤمنانه در جهان جدید ارائه دهند که تسلیم

تحولات زمانه نیست و راهکارهایی برای مدیریت تحول ارائه می کند. این رویکرد بر پایه ی بازگشت به

قرآن استوار شده و به دنبال «دین داری حداکثری» است.

شرایط آن زمان، سبب شده بود تمام فعالیت های آیت الله خامنه ای و سایر فعالین، توسط نیروهای

ساواک تحت نظر باشد؛ به طوری که در تمام سخنرانی های ایشان نیروهای ساواک حضور داشتند تا حرف ها را بشنوند و مهم ترین بخش هایش را یادداشت و منعکس کنند؛ به همین دلیل، آیت الله خامنه ای به محدودیت هایی که در ارائه مطالب به مخاطب داشتند، اشاره کرده، فرمودند:

«مطالبی را که فکر می کردم دانستن آن برای نظام و رژیم به شدت مضر است، بدون این که اندک

اشاره ای به دستگاه بکنم، مطرح می کردم. هیچ گوشه و کنایه ای هم مطلقاً به دستگاه نمی زدم.»

با این حال، گزارش ها و خبرچینی هایی بود که به دستگیری های متعدد آیت الله خامنه ای منجر

می شد؛ ایشان قبل از انقلاب، شش مرتبه توسط ساواک بازداشت شده، به زندان رفتند و بعد از آن نیز، تبعید شدند.

جلسات تفسیر قبل از پیروزی انقلاب اسلامی

اشاره

آیت الله خامنه ای قبل از پیروزی انقلاب اسلامی، مجموعاً نه سری جلسات تفسیری برگزار کردند

که در ادامه به ترتیب زمانی، به شرح این ها می پردازیم:

جلسات پایین خیابان؛ اولین سری تفسیر

شروع جلسات تفسیر آیت الله خامنه ای، از سال ۱۳۴۳ بود که جمعی از اهالی «پایین خیابان» از او خواستند تفسیر بگویند و او با شرایطی پذیرفت؛ بنابراین، بعد از آزادی از دومین زندان، به مدت یک ماه

رمضان در جمعی از کسبه، تاجران مشهد و اندک روحانیون فعال که به امور سیاسی علاقه مند بودند،

تفسیر سوره ی «مائده» گفت که این جلسات به «جلسه ی پایین خیابان» شهرت یافته بود.

جلسات تفسیر در عین تعقیب و گریزها

دغدغه ی نشر و ترویج قرآن موجب شد حتی در شرایط سخت مبارزات و تعقیب و گریز نیز فرصت های کوتاه پیش آمده را در تفسیر آیات نورانی قرآن صرف کنند؛ در سال ۱۳۴۵ که از مشهد فرار کردند و در تهران به طور ناشناس زندگی می کردند، جمعی از آشنایان، جلسه ای گذاشتند که ایشان، شب های ماه رمضان برای آنان تفسیر می گفتند. آیت الله خامنه ای در وصف این جلسات گفته اند:

ص: ۱۵

«جلسات پرشور و خوبی بود و من سوره ی کهف را برایشان تفسیر کردم.»

تفسیر در مسجد صدیقی ها و مدرسه میرزاجعفر

سومین مرتبه ی دستگیری ایشان در فروردین سال ۴۶ بود که آیت الله خامنه ای، پس از آزادی، در تهران به ملاقات زندانیان سیاسی رفت. آیت الله خامنه ای از طریق ارتباط با مبارزان در نقاط مختلف،

سعی در تشکل بخشیدن به مبارزان و مبارزه، تربیت نسل های جدید مبارزان و انقلابیون بر اساس

اندیشه ی اسلامی خصوصاً بین طلاب علوم دینی و دانشجویان، سعی در اخذ مبانی مبارزه از قرآن

و حدیث، مقابله با اندیشه های مادی گرایانه مارکسیستی و لیبرالیستی و امثال آن، به تعمیق اندیشه ی اسلامی و مبارزه در چهارچوب نهضت امام خمینی (رحمه الله علیه) پرداخت و علی رغم مقابله ی رژیم پهلوی به موفقیت های زیادی دست یافت. (۱)

ایشان بعد از آزادی از سومین زندان، دومین جلسات تفسیر در سال ۱۳۴۷ به درخواست دو یار او

که هردو اهل گناباد، هم محله، هم مدرسه، هم سفره، همراه و هم مباحثه بودند، برگزار شد:

سیدرضا کامیاب و محمدباقر فرزانه، در سفری که همراه آقای خامنه ای بودند، هرچند محدود، با

ابعاد علمی، اجتماعی و سیاسی آیت الله خامنه ای آشنا شده و او را شایسته ی استادی یافته بودند. آن ها هر دو باهم نزد سیدعلی خامنه ای آمدند و اصرار کردند غیر از درس های معمولی، درس عمومی دیگری شروع کند؛ تفسیر، عقاید، اخلاق.

ص: ۱۶

آقای خامنه ای به تفسیر قرآن اعتقاد ویژه ای داشت؛ از این رو پس از بازگشت به مشهد، سوره ی مائده،

همچون سال ۱۳۴۳ بستر تفسیر قرآن شد. پنج شبه ها و جمعه ها حلقه های این درس شکل می گرفت و این جلسات رفته رفته خواهان پیدا کرد و طلبه های زیادی مشتری او شدند و حتی پس از مدتی، جوانان دانش آموز، دانشجو و تعدادی از بازاریان نیز از شرکت کنندگان در این جلسات بودند. مکان آن ابتدا در مسجد صدیقی ها در بازار سرشور بود که با فزونی شاگردان، به کتابخانه ی مدرسه ی میرزاجعفر منتقل شد.

این حلقه ی علمی، کوتاهی بار اول نبود و سالیانی به درازا کشید؛ اما در نهایت به دست مأموران امنیتی شکست. متأسفانه نوار آن جلسات از دست رفته و اطلاعاتی از جزئیات محتوایی آن در اختیار نیست.

ادامه تفسیر مدرسه میرزاجعفر

این زندان های پیاپی، رشته ی زندگی، فعالیت آموزشی و برنامه های ریزودرشت معظم له را مدام پاره می کرد. بعد از پنجمین زندان، می دانست که از هم مسلکانش گرفته تا مأموران خبرچین افتخاری، اخبار ایشان را به ساواک منتقل می کنند و به نظر می رسید بندهای اختناق بیش از پیش تنگ تر شده بود، پس مواظب رفتار و گفتارش بود.

آیت الله خامنه ای، بی درنگ بعد از آزادی از پنجمین زندان نیز، در پاییز سال ۱۳۵۰ کلاس های تفسیر خود را در مدرسه ی «میرزاجعفر» مشهد، (دانشگاه رضوی فعلی) شروع کرد و فروردین ۱۳۵۱ بود

که پس از رسیدن خبر تشکیل کلاس های تفسیر ایشان به ساواک، خشم مقامات امنیتی برانگیخته شد و ساواک دستور داد یکی دو خبرچین دائم در اطراف وی باشند و گفتار و کردارش را گزارش کنند.

در این جلسات سوره های مبارکه مائده، انفال، براءت و آیاتی از سوره مبارکه یونس مورد تفسیر و تبیین قرار گرفت.

شروع جلسات تفسیر مسجد امام حسن (علیه السلام) مشهد

در پاییز ۱۳۵۱ و ماه رمضان، شمع تفسیر قرآن در مسجد امام حسن (علیه السلام) روشن شد:

آیت الله خامنه ای با اصرارهای فراوان، پیشنهاد امامت مسجد امام حسن (علیه السلام) را پذیرفت. رفته رفته سخنرانی های کوتاه او که ایستاده ایراد می شد، مورد استقبال قرار گرفت. تخته سیاهی به مسجد آورد و شروع به ترجمه و شرح معارف دین کرد. دوستداران جلسات تفسیر از همه ی طبقات و اقشار بودند. اینک، شب ها بیرون مسجد پر می شد از دوچرخه ها و موتورسیکلت هایی که صاحبان جوانشان داخل صحن بودند و تعداد جوانان بر موسفیدهای مسجد می چربید. اینان، نشسته و سر بر روی کاغذ، سخنان آیت الله خامنه ای را از ترجمه و شرح قرآن یادداشت می کردند. جلسات تفسیر قرآن در مسجد امام حسن (علیه السلام) با نظم هفتگی (صبح روزهای جمعه) برگزار می شد و در سال ۱۳۵۲ نیز ادامه داده شد. شروع تفسیر، با ویژگی های قوم یهود بود و مثلاً ۱۸ اسفند ۱۳۵۱، آیه ی ۶۲ سوره ی بقره ترجمه و تفسیر شد. روش آیت الله خامنه ای، بدین صورت بود که با یاد کردن از نمونه هایی از زمان حال، به تفسیر آیات می پرداخت.

در این میان، ساواک به دنبال به دست آوردن مدرک برای دستگیری و پیگرد شدید او بود؛

ازاین رو درس تفسیر او را به شدت پیگیری می کرد و نکاتی را که حکایتگر دیدگاه های سیاسی آقای

خامنه ای بود، ثبت و ضبط می نمود.

از طرفی آقای خامنه ای با هر آنچه موجب تعطیلی بی جهت جلسه های تفسیرش می شد، مخالف

بود؛ حتی اگر این عامل، صلوات برای مرادش، امام خمینی (رحمه الله علیه) باشد و در یکی از جلسات گفتند:

«از آقایان می خواهم که بگذارند ما کارمان را بکنیم و کار ما را متوقف نکنید. من امروز بیش از هر چیز شناخت قرآن را لازم می دانم و لذا این ضرورت را احساس کرده ام و در حوزه ی علمیه قم و مشهد گفتم که بیایید دروس فعلی را به مدّت بیست سال متوقف کنیم و به یک باره پردازیم به قرآن و خودم مدّت شش سال درس تفسیر می گویم و بدین وسیله حوزه تا حدّی به عقیده ی من متقاعد شده. لذا من از آقایان می خواهم که شعار ندهند؛ چون شعار امروزه نه حرف [مفید] است، نه عمل.»

جلسات ادامه داشت و هر جلسه، ادامه ی آیات جلسه قبل از سوره ی بقره ترجمه و تفسیر می شد.

روز بیست و هشتم اردیبهشت ۱۳۵۲، به آیه های ۹۶ تا ۹۸ اختصاص یافته و جلسه ی بعد نیز، به آیات

۹۹ تا ۱۰۲ سوره ی بقره پرداخته شد. هم زمان، گزارش جلسات توسط بازیگر مذهبی ساواک، تهیه

می شد. پس از رسیدن این گزارش به سازمان اطلاعات و امنیت مشهد، یکی از مقامات آن سازمان

ادامه ی تشکیل جلسات تفسیر را به مصلحت ندانست و گفت: این جلسات باید تعطیل شود.

جلسات تفسیر تا آیه ی ۱۰۹ سوره ی بقره ادامه یافت و سپس به سیدعلی خامنه ای ابلاغ شد که

خود را به ساواک معرفی کند. ...اواخر تیرماه بود که ایشان به ساواک رفت و پذیرفت که محفل تفسیر خود را در مسجد امام حسن (علیه السلام)، تعطیل

کند و فقط در آنجا نماز بخواند و بعد از نماز، چند حدیث بیان کند و درس پانزده نفر طلبه را که جنبه تعلیم دارد ادامه دهد.

در آخرین جلسه خطاب به حاضران در مسجد گفت:

«در این هفته، بحث ما در اینجا خاتمه می پذیرد؛ ولی شما از اطراف قرآن پراکنده نشوید... تمام بدبختی های امروز ما در اثر نداشتن علم قرآن است. قرآن مرهم تمام زخم ها و جراحات ها است... قرآن را فرابگیرید و بشکافید که قرآن هدفش چیست و منظور نهایی آن چه می باشد.»

جلسات تفسیر مسجد امام حسن (علیه السلام) تعطیل شد؛ اما تعطیلی آن ها، مانع از کوشش های تحقیقی او درباره ی قرآن نشده بود و در نخستین ماه های سال ۱۳۵۲ بود که تصمیم خود را برای تألیف دو پژوهش قرآنی (۱) به کار بست.

حلقه های تفسیر در مسجد قبله

آیت الله خامنه ای هرگز از پای نمی نشست و هر جلسه را که تعطیل می کردند، جلسه ی دیگری

تشکیل می داد (چرا که او نظام حاکم را از بیخ و بن مردود می دانست و آنچه در اندیشه اش جای

داشت، برپایی نظام اسلامی بود)؛ مثلاً بعد از تعطیلی جلسات تفسیر مسجد امام حسن (علیه السلام)، او روزهای پنجشنبه و جمعه در مسجد قبله، تفسیر [اصول عقاید] می گفت و حدود یک صد و پنجاه طلبه ی علوم دینی به پای حرف های او می نشستند؛ اما نهایتاً این حلقه های تفسیر نیز در تیرماه ۱۳۵۲ با تهدید ساواک تعطیل شد.

ص: ۲۰

۱- در قسمت سابقه پژوهشی، توضیح داده می شود.

ماه رمضان ۱۳۵۲ش، آیت الله خامنه ای برای این که حساسیت ساواک را برنینگیزد، با مشورت

به این نتیجه رسید که پس از نماز ظهر و عصر مسجد امام حسن (علیه السلام)، آیاتی از قرآن را خوانده و ترجمه کند؛ اگر شد خودش ترجمه نماید و اگر نشد، آیه ها را تعیین کند و جوان های علاقه مند حاضر، ترجمه ی فارسی آن را بخوانند.

آیت الله خامنه ای روزهایی از رمضان را بعد از نماز ظهر و عصر، به ترجمه و شرح آیاتی از سوره ی

آل عمران گذراند؛ در روز دهم رمضان، آیات ۱۳۰ تا ۱۳۵ سوره ی اعراف را شرح کرد. او با این توضیح که

هدف من تفسیر نیست، بلکه ترجمه ی آیات است به بازگویی مفهوم حق و باطل پرداخت و درباره ی

«سنت پیشروی حق» و «رکود و جمود باطل» سخن گفت و اشاره می کرد:

«حکومت الهی بالاخره در جریان تاریخ غلبه پیدا خواهد کرد و بر حکومت باطل پیروز خواهد شد.»

او در پایان سخن هایش که شباهتی به ترجمه نداشت و بیش تر شرح و تفسیر آیات شده بود، دو حدیث خواند و حکمی کلی از آن ها به دست آورد که: «مؤمن باید در برابر تندباد حوادث همچون گیاهی سبز، ناشکننده باشد.» روز یازدهم رمضان (هفدهم مهر)، آیات ۲۰ تا ۲۷ سوره ی انفال را ترجمه و تفسیر کرد و در روز سیزدهم رمضان نیز آیاتی از سوره ی صاف ترجمه و شرح داده شده بود.

این گفته ها، سبب شد به ساواک ابلاغیه ای مبنی بر گردآوری مدارک علیه او به منظور اعمال شدت عمل بیش تر، اقدام شود. فلذا آخرین سخنان او در مسجد امام حسن (علیه السلام) در ۲۰ آبان بود که به شرح سوره ی عصر اختصاص یافت.

کمتر از دو ماه، آقای خامنه ای مرکز فعالیت های خود را از مسجد امام حسن (علیه السلام) به مسجد کرامت منتقل کرد. شب جمعه پس از تلاوت قرآن، به ترجمه و تفسیر آن می پرداخت و طبق مشی فکری او، تفاسیر، آمیخته به نکات و موضوعات اجتماعی بود.

اما سخنان او از قرآن، نماز و روایات حتماً به جای باریک رسیده بود که ساواک تصمیم گرفت از ادامه ی مجالس او در مسجد کرامت جلوگیری کند و در نتیجه، آخرین سخنرانی آقای خامنه ای در مسجد کرامت، هفتم اسفند ۱۳۵۲ بود.

دستاورد آقای خامنه ای از تفسیرها و سخنرانی ها در مسجد کرامت، کتاب «گفتاری در باب صبر» بود که یک سال و نیم پس از آخرین حضور او در مسجد، از خلاصه و پیراسته ی سخنان او در موضوع «صبر»، منتشر شد.

مشهورترین و مهم ترین جلسات تفسیر

در رمضان ۱۳۵۳ش، آقای خامنه ای ظهرها در مسجد امام حسن (علیه السلام)، با تفسیر آیاتی از قرآن، مفاهیم حرکت آفرینی از اسلام را برای حاضران بازگو می کرد و از ناراستی های موجود در جامعه پرده برمی داشت. تقابل حکام و پیامبران، تقابل اسلام با ظلم و بیداد، برابری انسان ها و نبود فاصله ی ارزشی میان غنی و فقیر، مانع تراشی ثروتمندان، اشراف، رهبانان و حاکمان در برابر پیامبران، مبارزه با جهل و بی سوادی از جمله موضوعاتی بود که با استفاده از آیه های قرآن، ترجمه و تفسیر می شد.

تلقى گزارشگر ساواک از این سخنرانی ها، این بود که «آیت الله خامنه ای، به تشریح اصول انقلابی

قرآن و به طور کنایه در لفافه به تشویق و تحریک مردم و به پایداری [در برابر] اختلافات طبقاتی و

استثمار و خفقان می پردازد.»

در روزهای ۲۶ و ۲۷ رمضان، درباره ی «ولایت مطلقه ی امام» سخنرانی و ولی خدا را معرفی کرد و شروط او را گفت و نهایتاً از مردم خواست تا فکر کنند، قالب گیری و اندازه گیری و جانشین امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) را انتخاب کنند. این بار سخنان به قدری آشکار بود که گزارشگر ساواک در پایان

گزارش خود می نویسد: «منظور از جانشین امام در این شرایط، خمینی است.»

آیت الله خامنه ای عمیقاً اعتقاد داشت که قرآن، منبعی سرشار، اصیل و سند قاطع و تردیدناپذیر

اسلام، راهگشای مبارزه با بیداد و مبین زندگی اجتماعی انسان هاست. بر همین اساس، در سخنرانی ماه مبارک رمضان به طرح اصولی چون ایمان، توحید، نبوت و ولایت پرداخت و هریک را در چند جلسه شرح داد.

آیت الله خامنه ای پیش از شروع جلسات، هر بار چکیده ای از مطالب آن جلسه را تکثیر و میان

حاضران توزیع می کرد. اوایل آبان ماه ۱۳۵۳ این چکیده ها را کنار هم قرار داده، ویرایش کرده، با اضافه

کردن مقدمه ای بر آن، کتابی با عنوان «طرح کلی اندیشه ی اسلامی در قرآن» به چاپ رسانید.

جلسات تفسیر تا سال ۱۳۵۶ و قبل از دستگیری و تبعید به ایرانشهر ادامه داشت.

پیروزی انقلاب اسلامی، ایران را به پایگاه مستحکمی برای اندیشه ی حاکمیت دین تبدیل کرد و این پیروزی، اولین و مهم ترین مرحله ی بازسازی امت قرآن و تمدن نوین اسلامی است. تحقق کامل

این تمدن نوین نیز ممکن نیست مگر آن که «قرآنی شدن» اندیشه و زندگی مسلمانان، به طور نظام مند ازادعا به عمل برسد.

درواقع آیت الله خامنه ای در تداوم خط فکری امام خمینی (رحمه الله علیه) و دیگر احیاگران فکر اسلامی در دوران معاصر، بر این باور هستند که «اقامه ی دین بتمامه»، یعنی تحقق همه ی ارکان و اجزای دین، جز از راه حاکمیت ارزش های دینی بر شئون مختلف جامعه ممکن نخواهد شد؛ بنابراین ناگزیر باید دین اقتدار بیابد، فرایند حکمرانی بر پایه و در چارچوب ضوابط دینی باشد و حرکت جامعه، صورت و سیرت دینی پیدا کند که البته فارغ از خواست مردم، نه ممکن است و نه مطلوب.

تاریخ اندیشه و جنبش اسلامی در دوره ی معاصر نشان می دهد که به منظور حاکم شدن دین و

قرآنی شدن نظام جامعه، احیای برخی مفاهیم بدفهم شده یا به حاشیه رفته ضرورت داشته است.

جلسات تفسیر بعد از پیروزی انقلاب اسلامی

دوران ریاست جمهوری معظم له

پس از انقلاب نیز در دوره ی ریاست جمهوری ایشان، اردیبهشت ماه ۱۳۶۱ که هنوز کمتر از یک سال از تصدی ریاست جمهوری توسط آیت الله سید علی خامنه ای نگذشته بود، همچون سال های

پیش از انقلاب، درس تفسیر خود را شروع کردند. این بار مخاطبان جلسات، پاسداران نهاد ریاست

جمهوری بوده و جلسه، هفته ای یک بار در نهاد ریاست جمهوری برگزار می شد.

«درس تفسیر از جزء بیست و هفتم آغاز شد. سال های ابتدایی تشکیل حکومت اسلامی در کشور

بود و تبیین مباحث حکومتی اسلام در جامعه، نیاز ضروری داشت. آیت الله خامنه‌ای، هدف و انگیزه‌ی خود را از برگزاری این جلسات چنین بیان می‌کند:

مسئله‌ی عدالت اجتماعی، مسئله‌ی حکومت، مسئله‌ی جهاد در جبهه‌های جنگ و از این قبیل

مسائل، ده‌ها مسئله از این قبیل مسائل عمده‌ی بعد از تشکیل حکومت است. این مسائلی است که در آیات مدنی بیش‌تر به آن‌ها پرداخته شده. آیات این جزء به بعد تا جزء سی‌ام، بیش‌تر مدنی است که جزء سی‌ام بیش‌تر مکی است و ما دیدیم که اینجاها را هم کمتر تفسیر کردند.^(۱)

آیت الله خامنه‌ای که تا پیش از انقلاب یکسر در اندیشه‌ی برپایی حکومت قرآنی بوده و جزء تا

جزء آن را از آیات قرآن برای شاگردان خویش در مشهد تفسیر کرده است، اکنون با همان شور انقلابی و مطابق با نیاز زمان، مسائل جامعه اسلامی را پس از برپایی حکومت، تفسیر می‌کند. ویژگی مهم این درس، تطبیق آن با جریانات و مسائل روز است. از جریانات تاریخی صدر اسلام گرفته تا فتنه لیبرال‌ها و منافقین و مستکبران جهانی، همه و همه از آیات قرآن استنباط و تفسیر می‌گردد؛ همچنین مفاهیم استکبار، استضعاف، فتنه، نفاق و نفوذ در آن، سهمی قابل توجه دارد.

می‌توان گفت این جلسات، بخش مهم دیگری از مبانی نظری رهبر انقلاب مدّ ظلّه در موضوعات

مختلف، جهت راهبردی نظام اسلامی در سال‌های تصدّی ولایت فقیه و رهبری نظام است.^(۲)

ص: ۲۵

۱- بیانات مقام معظم رهبری، به تاریخ ۱۷/۱۲/۱۳۶۱ در درس تفسیر سوره‌ی مجادله .

۲- پایاننامه‌ی «بررسی روش تفسیری آیت الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای»؛ خواجه، زهرا؛ دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم، دانشکده علوم قرآنی قم؛ شهریور ۱۳۹۴

بعد از شروع رهبری آیت الله خامنه ای مدّ ظلّه نیز، جلسات تفسیری در حسینیه امام خمینی (رحمه الله علیه) و بیت رهبری برگزار شد که در آنجا تفسیر سوره ی بقره گفته شده است. جزئیات زیادی از این جلسات در دسترس نیست و تنها می توان از محتوای بعضی از جلسات که در سایت Khamenei.ir منتشر شده است، استفاده کرد. متن بیانات مقام معظم رهبری مدّ ظلّه در ۱۲ جلسه از دوره، منتشر شده است. از آن ها دریافت می شود که هشتمین جلسه ی این دوره، در ۲۴ مهر ۱۳۷۰ برگزار شده و بیست و هشتمین جلسه ی آن نیز، آخرین جلسه ی منتشر شده است که در تاریخ ۱۳۷۱/۳/۶ برگزار شده بود.

«هر یک از مفسران بنا بر سلیقه ی خود، از جنبه ای به تفسیر قرآن مشغول شده اند. روش تفسیری

آیت الله خامنه ای، روش «اجتهادی» یا «جامع» است. روش تفسیری اجتهادی یعنی استنباط و فهم

معارف و احکام قرآن با استفاده از منابع با داشتن صلاحیت مفسر برای تفسیر؛ پس مفسری که این

روش را برای تفسیر قرآن برمی گزیند، قاعدتاً باید از همه ی روش های دیگر نیز برای رسیدن به مقصود

خود استفاده کند. علاوه بر روش، انواع گرایش های تفسیری نیز وجود دارد که گرایش تفسیری آیت الله

خامنه ای، گرایش «سیاسی اجتماعی» است. تفسیر قرآن با گرایش اجتماعی به اندیشه های اجتماعی قرآن عنایت خاصی دارد

و از منظر اجتماعی به مسائل انسان، هدایت و ارائه پیام قرآنی می پردازد و سعادت فرد را از سعادت جامعه جدا نمی بیند. از

طرفی مفسران این گرایش معتقدند که در سایه ی تحولات جدید و به وجود آمدن مشکلات اجتماعی، بهترین راه حل

مراجعه به تفسیر قرآن است.»^(۱)

«امروزه نگاه فراتری در گرایش تفسیری مورد توجه پژوهشگران قرآن قرار گرفته است که از آن به

ص: ۲۷

۱- مقاله ی « بررسی روش و گرایش تفسیری مقام معظم رهبری »؛ علوم مهر، مروجی طبسی؛ پژوهشنامه علوم و معارف قرآن

کریم، زمستان ۱۳۸۹- ش ۹، ص ۴۵-۹۲.

گرایش تفسیری تمدنی یاد می شود. در این گرایش تفسیری، مفسری که به عرصه تمدن سازی توجه دارد به دنبال یافتن مبانی و آموزه های تمدن ساز در قرآن کریم و ارائه الگوی تمدنی آن و پیوند آن با عرصه ی عمل در ساختن تمدن قرآنی است. مطالعه ی آرا و دیدگاه های تفسیر رهبر انقلاب نشان می دهد تفسیر ایشان نمونه ی کاملی از این گرایش در تفسیر است. این نگرش تفسیری به دنبال ارائه ی طرح مناسبی در زمینه ی مهندسی فرهنگی برای ایجاد پیشرفت بوده و به تفسیر تاریخی از قرآن کریم نگاه ویژه ای دارد. مفهوم نظام سازی که در اندیشه و تفسیر ایشان تبلور یافته و نیز توجه ایشان به مقوله ی تمدن نوین اسلامی و «سبک زندگی» به عنوان روح تمدن اسلامی و خصیصه ی ممتاز آن از تمدن های بشری تمدن امروز دنیای غرب، خود شاهی بر این مدعا است.» (۱)

ص: ۲۸

۱- مقاله ی «نظام سازی در نگاه تفسیری آیت الله خامنه ای مد ظله»؛ عینی زاده، مؤدب؛ دوفصلنامه ی علمی . پژوهشی «مطالعات قرآن و حدیث»، سال یازدهم، شماره ی اول، پاییز و زمستان ۱۳۹۶، پیاپی ۲۱، ص ۱۵۳-۱۵۷.

اشاره

پس از مراسم تحلیف (مهر ۱۳۶۰)، مصاحبه‌ای با آیت‌الله خامنه‌ای توسط صداوسیما انجام شد که از آن می‌توان دریافت: آشنایی با تفکرات ارزشمندی چون «لزوم تجلی‌هویت مسلمانان در ابعاد اجتماعی-سیاسی زندگی»، «اندیشه‌ی حاکمیت اسلام بر جامعه‌ی مسلمین» و «عدم تمکین در برابر حکومت‌های غیردینی» که آرام آرام در گوشه

کنار مجامع روشن بینانه‌ی دینی و طلبگی مطرح می‌شد، هرچند در اقلیت بود، از آن چنان قدرتی

برخوردار بود که طلبه‌ی دغدغه‌مند و آزاداندیشی چون سیدعلی را مجذوب خویش سازد.

این تفکر آن چنان سراسر وجود ایشان را فرا گرفته بود که «دفاع از هویت قرآنی اسلام»، به منشأ و

جهت بخش همه‌ی فعالیت‌های تطبیقی، تألیفی و ترویجی ایشان تبدیل می‌شود.

علاوه بر جلسات تفسیر، یک از فعالیت‌های ایشان در حوزه‌ی قرآن و تفسیر، تألیف و ترجمه‌ی

کتب بود که به کتاب‌های «دو پژوهش قرآنی»، «گفتاری در باب صبر» و «طرح کلی اندیشه‌ی اسلامی در قرآن» اشاره داشتیم. یکی دیگر از این تلاش‌ها، «ترجمه کتاب تفسیر فی ضلال؛ نوشته‌ی سیدقطب»

می باشد. اخیراً نیز سه کتاب «مروری بر مبانی، روش و قواعد تفسیری»، «تفسیر سوره ی مجادله» و «تفسیر سوره ی براءت» از صوت جلسات گذشته ی آیت الله خامنه ای تهیه شده و توسط انتشارات انقلاب اسلامی به چاپ رسیده است. در ادامه به شرح این ها می پردازیم:

تألیف «دو پژوهش قرآنی»

جلسات تفسیر مسجد امام حسن (علیه السلام) تعطیل شد؛ اما تعطیلی آن ها، مانع از کوشش های تحقیقی او درباره ی قرآن نشده بود و در نخستین ماه های سال ۱۳۵۲ بود که تصمیم خود را برای تألیف دو پژوهش قرآنی به کار بست. یک پژوهش او، تدوین لغت نامه قرآنی بود و دیگری تهیه کشف الآیات

فارسی که فارسی زبانان بتوانند به آسانی آیات قرآن را بیابند و ناچار از دانستن ریشه های لغات عربی

نباشند. تدوین کشف الآیات به صورت گروهی انجام می شد و کار ادامه داشت تا مهر ۱۳۵۳ که به شکل

اتفاقی متوجه شدند دکتر محمود رامیار نیز، در حال اجرای هر دو طرح هستند و حتی کشف الآیات را به

چاپ رسانده اند؛ فلذا اینجا بود که کار متوقف شد.

کتاب «گفتاری در باب صبر»

در سال ۱۳۵۲، دستاورد آیت الله خامنه ای از تفسیرها و سخنرانی ها در مسجد کرامت، کتاب

«گفتاری در باب صبر» بود که یک سال و نیم پس از آخرین حضور او در مسجد، از خالصه و پیراسته ی

سخنان او در موضوع «صبر»، منتشر شد.

آیت الله خامنه‌ای پیش از شروع جلسات مسجد امام حسن (علیه السلام)، هر بار چکیده‌ای از مطالب آن جلسه را تکثیر و میان حاضران توزیع می‌کرد. اوایل آبان ماه ۱۳۵۳ این چکیده‌ها را کنار هم قرار داده، ویرایش کرد و با اضافه کردن مقدمه‌ای بر آن، کتابی با عنوان «طرح کلی اندیشه‌ی اسلامی در قرآن» به چاپ رسانید. در مقدمه‌ی کتاب به سه خصوصیت مهم در مباحث اسلامی اشاره داشتند که می‌تواند نشان دهنده خط فکری ایشان باشد:

۱. معارف و دستگاه فکری اسلامی از تجرد و ذهنیت محض، خارج گشته و همچون همه‌ی مکاتب اجتماعی، ناظر به تکالیف عملی و به ویژه زندگی اجتماعی باشد و هر یک از مباحث نظری، از این دیدگاه که چه طرحی برای زندگی انسان و چه هدفی برای بودن او و چه راهی برای رسیدن به این هدف، ارائه می‌دهد موردبررسی و تأمل و تحقیق قرار گیرد.

۲. مسائل فکری اسلام، به صورت پیوسته و به عنوان اجزای یک واحد مورد مطالعه قرار گیرد و هر یک به لحاظ آن که جزئی از مجموعه دین و عنصری از این مرکب و استوانه‌ای در این بنای استوار است و با دیگر اجزا و عناصر، هماهنگ و مرتبط است و نه جدا و بی ارتباط با دیگر اجزا، بررسی شود تا مجموعاً از شناخت این اصول، طرح کلی و همه جانبه‌ای از دین به صورت یک ایدئولوژی کامل و بی ابهام و دارای ابعادی متناسب با زندگی چندبُعدی انسان، استنتاج شود.

۳. در استنباط و فهم اصول اسلامی، مدارک و متون اساسی دین، اصل و منبع باشد، نه سلیقه‌ها و

نظرات شخصی یا اندوخته‌های ذهن و فکر این و آن... تا حاصل کاوش و تحقیق، به درستی

«اسلامی» باشد و نه هرچه جز آن. برای برآمدن این منظور، قرآن، کامل ترین و موثق ترین سندی

است که می توان به آن متکی شد که: «باطل را از هیچ سوی بدان راه نیست» (فصلت/۴۲) و «در آن، مایه ی روشنگری هر چیز هست.» (نحل/۸۹)

(و البتّه در پرتو تدبری ژرف پیما که خود، ما را به آن فرمان داده است.

به علّت وجود چنین دیدگاهی نسبت به معارف اسلامی بود که آیت الله خامنه ای، در جلسات

تفسیر خود، مهم ترین پایه های فکری برای ایجاد یک نظام اسلامی ارائه کرد؛ اسلام و اندیشه ی اسلامی را از خلال آیات قرآن استخراج و بیان می نمود و به تعمیق بنیان های اندیشه ی مبارزه و براندازی حکومت طاغوت می پرداخت به صورتی که شرکت کننده در درس تفسیر او به این نتیجه ضروری و طبیعی می رسید که حکومتی بر پایه ی اسلام و معارف دین باید در کشور تحقّق یابد. یکی از اهداف

اصلی او از تفسیر، انتقال مبانی انقلاب اسلامی به جامعه بود.

کتاب طرح کلی اندیشه ی اسلامی در قرآن، با موضوع ایمان در قرآن، آغاز می شود؛ چرا که قرآن

وعده ی دل نشین خلافت الهی و سیطره ی سیاسی بر جهان و تشکیل جامعه ایده آل اسلامی را به مؤمنانی که عمل شایسته و متناسب را با ایمان قرین سازند، می دهد.

تمرکز محتوا بر «توحید» است؛ چرا که این بینش، زیربنا و قاعده ی اساسی تمام طرح ها و برنامه ها و

افکار عملی و زندگی ساز (ایدئولوژی) در اسلام است.

در انتها، مسئله ی امامت و ولایت در پیوند با توحید قرار می گیرد. مفهوم ولایت را ناظر به «پیوند های

امت اسلامی با یک کانون» می داند؛ چرا که بینش نوین آورده شده با رسالت پیامبر، تنها وقتی می تواند

زندگی بر اساس آموزه های دین را برای جامعه رقم بزند که نخست در فکر و روان و عمل یک جمع متشکل، تحقق و عینیت یابد.

از طرفی اهتمام رهبر انقلاب مد ظله به تربیت نیروهای خالص انقلابی را می توان هدف فرعی برگزاری سلسله جلسات درس تفسیر دانست.

ترجمه کتاب «تفسیر فی ضلال»

در کتاب «تفسیر فی ضلال» روش اصلی مؤلف، تقسیم موضوعی آیه هاست تا بدین ترتیب هر

یک از مجموعه ها وحدت موضوعی و هدف معین داشته باشند، سپس مفسر می کوشد تا آیه ها را با ذوق خاص ادبی، تفسیر و فلسفه ی کلی آیه ها را بدون پرداختن به جزئیات بیان می کند.

آیت الله خامنه ای دو جلد اول این مجموعه ی هشت جلدی تفسیر فی ضلال را ترجمه کرده است

(تا آیه ی ۱۸۲ سوره ی بقره). این ترجمه که در سال های قبل از انقلاب نگاشته شده است (۱)، قرار بود در مجموعه ای از ترجمه ی دیگر مجلدات این تفسیر که توسط آقایان دکتر محمد مفتاح و حجتی کرمانی به انجام می رسید به چاپ برسد که به دلایلی این کار میسر نشد. همین حد از ترجمه نیز، بعد از سال ۱۳۶۲ تجدید چاپ نشد. از ویژگی های این اثر، آمیختگی مباحث اعتقادی به مباحث اجتماعی و سیاسی است.

آیت الله خامنه ای در ترجمه ی این اثر، هر جا که لازم دیده است، تعریض ها و نقدهایی به مؤلف

ص: ۳۳

۱- احتمالاً ترجمه این کتاب، در سال ۱۳۵۴ بوده است.

وارد ساخته و اشتباهات و عدم تخصیص وی در حوزه‌هایی را مشخص کرده و ضمن اشاره به تفاوت

موضع‌گیری کلامی و فقهی مذهب اهل بیت با مذهب مختار نگارنده، در مواضع کلی اعتقادی و فقهی و سیاسی و اجتماعی و فرهنگی با وی هم صدا شده است.

کتابی که تا اینجا معرفی شد، از جمله مواردی بودند که آیت الله خامنه‌ای در همان دوران، به چاپ رسانیده بودند.

در ادامه، کتابی را معرفی می‌کنیم که توسط مجموعه‌های مسئول، در سال‌های پس از رهبری

آیت الله خامنه‌ای مدظله، با توجه به نوارهای موجود از جلسات تفسیر ایشان، تهیه شده و به چاپ رسیده‌اند.

ویرایش جدید کتاب «طرح کلی اندیشه‌ی اسلامی در قرآن»

کتاب طرح کلی اندیشه اسلامی در قرآن که اولین بار در سال ۱۳۹۲ توسط انتشارات صهبا به چاپ رسید، پیاده شده‌ی نوارهای ضبط شده‌ی آن زمان است که پس از کمی بازنگری، یکسان‌سازی و ویرایش در دسترس عموم قرار گرفت. (تغییرات، بسیار جزئی بوده و محتوا دقیقاً همان محتواست.)

لازم به ذکر است، این کتاب، نسبت به کتابچه‌ای که قبل از انقلاب به چاپ رسیده بود، بسیار کامل‌تر

بوده و حجمی چندین برابر دارد. این کتاب، تا کنون چندین مرتبه تجدید چاپ شده و باینکه بیش از

۴۰ سال از زمان ایراد مطالب آن می‌گذرد، اما همچنان مورد استقبال مخاطبین قرار دارد.

کتاب «مروری بر مبانی، روش و قواعد تفسیری» در تفسیر سوره ی توبه

در طول دوران قبل از پیروزی انقلاب اسلامی، سوره های مبارک مائده، انفال، توبه و بخشی از سوره ی مبارک یونس مورد بحث و تفسیر معظّم له قرار گرفت که از این میان، اکنون متن درس تفسیر سوره ی مبارک توبه منتشر شده است.

این متن توسط گروه پژوهش مورد مطالعه قرار گرفت و روش و قواعد تفسیری مورد استفاده ی معظّم له

در آن استخراج شد که ویراست اول آن در ۱۲۰ صفحه منتشر گردید.

کتاب «تفسیر سوره ی مجادله»

این کتاب متن ویراسته ی جلسات تفسیر سوره ی مجادله است. این جلسات در دوران مسئولیت

ریاست جمهوری معظّم له در جمع پاسداران و اعضای دفتر ریاست جمهوری در هفت نوبت از هفدهم اردیبهشت تا یازدهم تیرماه ۱۳۶۱ برگزار شده و تمام ۲۲ آیه ی این سوره مورد بحث قرار گرفته است. ایشان درباره ی علّت انتخاب این سوره و سوره های بعد که متن آن به زودی منتشر می شود می فرمایند: «علّت این که اینجا را انتخاب کردیم این است که سوره های جزء بیست و هفتم و بیست و هشتم و این حدود، غالباً سوره های مدنی است و از سوره هایی است که در مدینه ی طیبه بر پیغمبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلّم) نازل شده و مربوط

است به بعد از تشکیل حکومت اسلامی؛ یعنی مثل وضع کنونی ما. نوع مطالب و مسائلی که بعد از تشکیل حکومت برای یک جامعه لازم است با نوع مطالب و مسائلی که [مربوط به] حین مبارزه ی مردم برای تشکیل حکومت اسلامی است فرق می کند؛ کما این که شما در جامعه ی خودمان هم این را مشاهده می کنید.

امروز شما یک مسائلی دارید که این مسائل قبل از بهمن ۵۷ برای شما وجود نداشت، مطرح نبود؛

آن روز مسائلی داشتید که امروز برای شما مطرح نیست؛ مثلاً مسئله ی منافقین و مسئله ی نفاق، مسئله ی عدالت اجتماعی، مسئله ی حکومت، مسئله ی جهاد در جبهه های جنگ و ده ها مسئله از این قبیل، مسائل عمده ی بعد از تشکیل حکومت است و این مسائل همان مسائلی است که در آیات مدنی بیشتر به آن ها پرداخته شده.»

کتاب «تفسیر سوره ی براءت»

«اکنون اگر بخواهیم جامعه ای که طبق اصول انقلابی به وجود آمده است و قوانین انقلابی بر آن

حاکم شده، باقی باشد و تاقیامت بماند، باید عامل امر به معروف و نهی از منکر را در آن زنده کنیم؛ یعنی

همه ی مردم را مسئول نگهداری روح انقلابی جامعه بنماییم و بگوییم: ای مسلمانان و ای مؤمنان!

شما باید تعالیم زنده و کلی و جزئی اسلام را زنده نگه دارید و همه ی شما مسئولید.»

این کتاب که جدید ترین اثر انتشارات انقلاب اسلامی است، از تفاسیری که معظم له در سال ۱۳۵۱ (از اوایل سال تا بهمن ماه) برای طلاب بیان داشته اند، تهیه شده و فروردین ماه ۱۳۹۷ منتشر شد.

اشاره

از مهم‌ترین و مؤثرترین فعالیت‌های قبل از انقلاب آیت‌الله خامنه‌ای، همان برگزاری جلسات تفسیر بود که جزئیات آن شرح داده شد.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی نیز، آیت‌الله خامنه‌ای مد‌ظله‌دغدغه‌ی قبل را داشته و علاوه بر این که جلسات تفسیر را ادامه دادند، فعالیت‌هایی چون تأسیس رادیو قرآن، تأسیس شورای عالی قرآن، ایجاد مرکز طبع و نشر قرآن کریم، ارتباطات مردمی، اهدای قرآن به خانواده‌های شهدا و دیدار مستمر و مؤثر با جامعه قرآنی را داشتند که در ادامه به شرح جزئیات بیش‌تر می‌پردازیم:

تأسیس رادیو قرآن

روزنامه‌ی جمهوری اسلامی در تاریخ ۱۳۶۲/۱۱/۲۴، با درج مطلبی، خبر تأسیس رادیو قرآن را داد.

عنوان خبر، جمله‌ای از ریاست جمهوری اسلامی ایران، آیت‌الله خامنه‌ای است که فرمودند:

ص: ۳۷

«یکی از برکات دهه ی فجر امسال، شروع به کار فرستنده ی رادیویی صدای قرآن است.»

این روزنامه در ادامه با ذکر قسمتی از مصاحبه ی مدیر رادیو قرآن، درباره ی تأسیس آن، چنین

آورده است:

«ایده تأسیس چنین رادیویی، از سوی حجت الاسلام خامنه ای به ما پیشنهاد شد.»

فلذا در سال ۱۳۶۲، شبکه ی رادیویی قرآن، با پیشنهاد و حمایت حضرت آیت الله خامنه ای به

شبکه های صدای جمهوری اسلامی اضافه شد؛ شبکه ای که هم زمان با ایام دهه ی فجر و با تلاوت

ترتیل سوره ی مبارک حمد و آیات ۱ تا ۲۱ سوره مبارک بقره توسط حضرت آیت الله خامنه ای، آغاز به

کار کرد. این دقت نظر معظّم له نشان از دید باز و نگاه راهبردی ایشان در توسعه ی زیرساخت های قرآنی «جامعه ی اسلامی

است. ایشان که در ایام مبارزه، قرآن را محور مبارزه ی خود علیه طاغوت قرار داده

بودند، پس از پیروزی انقلاب هم مسیر پیشرفت و اعتلای کشور را در هرچه بیش تر قرآنی شدن آحاد

جامعه می دیدند. بالتبع تأسیس یک شبکه ی قرآنی که عموم مردم در سراسر کشور امکان بهره گیری از

آن را دارند، گامی مهم در ترویج فرهنگ قرآنی در جامعه بود.

معظّم له در دیدار با مدیر و کارکنان رادیو قرآن، اهتمام ویژه ای برای پرداختن به قرآن لازم دانسته، می فرمایند:

«...رادیو قرآن یک برنامه ی قرآن نیست این را شما بدانید، رادیو قرآن است. فرق است بین برنامه ای در رادیو و بین رادیویی

برای قرآن. این دوتا را باید از همدیگر تفاوت قائل شد و اشتباه نباید بشود این دوتا با همدیگر وَاَلَا حُبّ اگر قرار بود که برنامه

ی قرآن باشد، حُبّ انسان صبح یک

ده دقیقه، یک ربعی توی رادیو قرآن هست... لکن این مورد نظر نیست.

ما برای پرداختن به قرآن یک اهتمام ویژه لازم داریم در همه ی قسمت ها و من مدّت ها قبل این صحبت را با بعضی از دوستان کردیم که اصلاً یک موسسه ی قرآنی به وجود بیاید. یک کمیته ای، یک سازمانی برای پرداختن به امور قرآن در کشور باید به وجود بیاید که حالا ان شاءالله همت کنند برادرها، بتوانند این کار را راه بیندازند. ما احتیاج به این داریم. شاید ده ها کار در رابطه ی با قرآن لازم است که انجام بگیرد. بعضی از این ها را دولت باید انجام بدهد، بعضی از این ها را علما باید انجام بدهند، بعضی از این ها را آحاد ملت باید انجام بدهند، بعضی از این ها را قراء، اساتید، مثل شماها باید انجام بدهید و سرجمع کردن این ها، برنامه ریزی کردن این ها، مانع شدن از فراموشی یکی از این ها، این کار یک دستگاه متمرکزی است، که البته رادیو قرآن به نظر من یکی از اهم این کارهایی است که باید انجام بگیرد. (۱)

تأسیس شورای عالی قرآن

انتخاب تلاوت های اذان گاهی، اذان و نعمات دینی برای پخش در شبکه های صداوسیما تا سال ۱۳۷۰ زیر نظر خود سازمان و کارشناسان آن بود. این موضوع و عدم ورود کارشناسان این فن، موجب پخش تلاوت های ضعیف و دور از شأن نظام اسلامی بود. معظم له طی دریافت گزارشی از وضعیت نابسامان موجود، طی حکمی در تاریخ ۱۳۷۰/۷/۱۳ دستور به تشکیل شورایی برای نظارت بر تلاوت ها

ص: ۳۹

۱- دیدار با مدیر و کارکنان رادیو قرآن، به تاریخ ۱۱/۱۱/۱۳۶۳.

و نعمات دینی دادند که شورای عالی قرآن نام گرفت. بخشی از منویات معظم له در حکم تأسیس بدین

شرح است:

«...با توجه به اهمیت قرآن مجید و نقش حیات بخش کلام الهی در جامعه اسلامی و نظر به لزوم پخش قرائت صحیح و دل نشین قرآن و سایر نعمات الهی از صداوسیما جمهوری اسلامی و به منظور سیاست گذاری، نظارت، هدایت و ارتقای برنامه های مربوط به قرائت قرآن، اذان، مناجات، ادعیه و تواشیح، هیئتی تشکیل شده و وظایف مربوط را به عهده بگیرند.»

ایجاد مرکز طبع و نشر قرآن کریم جمهوری اسلامی ایران

یکی از نیازهای ایران اسلامی بعد از انقلاب، برای توسعه ی فرهنگ قرآنی، راه اندازی سازوکار

انتشار قرآنی با نگارش و علامت گذاری صحیح بود. اولین اقدام در ترویج فرهنگ قرآن، در سطح جامعه،

نشر و در دسترس بودن آن بود. در دوره ی طاغوت در مکتب خانه ی شهری مانند مشهد، به دلیل اطمینان از صحت کتابت، قرآن های چاپ بمبئی مورد استفاده بود. معظم له در کتاب شریف «شرح اسم»، ناظر به آن دوران می گویند: «شاید بتوان گفت قرآن های هندی جزو صحیح ترین قرآن ها هستند. قرآن های مصری و هندی هر دو صحیح هستند. برخلاف قرآن های ایرانی که غلط زیادی داشتند.»

در سال ۱۳۷۰، معظم له در دیدار با اعضای سازمان دارالقرآن کریم به اهمیت موضوع نگارش درست لغات رسم (المصحف) اشاره کردند؛ لکن این موضوع مسکوت ماند تا این که در سال ۱۳۷۳ به

دستور معظم له هیئت امنای طرح «تهیه قرآن جمهوری اسلامی ایران» با اهداف زیر تشکیل شد:

۱. چاپ و نشر قرآنی مختص نظام جمهوری اسلامی که ضمن صحت کامل، دارای مختصات و ویژگی های ممتاز باشد.

۲. تدوین مبانی رسم صحیح و تدوین قرآن امام.

۳. ارائه ی الگوی تهیه شده برای نگارش یا چاپ قرآن های آتی و جلوگیری از اغلاط رایج در قرآن های موجود.

۴. تداوم مطالعات و تحقیقات در زمینه ی خط، رسم الخط و علوم قرائت و کتابت قرآن.

۵. طبع و نشر قرآن به طور مستقیم و غیرمستقیم.

۶. نظارت کامل بر کار چاپ قرآن.

از سال ۱۳۷۶ تا سال ۱۳۹۴ این مرکز با همکاری ۷۱ ناشر، بیش از ۲۵ میلیون جلد قرآن به طبع رسانده است. در کنار طبع قرآن، این مرکز به چاپ نهج البالغه، صحیفه ی سجادیه و مفاتیح الجنان

هم اقدام کرده است.

ارتباطات مردمی

مکاتبات مردمی یکی از مواردی است که دغدغه ی آیت الله خامنه ای نسبت به قرآن را نشان می دهد. ایشان صبورانه پاسخ گوی نامه ها بوده و در جواب بسیاری از نامه ها، شاهد توصیه هایی به شرح

زیر هستیم:

ص: ۴۱

«خود را با عبادات و قرآن مأنوس کنید.»

«از مژده‌ی حفظ قرآن در دل و ذهن شما دانشجوی عزیز خرسند شدم.»

«قدر حفظ قرآن را بدانید.»

«به حفظ قرآن همت بگذارید.»

«با قرآن انس بگیرید و در آن تأمل و تدبر کنید.»

«انس با قرآن را نعمتی بزرگ شمارید.»

اهدای قرآن به خانواده‌ی شهدا

اهدای قرآن به خانواده‌های شهدا از جمله فعالیت‌های معظم له در زمان ریاست جمهوری بوده

که بعد از رهبری نیز ادامه داده شده است. در انتهای قرآن‌های اهدایی، دست‌نوشته‌ی معظم له دیده می‌شود و ایشان می‌فرمایند:

«بنده شاید حدود ۱۷ سال است که این گونه قرآن‌ها را می‌نویسم و به منازل شهدا می‌برم. اسم خودم

را به امیدی کنار اسم شهید می‌نویسم و به خدای متعال عرض می‌کنم: *المُجالسه مؤثره*» (۱)»

عموماً دست‌نوشته‌ها با دعا یا توصیه‌هایی همراه است که از جمله آن می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

«خدا توفیق انس با قرآن را به شما مرحمت فرماید ان شاءالله!»

ص: ۴۲

«با قرآن عزیز انس بیابید و در آن تدبر کنید.»^(۱)

«امید است در پرتو قرآن، خوش بخت و در راه آرمان های قرآنی ثابت قدم باشد ان شاءالله!»^(۲)

دیدار با جامعه قرآنی

اشاره

در طول سال های پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی، شاهد جلوه هایی دیگری از توجه معظم له به قرآن هستیم که در ادامه به مواردی اشاره خواهیم داشت:

مسابقات بین المللی قرآن کریم

یکی از باارزش ترین فعالیت های قرآنی پس از پیروزی انقلاب اسلامی، برگزاری مسابقات

بین المللی قرآن کریم در کشور جمهوری اسلامی ایران است. این مسابقات با تدبیر و حمایت مقام

معظم رهبری از سال ۱۳۶۰ (۱۴۰۲ هجری قمری) تا کنون توسط سازمان اوقاف و امور خیریه با شرکت ده ها قاری و حافظ از سراسر جهان اسلام در تهران برگزار می شود.

حضور بی نظیر و همیشگی حضرت آیت الله العظمی خامنه ای مد ظله و بیانات ایشان از اولین دوره

مسابقات تا کنون چه در سمت ریاست جمهوری و چه در دوران زعامت و رهبری معظم له، از بهترین

دستاوردهای این رویداد بزرگ بوده است که به لحاظ توجه دادن جامعه به اهمیت انس با قرآن،

ص: ۴۳

۱- دست نوشته ی قرآن اهدایی به فرزند شهید صیاد شیرازی.

۲- دست نوشته های قرآنی اهدایی به مناسبت جشن تکلیف آرمیتا رضایی نژاد.

تبیین رابطه انقلاب ایران و قرآن، روشنگری در زمینه دوری جهان اسلام از قرآن و لزوم بازگشت دولت‌ها و ملت‌های مسلمان به معارف حیات بخش آن و بیان توصیه‌ها به جامعه قرآنی، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. مهم‌تر آن که این رهنمودها، در حال و آینده می‌تواند برای گسترش و تعمیم فرهنگ غنی قرآن بسیار راهگشا باشد.

محافل انس با قرآن

دومین جلسه‌ی دیدار آیت الله خامنه‌ای با جامعه قرآنی، همان محفل انس با قرآن است که همواره اولین دیدار آیت الله خامنه‌ای در ماه مبارک رمضان را به خود اختصاص می‌دهد. ایشان در ابتدای یکی از محافل، به این نکته اشاره کرده و فرمودند:

«خداوند متعال را شکر گزاریم که عمر داد و توفیق داد تا بتوانیم امسال هم ماه مبارک رمضان را با این محفل نورانی آغاز کنیم.» (۱)

آیت الله خامنه‌ای با حضور چندساعتی خود، استماع تلاوت‌ها و نهایتاً ایراد بیاناتی در حوزه قرآن کریم، این جلسات را مورد توجه خود قرار می‌دهند.

ص: ۴۴

جایگاه قرآن کریم در اندیشه ی آیت الله العظمی خامنه ای

آیت الله خامنه ای مد ظلّه به دنبال برپایی حکومتی شایسته در جوامع اسلامی بودند که در تمام مؤلفه های آن از قرآن کریم استخراج، استنباط و تفسیر گردد.

«حفظ قرآن قدم اوّل است. اولاً حفظ را باید نگه داشت؛ بنابراین حافظ قرآن باید تلاوت کننده ی

مستمر قرآن باشد؛ یعنی مرتباً بایستی قرآن را تلاوت کند؛ و الاً حفظ از دست خواهد رفت. بعد بایستی این حفظ کمک کند به تدبیر که این جور هم هست، حفظ حقیقتاً کمک می کند به تدبیر. آنجایی که شما قرآن را تکرار می کنید، حافظید و می خوانید، فرصت تدبیر و تعمّق در آیات قرآن برای شما پیدا می شود.

البته انس با تفاسیری که مراد از آیه را تبیین می کنند، خیلی لازم است. وقتی حفظ باشد و این

انس با تفسیر هم باشد و تدبیر باشد، همان چیزی که انتظارش در جامعه ی ما هست، پیش می آید:

شکوفایی قرآنی. شما تصور کنید در کشور ما ۱۰ میلیون، ۱۵ میلیون کسانی باشند از مردان و زنان که این ها با معارف قرآن آشنا باشند، ببینید این چقدر باارزش است. آموزش های قرآنی را، درس های قرآنی را، نصایح قرآنی را، انذارهای قرآنی را، بشارت های قرآنی را در ذهن داشته باشند، آن ها را مرور کنند، آن ها

را بر دل خودشان فرابخوانند؛ اصلاً یک ملت پولادینی به وجود می آید. خوشبختانه زمینه هایش فراهم

است. امروز هم عزم و اراده ی ملت ما عزم پولادینی است؛ اما آن ساخت قرآنی جامعه، در آن صورت به دست خواهد آمد که ما امیدواریم ان شاءالله این پیش بیاید.»^(۱)

ایشان در کتاب طرح کلی اشاره داشتند:

«امروز روزی است که به قرآن مراجعه باید بکنیم. شرط اولش این است که قرآن را بفهمیم. ... آن

کسانی که راه ها و شیوه ها و روش ها را برای زندگی مردم جعل می کنند و پیشنهاد می کنند، آیا یقین دارند به صحت این راه ها؟ یقین ندارند؛ «وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ»، با تخمین، با گمان، با فرضیه و تئوری، مردم دنیا را، جامعه های بشری را می خواهند اداره کنند، با تئوری؛ اما خدا با تئوری کسی را اداره نمی کند؛ با متن واقعیت، با علم و دانش به معنای واقعی، انسان ها را به راه راست هدایت می کند. «إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ»^(۲)؛ یقیناً پروردگار توست دانایتر به حال آن کسانی که گمراه می شوند از راه او، «إِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ» و او دانایتر است به راه یافتگان و هدایت شدگان.»^(۳)

سال ۱۳۷۰ نیز در دیدار با قاریان قرآن به اهمیت و لزوم توجه به آن در جامعه اشاره کرده، فرمودند:

«...من می گویم که در جامعه، قرآن اصل است. امت حزب الله باید یواش یواش با قرآن آشنا

بشوند؛ آن طوری که بتوانند مستقیم قرآن را از شماها گوش کنند و بفهمند. شما باید بتوانید در

ص: ۴۶

۱- بیانات به تاریخ ۱۱/۵/۱۳۹۰

۲- سوره ی مبارک انعام آیه ی ۱۱۷ و ۱۱۸.

۳- طرح کلی اندیشه ی اسلامی در قرآن؛ جلسه یازدهم.

یک مجلس بالای منبر بروید، آیات قرآن را بخوانید و مردم با شنیدن این آیات اشک بریزند؛ ما این را می خواهیم.»^(۱)

در سال ۱۳۸۸، در دیدار با بانوان قرآن پژوه اشاره داشتند که مسئولین نظام باید اهداف، خصوصیات و عملکردشان بر اساس دین باشد و این همان عمل به قرآن است:

«با قرآن باید عجین شد؛ مفاهیم قرآنی مفاهیمی است برای زندگی؛ فقط معلومات نیست... نظام

جمهوری اسلامی، نظام دین مدار، یکی از بزرگ ترین اقلام عمل به قرآن است که این را انقلاب

برای ما تأمین کرد... ایجاد یک نظام مبتنی بر دین که مسئولان این نظام، هویتشان، اهدافشان،

خصوصیاتشان، عملکردشان، ارتباطشان با مردم، عملکردشان برای مردم بر اساس دین باشد - بر

اساس دستور دینی و دستور اسلامی باشد - این همان بزرگ ترین قلم از اقلام عمل به قرآن است؛

...بایستی کارهای اساسی را انجام داد، برای این که محتواها به معنای حقیقی کلمه قرآنی بشود؛

رفتار فردی ما، رفتار مدیریتی ما، رفتارهای سازمانی ما، رفتار ما در آموزش و پرورش - یعنی دستگاه

آموزش و پرورش ما شامل دانشگاه ها و پژوهشگاه ها و حوزه ها و همه جا - رفتار در درون خانواده ی ما، رفتارهای سیاسی

ما، رفتار بین المللی ما، همه بر اساس اسلام باشد؛ این کی خواهد شد؟ آن وقتی که ما با مفاهیم قرآن، به درستی آشنا

باشیم.»^(۲)

آیت الله خامنه ای در مراسم اختتامیه مسابقات قرآن سال ۱۳۷۹ اشاره داشتند که مکاتب اجتماعی

دنیا پاسخ گوی نیازهای انسان ها نبوده و قرآن کریم راه صحیح را نشان می دهد:

ص: ۴۷

۱- بیانات در دیدار با قاریان قرآن، به تاریخ ۲۲ / ۱ / ۱۳۷۰.

۲- بیانات در دیدار جمعی از بانوان قرآن پژوه کشور به تاریخ ۲۸ / ۰۷ / ۱۳۸۸

«امروز مکتب های فلسفی و مکتب های معرفتی دنیا، در کار بشریت درمانده اند. باور کنید مکاتب اجتماعی دنیا در کار انسان درمانده اند و راه پیدا نمی کنند. آن مارکسیسم بود که آن طور شکست خورد و نابود شد. مکاتب غربی نیز همین طورند؛ درمانده اند. دلیل درماندگی شان این است که در غرب علم هست، پول هست، قدرت نظامی هست؛ سعادت نیست؛ سکینه و طمأنینه نیست؛ آرامش معنوی نیست. پس آن نسخه، نسخه ی ناکامی است؛ نسخه ی شکست خورده ای است؛

اما قرآن و آیین اسلام، به انسان ه علم می دهد، هم رفاه می دهد، هم عزت می دهد، هم سکینه می دهد: «هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيُذْأَبُوا إِيمَانًا مَعَ إِيْمَانِهِمْ»؛ «فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى». علاوه بر لذت دنیوی، رفاه مادی و قدرت علمی، سکینه و طمأنینه می دهد و آرامش

می بخشد و این در تاریخ تجربه شده است؛ امروز هم قابل تجربه شدن است. در ایران اسلامی، ما یک قدم کوچکش را برداشتیم؛ آثارش را هم مشاهده کردیم؛ برکاتش را هم دیدیم و هرچه جلوتر برویم، بیش تر خواهد شد. امروز علاج امت اسلامی این است؛ مقدمه و صراط مستقیمش همین قرآن کریم است» (۱)

ایشان در دیدار با قاریان قرآن سال ۸۸ نیز، علاج دردها و ضعف های دنیای اسلام را در آیات قرآن دانسته، فرمودند:

«عزیزان من! بدانید که امروز دنیای اسلام محتاج قرآن است. در مضامین آیات سوره های

آل عمران، بقره، انبیاء و احزاب، مطالبی وجود دارد که امروز علاج دردها و ضعف های دنیای

ص: ۴۸

اسلام است و این هاست که ایمان انسان را عمیق و راسخ می کند؛ معرفت انسان را روشن و آگاهانه

می کند؛ نیروی حیاتی انسان را به میدان می آورد از آن ها کار می کشد. آن وقت جامعه ای با این خصوصیات ، هم ترقی می کند، هم روحیه می گیرد.

وقتی جامعه ای روحیه اش قوی شد، دشمن نمی تواند به آن زور بگوید... نه دشمنان بیرونی و نه دشمنان درونی (تنبلی و بی عاری و بی کارگی).

این که در روایت دارد: «و رجل قرأ القرآن فوضع دواء القرآن علی داء قلبه» برای این است که قرآن را فقط برای این که اسم و رسم بیابند یا مشغولیتی برای خودشان درست کنند، نخوانند؛

بلکه قرآن را به جهت این که درمان های اصلی از آن است بخوانند. داروی قرآن را روی درد جان

و وجود و باطن خود بگذاریم و با قرآن این دردها را شفا دهیم. این کار، احتیاج دارد به این که فضا

قرآنی شود. (۱)

وجود چنین دیدگاهی نسبت به قرآن کریم سبب شده است آیت الله خامنه ای پس از رهبری نیز،

در بسیاری از بیانات خود به آیات قرآن استناد کرده، نشان دهند مسیر انتخابی برای پیشرفت انقلاب

اسلامی، برگرفته از آیات قرآن کریم و روایات است. به صورت موردی نیز در تمام مباحث منظومه ی

فکری آیت الله خامنه ای، می توان تطبیق اندیشه ی ایشان با قرآن را دریافت که پرداختن به آن بسیار

مفصل بوده و از حوصله ی بحث، خارج است.

در ادامه ، خاطرات یکی از نزدیکان و دوستان ایشان را مرور می کنیم که با بیانی متفاوت، در تأیید

آنچه تا به حال گفتیم، است.

ص: ۴۹

اشاره

استاد حاج سید مرتضی سادات فاطمی، خادم، حافظ و قاری بزرگ قرآن کریم هستند که تقریباً

همه ی ما در گوشه و کنار و از طرق مختلف صدای قرآن و اذان این استاد عظیم الشأن قرآن کریم را، چه

از رادیو و تلویزیون و چه از مناره های بلند مسجد مقدس گوهرشاد، شنیده ایم. ایشان به خاطرات خود با معظم له مختصراً اشاراتی داشتند که در ادامه به مرور آن ها می پردازیم؛ چرا که حقیقتاً

هریک از آن ها حاوی نکات ظریف و دقیقی از عظمت علمی و معنوی رهبر معظم انقلاب (حفظه الله) است.

آرزوی «انس جامعه با قرآن»

سادات فاطمی با اشاره به دغدغه ی قرآنی رهبر معظم انقلاب مدظله می گوید:

من یک سخنرانی از رهبر معظم انقلاب سراغ ندارم که در آن اشاره ای به قرآن نداشته نباشند،

حتی در جمع های غیر قرآنی ایشان مرتب اشاره به قرآن دارند و حتی زمانی به من فرمودند: «یکی از

آرزوهای من این است که مردم ما این قدر با قرآن انس بگیرند و قرآن را بفهمند که همان طور که مساجد را پر می کنند و یک منبری برایشان سخنرانی می کند، همان طور هم مساجد را پر کنند و یک قاری برایشان قرآن بخواند.»

وی با بیان این که حضرت آقا همیشه بر امر تلاوت قرآن تأکید داشتند، ادامه داد: قبل از انقلاب

در مشهد جلسات قرآنی با حضور آیت الله خامنه ای برگزار می شد و به همین منظور مشهد به عنوان پایگاه قاریان قرآن معروف شده است. خود ایشان به بنده توصیه کردند که علاوه بر قرائت اساتیدی نظیر

«منشاوی»، «علی البناء» و «عبدالباسط» به تلاوت و تقلید از مصطفی اسماعیل هم پردازم.

سادات فاطمی اضافه کرد: در جلسات تفسیر و سخنرانی رهبر معظم انقلاب در مشهد نیز همیشه

تأکید ایشان بر این بود که پس از بحث ها و سخنرانی ها تلاوت قرآن با صوت یک قاری برتر انجام شود و این نشان از اهمیّت دادن آیت الله خامنه ای به فعالیت های قرآنی است.

تخصص در همه فنون قرآنی

قبل از این که شحات انور به ایران بیاید، آقا در جمعی فرمودند که او موسیقیدان عظیمی است.

ایشان شحات را ندیده بودند؛ اما نوارهایش را گوش داده بودند. بعد از این که برای اولین بار به ایران آمد در مصاحبه اش گفته بود که من دو سال تخصصی روی موسیقی و نغمات مطالعه کرده ام. آقا صرفاً از خواندنش به این مسئله پی برده بودند. این نشان می دهد که ایشان در همه ی فنون قرآنی متخصص و صاحب نظرند.

شناخت بسیاری از قراء و داشتن نوارهایشان

رادیو قرآن به دستور حضرت آقا راه افتاد، مسئول رادیو قرآن روزی به من می گفت: «یک بار رفته بودم

خدمت آقا، ایشان به بنده فرمودند: «چرا نوارهای «کامل یوسف» را پخش نمی کنید؟!» برای من جای

تعجب بود که آقا کامل یوسف را از کجا می شناسند؟! من (استاد سادات فاطمی) به او گفتم: کجای کاری آقا جان؟! ایشان بسیاری از قراء را از قبل از انقلاب می شناختند و نوارهای آن ها را داشته اند.

من خودم قبل از انقلاب، جزء اولین افرادی بودم که به شیوه ی جدید و اصطلاحاً مصری می خواندم، اگر ده نفر مصری بلد بودند یکی من بودم، اما مصطفی اسماعیل را نمی شناختم! تا این که آقا یک روز به من گفتند: «حیف نیست شما مصطفی اسماعیل نمی خوانید؟!» نوارهایش را ایشان به من دادند و از آنجا با او آشنا شدم. آقا واقعاً در همه ی مسائل خبره هستند.

دقت در قرائت و تذکر اشتباهات به قراء

در یک محفل قرآنی خدمت مقام معظم رهبری بودیم، آقای سعیدیان قاری معروف آیاتی را

تلاوت کردند. رسم است که قاری بعد از تلاوت خدمت حضرت آقا می رود و با ایشان خوش و بش

می کند، آقای سعیدیان که رفتند خدمت آقا، ایشان فرمودند: «شما یک وقف «میم لازم» را عبور کردید!»

آقای سعیدیان بعد از جلسه به بنده گفتند: «به نظرم آقا اشتباه کردند، من خیلی مراقب بودم که در

قرائتم اشتباهی رخ ندهد». گفتم: «امکان ندارد آقا اشتباه کرده باشند، قرآن همراهتان هست؟» در قرآن جیبی شان آیات تلاوت شده را باز کردند، دیدیم که بله، حضرت آقا صحیح فرموده بودند؛ ایشان خیلی

دقیق قرائت آقای سعیدیان را بررسی کرده و اشتباهشان را متذکر شده بودند.

کتاب «شرح اسم»، زندگی نامه آیت الله سیدعلی خامنه ای؛ بهبودی، هدایت الله؛ مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی.

کتاب «از نیمه خرداد»، طرحی از اندیشه و رهبری حضرت آیت الله خامنه ای؛

غفاری، مصطفی؛ نهضت نرم افزاری، وابسته به انتشارات انقلاب اسلامی.

کتاب «طرح کلی اندیشه ی اسلامی در قرآن»؛ انتشارات صهبا.

مقاله «نظام سازی در نگاه تفسیری آیت الله خامنه ای مد ظله»؛ عینی زاده، مؤدب؛

دوفصلنامه علمی پژوهشی «مطالعات قرآن و حدیث»، سال یازدهم، شماره اول، پاییز و زمستان ۱۳۹۶، پیاپی ۲۱، ص ۱۵۳-۱۷۵.

مقاله «بررسی روش و گرایش تفسیری مقام معظم رهبری»؛ علوی مهر، مروجی طبسی؛ پژوهشنامه علوم و معارف قرآن کریم، زمستان ۱۳۸۹ - شماره ۹ از ص ۴۵ تا ۹۲.

پایان نامه «بررسی روش تفسیری آیت الله العظمی سیدعلی خامنه ای»؛ خواجه، زهرا؛ دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم، دانشکده علوم قرآنی قم؛ هریور

. ۱۳۹۴

ص: ۵۳

العرييه

اشاره

ص: ٥٤

يعكس التأمل فى حياه القائد اعظم (مدّ ظله العالى) مدى التفاعل والأنس الذى يعيشه سماحته مع القرآن الكريم منذ ريعان شبابه والى يومنا هذا حيث

يعيش العقد السابع من عمره المبارك وبأجمل صورته، يمكن معه القول بأنّ البعد القرآنى يمثل أحد أركان شخصيته (حفظه الله).

من هنا ارتأت لمنظمه الأوقاف والأمر الخيريّه عشيه إقامه مسابقه القرآن الكريم الدوليه بدورتها الخامسه والثلاثين، تقديم هذه الورقه تحت عنوان القائد القرآنى لا- لتسليط الأضواء على الجانِب القرآنى فى شخصيه مساحته طيله سبعة عقود من النشاط القرآنى فحسب، بل لبيان مدى التطابق بين

منظومته الفكرية وقيم ومفاهيم القرآن الكريم وانسجامها مع المبادئ والأسس

الإسلاميه بشكل واضح. أملاً فى الانتهاال مهنا.

منظمه الأوقاف والأمر الخيريّه

إذا أردنا رصد العلاقة بنى السيد القائد والقرآن الكريم، وتأثر منظومته الفكرية والقيمية بمفاهيم الكتاب المجيد لا بد أولاً من الانطلاق من ميحطه الأسرى؛ باعتبار أن مؤسسه الأسره هي القاعده الأساسيه

والركيزه الأولى لبناء الشخسيه وتحديد معالمها، وللدور المهم الذى تقوم به فى تشكيل معالم أفرادها.

ولد السيد على الحسينى الخامنئى عام ١٣٥٨هـ - ق [١٩٣٩م] فى مدينه مشهد المقدسه فى عائله علمائيه مخترمه.

والده هو آيه الله الحاج السيد جواد الخامنئى (١٢/٧/١٨٩٥ - ٥/٧/١٩٨٦م)، من مجتهدى وعلماء

عصره الموقرين الذين تخرجوا من حاضره النجف الأشرف التى شدّ الرحال اليها سنه ١٣٤٥هـ - ق.

بعد فراغه من دراسه السطوح فى تبريز والهجره إلى مشهد المقدسه، متلمذا فى الفقه والأصول

على يد كبار أعلام المدرسه النجفيه حيث حضر دروس كل من الميرزا محمد حسين النائينى، والسيد

أبو الحسن الأصفهانى وال- آقا ضياء الدين العراقى، ونال درجه الاجتهاد من الأعلام الثلاثة المذكورين.

والدته السيده خديجه ميردامادى كرميه آيه الله السيد هاشم نجف آبادى من علماء «مشهد» المعروفين وكان من المهتمين بالشأن القرآنى وكان له مجلس تفسير فى أحد أروقه مسجد كوهر شاد.

وضمت حلقة درسه الكثير من الطلاب والفضلا والشباب من عشاق المعارف القرآنيه.

وكانت والدته المكرمه السيده خديجه امراه عفيفه شريفه عالمه متفقهه، زاهده، متخلقه بالأخلاق الألهيه، وكانت على معرفه جيده بآيات الذكر الحكيم والأحاديث الشريفة والتاريخ وعلوم اللغه والأدب. وكانت رحمها الله تنقل ما تراكم لديها من إرث معرفى وعلوم تفسيريه ومعارف تاريخيه استقتها خلال قراءتها لكثير من المصادر من قبيل كتاب روضه الصفا، عن حياه الأنبياء والأئمه المعصومين (عليهم السّلام)، على شكل حكايات وقصص تسردها على أولادها الصغار، وكانت تتلو القرآن بصوت رخيم، وقد أشار السيّد المرشد إلى هذه الحقيقه قائلاً: «إن أوّل ترنيمه قرآنيه طرقت مسامعي كانت بصوت الوالده التي ما فتأت تتلو القرآن بصوت رخيم.... وكنا نجتمع حولها ونستمع ترانيمها العذبه التي تخترق شغاف القلب، ونصغى لترجمتها لآيات الذكر احكيم».

وأضاف: «كانت الوالده هي أوّل من فتح لى الآفاق على حياه كلّ من النبيّ موسى و إبراهيم وبعض

الأنبياء (عليهم السّلام) عندما كانت تتلو علينا كتاب الله، فقد كانت تقف عند حياه هؤلاء العظماء لتشرح لنا أبعادها».

هذه الاجواء المفعمه بتلاوه كتاب الله التي عاشها والداها كانت هي النافذه التي أطل منها السيّد على الخامنئى على عالم القرآن الكريم الرحب لينهل من حياضه ويرتع فى حدائقه الغنّاء و ينمو فى فضائه الطلق، الأمر الذى جعله يعشق القرآن الكريم و يأنس بكلام الوحي حيث كان.

الدراسات القرآنيه

التحق السيّد الخامنئى بالكتاتيب وهو فى الرابعه من عمره. ومع بلوغه الخامسه من عمره التحق

بالمدرسه الابتدائيه، ولأنه كان يتمتع بصوت جميل و يجيد تلاوه كتاب الله اختياراً قارئاً لكتاب الله وقد

اشتهرت تلاواته على نطاق ضيق.

ولتنمية قدراته هو وأخوته على تلاوه كتاب الله طلب والده السيد جواد من الحاج رمضان بنكدار تعليمهم أصول التلاوه وقواعد التجويد، تلاه فى المهمه الملا عباس الذى كان يعد حينها من أبرز القراء فى مدينه مشهد المقدسه فكانت حصيله ذلك أن اجتاز السيد قواعد التجويد كلها بنجاح.

وهناك وثيقه تسجل تصدى السيد القائد لتدريس قواعد التجويد وهو فى سن الثانيه عشره من عمره، وكانت تلك المرحله بمثابة الانطلاقه الاولى لنشاطه القرآنى. (١)

ومن الامور التى أسف عليها السيد القائد أنه لم يشرع فى حفظ القرآن الكريم فى تلك الحلقه

الزمنيه من عمره الشريف بالرغم من حفظه لبعض أجزاء المصحف المبارك فى سنى عمره اللاحقه، كما أسف وبشده لعدم تمكنه من حفظ المصحف الشريف.

بدأ السيد الخامنى دراسات العلوم الحوزويه ولم يزل فى الصف الخامس الابتدائى، وبعد الفراغ من مرحله الدراسه الابتدائيه دخل عامل الدراسه الحوزويه متدرجا فيه حتى حضر سنه ١٣٣٤ هـ - ش

[١١٩٥٥م] من حضور أبحاث الخارج فى الفقه لايه الله السيد محمد هادى الميلانى، ثم شد الرحال

صوب النجف الاشرف لينهل من نعيم أعلامها لفته قصيره عاد بعدها للدراسه فى مدينه قم المقدسه

متلمذا على يدى كبار علمائها، وفى تلك الحقبه أولى اهتماما كبيرا بتحقيق والمطالعه والتدريس.

ومع حلول العام ١٣٤٣ هـ - ش [١٩٦٤م] عاد إلى مشهد المقدسه لرعايه والده الذى كان يعانى من

مشكله فى البصر، فالتحق من جديد بحلقات درس السيد الميلانى إلى سنه ١٣٤٩ هـ - ش [١٩٧٠م].

يؤمن آيه الله الخامنى (مدّ ظله العالى) بعدم كفايه حلقات القراءه ما لم تكن منطلقاً لتعزيز

ص: ٥٨

١- توجد صورته للسيد القائد كتب خلفها بخط يده: «العمر ١٢ سنه، الصف السادس الابتدائى... اليوم الجمعه بعد . الفراغ من تدريس قراءه القرآن الكريم وكان القراء من طلاب نفس المدرسه التى أتمى اليها. وكان الحضور أنا مع عدد من طلاب الصف السادس الابتدائى وسائر الحضور من تلاميذ الصفوف الاخرى.

المفاهيم القرآنية في الوسط الاجتماعي. (1) ولطالما أكد على التركيز على البعد المعرفي واخلوض في غمار المعارف القرآنية وتفعيل مفاهيمه وانزالها إلى الواقع الاجتماعي. وقد انجر به هذا الفهم وتأكيده الدائم

على ضروره ارتباط الشباب بالجانب المفاهيمي للقرآن إلى انطلاقه فصل جديد في حياته تمثل بالبعد

الثورى والسعى لتحقيق نظام يقوم على أسس قرآنيه.

ص: ٥٩

١- قال في كلمه ألقاها بمناسبه أسبوع الوحده الاسلاميه فى طهران بتاريخ ١٧ ربيع الأول ١٤١٥ هجرى. بحضور . رؤساء السلطات الثلاث وعدد من مسؤولى الجمهوريه الاسلاميه، والضيوف المشاركين فى المؤتمر الدولى للوحده الإسلاميه: إذا كانت الحكومه تستند إلى الإسلام، فمعنى ذلك أن الإسلام يعمل به فيها. لكن حينما يكون الإسلام موجوداً فى المجتمع على شكل عقائد وأعمال فرديه من دون أن تكون هناك حكومه للدين، فإن القرآن والإسلام يصبحان مهجورين فى ذلك المجتمع. فما معين قول الله عزوجل فى القرآن الكريم فى سورة الفرقان: «وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا»؟ «اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا» لا يعنى أن المسلمين تخلوا عن القرآن وعن الإسلام وأبعدوهما عن حياتهم من الأساس، فهذا ليس اتخاذ كما عبر القرآن الكريم: «اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا» يعنى أن القرآن موجود بين ظهرائهم لكنه مهجور وبعيد عن ساحه الحياه. فماذا يعنى هذا؟ إن هذا يعنى أن القرآن يتلى من قبل أفراد المجتمع، و يحترم فى الظاهر، ولكن لا يؤخذ بأحكامه وقوانينه. فبحجه فصل الدين عن السياسه سلب من القرآن الكريم حقه فى حكم المجتمع. فمعنى هجر القرآن يعنى أن يبقى للقرآن اسم ولكن لا تكون له أية سلطه فى المجتمع. وعلى هذا فإن أية بقعه من العالم الإسلامى لا تكون فيها الحكومه للقرآن تعتبر مصداقاً لشكوى النبى (صلى الله عليه وآله وسلم). ويرى سماحته أن إقامه نظام يستند ايل الاسس الدينيه تعنى تكرار تجربه النبى الأكرم (صلى الله عليه وآله وسلم) عند هجرته الى المدينه المنوره، فما لم يكن هناك مجتمع اسلامى لا وجود للنظام الإسلامى، ومع عدم وجود مركزيه للسلطه يمكن أن يحمى جميع الأنشطة الاجتماعيه، فالعمل لا يضمن. فقبل جناح الثوره الاسلاميه كان هناك رجال يتحرقون ملا آلت اليه حاله الناس وكانوا يعظون و يظهرن النصح للناس وكان لوعظه اثر ما، لكنه غير مجدٍ بالكامل ولم يترجم الى الواقع العملى، لماذا؟ لأن النظام هو نظام الباطل؛ لأن توجه المجتمع كان يسير باتجاه مناهضه العداله والانصاف وضد امروءه ومعاديا الأخلاقيه. التوجيه مهم. ومبدأ التوجه بتشكيل النظام.

الانطالقه الثوريه واعتماد احلقات التفسيريه كأحد خطوط المواجهه

كان الإمام الخامنئى مدّ ظله من الرّواد الأوائل الذين التحقوا بحركه الإمام الخمينى عام ١٣٤١ هـ - ش

[١٩٦٢ م]، وتمثلت باكوره نشاطه السياسى بطبع ونشر بيانات الثوره وخطابات الإمام (قدس سرّه)، مما ساعد على تعزيز الوعى لديه بقيم الثوره وتجلّى أبعاد الرؤيه السياسيه للإمام الخمينى عنده بشكل واضح.

وكان فى غايه الحرص على فهم كيفيه تشكّل الوعى الثورى والرؤيه السياسيه للإمام الخمينى، ومعرفه العوامل والشخصيات التى تأثر بها الإمام الخمينى رحمه الله وغير ذلك من الاسئله التى أخذت حيزاً كبيراً من فكر السيّد الخامنئى.

وخلص إيل أنّه بصرف النظر عن التأثير الكبير الذى تركه كلّ من آيه الله السيّد حسن المدرس

وآيه الله الميرزا محمد على الشاه آبادى على فكر الإمام الخمينى، فإن مواهبه وذكاءه الحاد ووعيه

الأجتماعى وفهمه العميق للقضايا الاسلاميه هو ما أدى إلى بناء كيانه وتكامل شخصيته السياسيه

وجعله فى طليعه كبار الثوريين، فضلاً عن الشجاعه الفائقه التى تحلى بها الإمام والتى تمثل إرثاً

أسرياً اخذه عن آبائه العظام. لذا، هناك مجموعه من العوامل كالتدين والشجاعه والوعى السياسى

والإستلهام من الجانب السياسى لحياه كل من السيّد حسن المدرسى والشاه آبادى، ساعدت فى

انبثاق البعد الثورى الذى اتصف به الإمام الخمينى (رحمه الله). وكان السيد الخامنئى يعى كل تلك العوامل و يضعها تحت مظله ما يسمّى «بالحافز الدينى».

مع اطلاله العام ١٣٤٢هـ - ش [١٩٦٣ م]، دخلت ثوره الشعب الايرانى بقياده الإمام الخمينى (رحمه الله)

مرحله جديده، وعقيب قمع هذه الحركه من قبل النظام الشاهنشاهى، انتهجت مختلف التيارات

السياسيه والاجتماعيه سياسات مختلفه، وكان السيد الخامنئى إلى جانب مؤازرته لسائر رجالات

الثوره، قد سار باتجاه تعزيز البعد الثورى لدى الجماهير متخذاً من الحلقات التفسيريه منطلقاً لحركته الثوريه هذه. كما حاول رسم خطه لخلق مجتمع مؤمن لا يرضخ للواقع المزرى الذى يعيشه العامل آنذاك، مجتمع قادر على وضع الحلول الناجعه لإداره التغيير، و يستند فى نهجه هذا على العوده إلى القرآن الكريم متبعاً مقوله «الدين بحده الا كثرى».

وقد تسببت ظروف ذلك الوقت فى مراقبه جميع أنشطه آيه الله الخامنئى وغيره من النشطاء من

قبل قوات الأمن (السافاك)، بحيث كان رجالها ومخبروها السريون يحضرون جميع خطباته ومجالسه لمراقبه ما يتفوه به سماحته وتدون كلامه ضمن تقارير سريه يرفعونها إلى الجهات الأمنيه العليا؛ وقد

أشار سماحته إلى تلك القيود المفروضه من قبل السلطات والتضييق عيل حريه التعبير عن الرأى والحديث مع الجماهير بحريه، وكيف كان يتعامل معها، بقوله:

«كنت لا أتردد فى قول ما أعتقد بأنه يضر النظام و يؤذى السلطات بشده ولكن بلا أدنى تصريح

ولو بإشاره طفيفه إلى الجهاز الحاكم. بل كنت اجتنب اعتماد أسلوب التلميح أو الكنايه المشيره للنظام الحاكم مطلقاً».

ومع ذلك، ساهمت تقارير الوشاه والمخبرين فى اعتقال السيد لأكثر من مره، فقد بلغت اعتقالات

السافاك له ست اعتقالات قبل انتصار الثوره، وحكم عليه بالإبعاد إلى مناطق نائيه من إيران.

إشاره

بلغت عدد الدورات التفسيرية التي أقامها السيد حفظة الله حتى انتصار الثورة الإسلامية تسع دورات تفسيرية، نشير إليها تباعاً:

الحلقات التفسيرية يف «باين خيابان»

وهذه هي أولى الدورات التفسيرية التي قام بها سماحته وذلك في بدايات سنة ١٣٤٣ هـ - ش ١٩٦٤ م لتلبية لطلب عدد من سكان حيّ «باين خيابان» الذين دعوه لإلقاء محاضرات في التفسير فاستجاب لدعوتهم، فشرع بإلقائها بعد إطلاق سراحه من السجن الثاني طيله شهر رمضان من ذلك العام، في حشد من رجال الأعمال، والتجار في مشهد، وعدد قليل من رجال الدين النشطين الذين كانوا مهتمين يف الشؤون السياسية، جعل محورها تفسير «سوره المائده» وعرفت تلك المحاضرات حينها باسم «محاضرات باين شهر».

جلسات التفسير إبان المطارده والتخفي

كان لشغف السيد بالمعارف والقيم القرآنية الدور الفاعل في دفعه لاستغلال أدنى الفرص مهما قصرت لنشر معارف القرآن وترويج مفاهيمه حتى في أحلك حالات وفي الظروف الصعبة التي كان يعيشها رجال الثورة والاضطهاد الذي يتعرضون له، ففي عام ١٣٤٥ هـ - ش [١٩٦٦ م]، قام بعقد مجموعه من المحاضرات التفسيرية التي ألقاها على بعض المقربين منه عند فراره من أعين السلطات في مدينه مشهد والاختفاء في طهران وذلك في ليالي شهر رمضان الكريم، وقد وصف سماحته تلك الحلقات

التفسيرية بقوله:

« كانت جلسات جيده ومفعمه بالحيويه والنشاط وكان محور البحث فيها تفسير سوره الكهف».

حلقات التفسير في مدرسه الميرزا جعفر

في المره الثالثه التي تم اعتقاله في شهر فرودين عام ١٣٤٦ هـ - ش [نيسان ١٩٦٧ م]. وبعد إطلاق

سراحه قام بزياره السجناء السياسيين في طهران، وقد حاول من خلال الاتصالات مع الثوار في

مناطق مختلفه من البلاد، لتنظيم شؤون الثوار والثوره، وتدريب أجيال جديده من المقاتلين والثوار

على أساس الفكر الإسلامى، وخاصة بين طلاب الحوزه والطلاب الجامعين محاولا اعتماد مبادئ

النضال المستقاه من القرآن والحديث، في مقابل الفكر الماركسى والليبرالى وغيرها من الاتجاهات

الفكريه، من أجل تعميق الفكر والنضال الإسلامى في إطار حركة الإمام الخمينى. وعلى الرغم من

المواجهه مع نظام بهلوى، فقد حقق الكثير من النجاحات في هذا الإطار. (١)

بعد إطلاق سراحه عقد مساحته السلسله الثالثه من الحلقات التفسيرية سنة ١٣٤٧ هـ - ش

[١٩٦٨ م] بطلب من رفيقيه في الجهاد الكناباديين وابناء منطقته وزملائه في الدرس، ومرافقيه في

السفر، فبعد أن اطلع كل من السيد رضا كامياب و محمد باقر فرزانه على الأبعاد العلميه والاجتماعيه

والسياسيه لشخصيه السيد الخامنى، وأنه شخصيه علميه مرموقه جدير بالتلمذ على يديه طلبا من سماحته وبالإحاح على عقد

دروس خارج الإطار المتعارف في العرف الحوزوى من قبيل التفسير

والكلام والأخلاق.

ص: ٦٣

ولمّا كان السيّد شديد الرغبة في المعارف القرآنيه ويؤمن بأولويه تلك المعارف السماويه ، استجاب سماحه - بعد العوده إلى مدينه مشهد- للطلب معتمداً سورة المائده محوراً للتفسير أيضاً فكانت حلقات الدرس تعقد في كل خميس وجمعه من الأسبوع، ورويدا رويدا ازداد عدد الحضور حتى تمكنت الحلقة من استقطاب عدد من طلاب العلوم الدينيه ، بل حظيت باهتمام عدد من الشباب الجامعيين وعدد من رجال البازار [السوق]. وكانت انطلاقه تلك الحلقات التفسيريه أولاً في مسجد الصديقين في سوق «سرشور»، ومع ازدياد عدد الحضور ثم الانتقال إلى مكتبه مدرسه ميرزا جعفر، وقد امتدت تلك الحلقات لفترة أطول من سابقاتها واستمرت لسنوات عديده، إلى أن منعت السلطات الأمنيّه من انعقادها، ولسوء الحظ فقدت شرطه تسجيل تلك الجلسات ولا توجد لدينا أدلى معلومات حول محتويات ما طرح خلالها.

مواصله سلسله حلقات تفسير مدرسه الميرزا جعفر

لعبت سلسله الاعتقالات المتواليه والمطارده المستمره التي عاشها سماحه الإمام السيد على الخامنئي طيله حياته الشريفه دورا بارزا في الحد من نشاطه والتأثير على الأنشطة التعليميه والتربويه ، والبرامج الثقافيه التي يقوم بها سماحته، فبعد اعتقاله الخامس وازدياد نسبه المخبرين والراصدين التحركاته وأرتفاع منسوب التوتر وتضييق دائره الخناق، اقتضى الأمر من الثوار الحيطه في الحركه والاحتراس في السلوك والقول.

الا أن سماحه السيّد وبعد إطلاق سراحه الخامس شرع وبلا ادنى تأخير في خريف سنه ١٣٥٠ هـ ش [١٩٧١م] بمواصله الحلقات التفسيريه في «مدرسه الميرزا جعفر» في مشهد (جامعه الرضوى

الفعلية)، وقد آثار وصول اخبار دروسه التفسيريه هذه إلى (السافاك) حفيظه السلطات الأمنيّه التي سارعت إلى بث بعض عيونها ومخيرها لرصد تحركاته والإبلاغ عما يدور في تلك الاجتماعات بشكل دائم. وفي هذه الجلسات ثم تفسير السور المباركه التاليه: المائده الأنفال ، براءه، وآيات من سوره يونس.

بدء الحلقات التفسيريه في مسجد الأمام حسن (ع) في مدينه مشهد

في خريف عام ١٣٥١ هـ ش [١٩٧٢م] ومع حلول شهر رمضان المبارك بزغ نور الحلقات التفسيريه في مسجد الإمام الحسن (عليه السلام)

فبعد أن استجاب سماحته وبالحاح من قبل المؤمنين للتصدي لإمامه الجماعه في المسجد المذكور، شرع رويدا رويدا بإلقاء الخطب والكلمات القصيره والتي حظيت بإقبال شديد من قبل المؤمنين، وكان سماحته يقوم بتدوين ترجمه الآيات وشرح الأحاديث والمعارف الدينيه على لوحه خاصه ثم وضعها في المسجد، وقد حظيت الجلسات التفسيريه باستقبال منقطع النظر من قبل طيف الشباب خاصه حيث كانت باحه المسجد تغض بهم وكانوا يدونون ما تجود به قريحه السيد، وكانت الجلسات تعقد في صبيحه أيام الجمعه من كل اسبوع واستمر العمل بها حتى سنه ١٣٥٢ هـ ش [١٩٧٣م]. وقد تمحور البحث التفسيري حول خصوصيات الشخصيه اليهوديه. وفي ٩/٣/١٩٧٣م تعرض سماحته لتفسير الآيه ٦٢ من سوره البقره، وكان أسلوبه حفظه الله يقوم على تفسير الآيات من خلال سرد أمثله من واقعه المعاصر.

وكان رجال (السافاك) يتحينون الفرص عسى أن يعثروا على ذريعه تبرر لهم اعتقاله وإيداعه

السجن ! وكان خير مكان يمكن من خلاله رصد تحركه هو تلك الحلقات التفسيرية التي قد يبوح خلالها عن توجهاته السياسي وموقفه من السلطات الحاكمه.

ومن ناحيه أخرى كان سماحته شديد الحرص على استمرار تلك الحلقات التفسيرية وكان برفض ما يؤدي إلى توقفها ولو من قبيل القاء شعار محجب إليه! وقد أشار سماحته إلى تلك الحقيقه فى إحدى حلقات التفسير قائلا:

«أطلب من الساده أن يسمحوا لنا بالقيام بعملنا ولا يقوموا بما من شأنه تعطيل العمل. فأنا اليوم اعتقد بأن الأولويه للتعرف على القرآن أكثر من أى شىء آخر، ولا زلت أشعر بهذه الضروره ، ومن هنا قلت للساده فى كل من حضرته مشهد وقم العلميتين علينا إيقاف الدروس المتعارفه لمدّه عشرين عاما! ولنحدث نهضة قرآنيه كبرى، وها أنا أفسر القرآن لمدته ست سنوات وقد آمنت الحوزه العلميه إلى حد ما بصوابيه ما أدعو إليه. لذلك أرجوا الساده ألا يرددوا الشعارات ؛ لعدم جدوائيه ذلك اليوم »

وقد استمرت تلك الحلقات حيث وصل يوم ١٨

٥ / ١٩٧٤ م إلى تفسير الآيات ٩٦ - ٩٨ وتلاها الحديث فى الحلقة اللاحقه عن الآيات ٩٩ - ١٠٢ من سوره البقره ، وكان رجال السافاك يواصلون رفع التقارير والأخبار عما يدور أثناءها وتزويد السلطات الأمنيّه بما يجرى فيها، الأمر الذى انتهى إلى عدم السماح له باستمرارها لمعارضتها مع مصحله النظام الشاهنشاهى. حيث استدعى سماحته فى الشهر السابع من عام ١٩٧٤م من قبل السلطات الأمنيّه التى أبلغته ضروره التوقف عن القاء المحاضرات التفسيريه والاكتفاء بإقامه صلاه الجماعه فى مسجد الإمام الحسن (عليه السلام) أضافه إلى السماح له بشرح بعض الأحاديث ومواصله دروسه التى كان يلقيها على طلاب العلوم الدينيه الذين لم يتجاوز عددهم ١٥ طالبا.

وقد خاطب سماحته المحاضرين في الجلسه الأخيره، قائلا :

أعلن لكم عن توقف الحلقات التفسيريه ، ولكن اطلب منكم ألا- تفرقوا عن القرآن ... فان ما تعيشه من بؤس وتعاسه اليوم هو بسبب الابتعاد عن القرآن وجهلنا بمعارفه وعلومه. فهو البلم الحراجنا... إبحثوا عن روح القرآن وأهدافه».

ولكن بتوقف سلسله حلقات مسجد الإمام الحسن (عليه السلام) لم تتوقف مساعى السيد فى مجال الأبحاث والتحقيقات القرآنيه حيث اتخذ قراره فى تلك الفتره يتدوين بحثين قرآنيين.(1)

الحلقات التفسيريه فى مسجد القبله

لم يستسلم السيد لضغط السلطات فكان يسعى لاستغلال أدلى القرص لبعث الروح من جديد فى الحلقات التفسيريه لإيمانه المطلق بعدم شرعيه النظام القائم وسعيه الجاد لإقامه نظام إسلامى بنطلق فى مبادئه من القرآن الكريم؛ فبعد أن أصدر السافاك الحكم بإيقاف حلقات مسجد الإمام الحسن (عليه السلام) ، قرر سماحته عقد حلقات تفسيريه فى الأ-صول والعقائد يومى الخميس والجمعه فى مسجد القبله، كان بحضورها قرابه المائه والخمسين من طلاب العلوم الدينيه، غير أنها هى الأخرى لم تستمر حيث تم إيقافها بعد فتره وجيزه وبتهديد من السلطات الأمنيه (السافاك)

اعاده الحلقات التفسيريه فى مسجد الأمام الحسن (عليه السلام)

مع إطلاله شهر رمضان سنه ١٣٥٢ هـ ش، قرر سماحته - ولغرض عدم إثارة رجال الأمن - التشاور

ص: ٦٧

١- تمت الاشاره اليها ضمن البحث عن الخلفيات البحثيه.

مع الاخوه المؤمنين فى آليه مناسبه لإعاده البحث القرآنى فانتهى الأمر بعد التشاور الى أن يقوم سماحته بعد صلاتى الظهر والعصر بعرض بعض الآيات وترجمتها بنفسه أو إيكال المهمه إلى الشباب من رواد المسجد ليقوموا بتلاوه ترجمتها الفارسيه.

وهكذا أخذ السيد بترجمه وشرح بعض الآيات من سوره آل عمران ، وفى اليوم العاشر تعرض للحديث عن الآيات (١٣٠ - ١٣٥) من سوره الأعراف، مؤكداً أن غرضه ليس تفسير الآيات وانما ترجمه الآيات التى تتحدث عن مفهوم الحق والباطل مركزاً على سنّه انتشار الحق وجمود الباطل، مشيراً إلى:

«أن الغلبه ستكون فى نهايه المطاف للحكم الالهى وأن الحركه التاريخيه تسير باتجاه حقيقه انتصار الحق على الباطل».

وأشار فى ختام حديثه الذى هو فى الحقيقه أقرب إلى الشرح والتفسير منه للترجمه إلى حديثين شريفين خلص منها إلى أن: «مثل المؤمن كالسنبله يحركها الريح فتقوم مره وتقع أخرى».

وفى اليوم الحادى عشر من رمضان من نفس العام شرع بترجمه وتفسير الآيات ٢٠ - ٢٧ من سوره الانفال، وفى اليوم الثالث عشر منه تعرض للحديث عن ترجمه وشرح بعض آيات سوره الصف.

لم يرق ذلك لجهاز السافاك فقرر التضييق على سماحته حتى انتهى الأمر بالتوقف عن القاء تلك المحاضرات فى مسجد الإمام الحسن (عليه السلام) يوم ١١ / ١١ م وكان الحديث حينها عن سوره العصر.

حلقات التفسير فى مسجد الكرامه

لم يمرّ على توقف نشاط السيد الخامنى فى مسجد الإمام الحسن (عليه السلام) شهران حتى انتقل إلى مسجد الكرامه ليعيد نشاطه القرآنى هناك حيث يقوم فى كل ليله جمعه بعد تلاوه الآيات بترجمتها

وتفسيرها معتمداً نفس المنهج الفكرى والاسلوب التفسيرى ممزوجاً ببعض النكات والإشارات والمواضيع الاجتماعيه.

ولكن حديثه القرآنى والروائى بلغ منعطفاً حرجاً جداً ما دعا الساقاك إلى إصدار أمرٍ بإيقاف تلك المجالس فكانت آخر حلقاته التفسيريه فى مسجد كرامه يوم ٢٨ / ٩ / ١٩٧٣ م. وكان حصيله الحلقات التفسيريه التى القاها فى مسجد كرامه كتاب «گفتارى در باب صبر» [حديث فى باب الصبر] صدر بعد عام ونصف من الفراغ من تلك الحلقات.

أشهر وأهم الجلسات التفسيريه

فى شهر رمضان من سنه ١٣٥٣ هـ ش [١٩٧٤م] ألقى السيد الخامنى فى مسجد الإمام الحسن وبعد الفراغ من صلاتى الظهرين سلسله دروس تفسيريه مركزاً على البعد الحركى فى الاسلام، والإشاره إلى بعض التصورات الاجتماعيه الخاطئه، ومتعرضاً لبعض الموضوعات التى استقاها من آيات الذكر الحكيم، من قبيل: الصراع بين الحكام والأنبياء، والمواجهه بين الاسلام والظلم، والمساواه بين البشر وانعدام الفوارق القيميه بين الأغنياء والفقراء، وتصدى الأغنياء والاشراف والرهبان والحكام لحركه الأنبياء، إضافه إلى محاربه الجهل والأميه.

وقد اعتبر رجال السافاك أن «السيد الخامنى يتحى منحى ثورياً وأنه بصدد بيان الأسس الثوريه فى القرآن الكريم وأنه يهدف إلى حث الجماهير على الصمود أمام الفوارق الطبقيه والاستغلال والظلم والقهر الذى يمارس بحقها».

فى يومى السابع والعشرين والثامن والعشرين من نفس الشهر شرع سماحه بالحديث عن

« ولاية الإمام المطلقة » مسلطاً الأضواء على خصوصيات ولّي الله وشروط الولاية، طالباً في الختام من الجماهير التأمل في المعيار الذي من خلاله يتم تشخيص نائب الإمام المنتظران (عجل الله تعالى فرجه الشريف).

ولمّا كان الحديث واضح المعنى والدلالة فقد رفعت عيون الساقاك تقاريرها الى السلطات العليا مؤكدين أن السيّد يعنى بنائب الإمام الحجّة (عليه السّلام) هو «السيّد الخميني» .

ومن الملاحظ أن السيّد الخامنئي يعتقد جازماً بأن القرآن الكريم منهل فياض وسند الاسلام الأصيل الذي لا ريب فيه ، وأنه الوسيله المثلى لمعالجيه وحل عقده المواجهه مع الظالمين وإقامه نظام أجماعى إنسانى متكامل المعالم، ومن هنا حاول تسليط الأضواء فى محاضراته الرمضانيه على أصول الدين الاسلامى الحنيف كالتوحيد والنبوه والولاية مفصلاً الحديث ومستوعباً لأطراف الموضوع فى أكثر من محاضره ، وكان حفظه الله يقوم قبل البدء بالمحاضره اللاحقه باستنساخ خلاصه ما جاء فى سابقتها وتوزيعها على الحاضرين. وفى أوائل آبان عام ١٣٥٣ هـ. ش [نهايات الشهر العاشر الميلادى سنه ١٩٧٤] قام بجمع تلك الخلاصات ونشرها تحت عنوان «الخطوط العريضة للفكر الإسلامى فى القرآن»

وأصل سماحنه القاء المحاضرات التفسيريه حتى عام ١٣٥٦ هـ. ش (١٩٧٧م) حيث اعتقلته سلطات الشاه وتم إبعاده إلى مدينه إيران شهر.

كان أنتصار الثوره الاسلاميه بمثابه الانطلاقه القويه فى تحويل إيران إلى قاعده محكمه لفكره حاكميه الدين، وكانت المرحله الأولى والمهمه تتمثل فى إعادته تركيب الأمه القرآنيه والحضاره الاسلاميه الحديثه، ولا يتم ذلك التحول الحضارى الكبير إلا من خلال العوده إلى القرآن الكريم وتحول الامه إلى مجتمع قرآنى فى تفكيره وترتيب نظام حياته.

يعتقد سماحه آيه الله السيد على خامنئى - تبعا للخط الفكرى الذى انتهجه الإمام الخمينى (رحمه الله) وسائر رجال النهضه الاسلاميه الآخريين - جازما بأن «إقامه النظام الاسلامى»، أى تحقيق جميع أركان ومكونات الدين، لا يتم الا عن طريق سياده القيم الدينيه على مختلف الجوانب التى تحكم المجتمع؛ لذلك، ينبغى تعزيز السلطه الدينيه، وإقامه عمليه الحكم استنادا إلى قيم الدين وفى إطار قواعد الأصول السماويه، وتحويل حركه المجتمع وشكله إلى مجتمع ذى صبغه اسلاميه ، ولكن بشرط أن يحظى ذلك بتأييد شعبى ودعم الجماهير له وإلا لن يتحقق شىء مما ذكر مع غياب إرادته الشعب .

يبين تاريخ الفكر والحركه الإسلاميه المعاصره أنه ومن أجل تعزيز حاكميه الدين ونشر القيم القرآنيه فى المجتمع، ينبغى إحياء بعض المفاهيم التى أسىء فهمها أو تهميشها.

الحلقات التفسيريه بعد انتصار الثوره الاسلاميه

إبان تصديه لرئاسه الجمهوريه

لم يمض على تصديه لرئاسه الجمهوريه (ارديبهشت من عام ١٣٦١ هـ ش ١٩٨٢م) أقل من عام حتى شرع سماحته بالعوده إلى الدرس التفسيري وإلقاء المحاضرات القرآنيه الأسبوعيه ، وكان الحضور فى هذه المره رجال الحرس الثورى المسؤولين عن حراسه مكتب رئاسه الجمهوريه! وفد القاها فى المكتب نفسه.

شرع سماحه الإمام الخامنئى بتفسير الجزء السابع والعشرين من القرآن الكريم، حيث كانت السنوات الأولى لتشكيل الدوله الإسلاميه فى إيران، وكانت الحاجه ماسه وضروريه لشرح وتبيين قضايا الحكم الإسلامى وأصوله فى المجتمع. وقد عبّر آيه الله الخامنئى عن هدفه وحافزه لعقد هذه

«العدالة الاجتماعيه، والحكوم، والجهاد والمواجهه فى ساحات المعارك وما إلى ذلك من عشرات القضايا الرئيسيه بعد تشكيل الدوله، تمثل أهم القضايا التي يتم التعامل معها بعد انتصار الثورة الاسلاميه، ونشاهد المزيد من الاشاره اليها فى الآيات المدنيه، وإن آيات الجزء السابع والعشرين وما يليه من الأجزاء أغلبها آيات مدنيه الا الجزء الثلاثين الذى يغلب عليه الطابع المكى، مضافاً إلى عدم تسليط الأضواء بشكل وافى على تلك السور والآيات» (١)

عاد سماحه آيه الله الخامنئى، الذى كان قبل انتصار الثورة أحد أعمده فكره إقامه الحكومه القرآنيه، والذى عاش القرآن مفسراً لأجزائه وآياته فى مدينه مشهد، الآن وبنفس الشغف الثورى وما يتوافق مع الحاجات المعاصره ومعالجه قضايا المجتمع الإسلامى قرآنياً، ومن السمات المهمه لهذه الدروس هو تكيفها مع اتجاهات وقضايا الواقع الراهن، مسلطاً الأضواء على التيارات التاريخيه فى صدر الاسلام مروراً بفتنه الليبراليين والمنافقين والمستكبرين و برؤيه قرآنيه تستقى أحكامها من آيات الذكر العزيز.

ويمكن القول بأن هذه المحاضرات تمثل جزءاً مهماً آخر للأسس النظرية لقائد الثورة الإسلاميه فى مختلف الأمور والتوجه الاستراتيجى للنظام الإسلامى خلال سنوات تصديه لولاية الفقيه وقياده النظام. (٢)

ص: ٧٢

١- ٧/ ٣/ ١٩٨٢ كلمه القائد الأعلى أثناء تفسيره السوره المجادله.

٢- أطروحه: « بررسى روش تفسيرى آيت الله العظمى سيد على خامنه اى = دراسه المنهج التفسيرى لآيه الله السيدعلى الخامنئى "، للطالبه الخواجه زهراء: جامعه العلوم والعراق القرآنيه: قم، شهر يور ١٣٩٤ ش [٢٠١٥م].

لم يتوقف سماحته عن الاعتناء بالشأن القرآني بعد تسنمه لمنصب القيادة حيث واصل عقد الجلسات التفسيرية في كل من حسينيه الإمام الخميني (رحمه الله عيه) وبينه شارحاً ومفسراً لسوره البقره . لم نملك الكثير من تفاصيل تلك الجلسات باستثناء بعض ما نشر منها في موقع « Khamenei.ir » وقد تمّ تحويل نصها الكامل إلى اثنتي عشره حلقة مدونه من تلك الحلقات التفسيرية ، يستفاد منها أن الحلقة الثامنه منها أقيمت بتاريخ [١٦ / ١٠ / ١٩٩١ م]

، وقد انتهت تلك السلسله عند الجلسه الثامنه والعشرين وبتاريخ [٢٧ / ٥ / ١٩٩٢ م].

لكل مفسر منهجه الخاص ورؤيته التفسيرية التي تنسجم مع شخصيته العلمية والأهداف التي يروم الوصول إليها من وراء العملية التفسيرية، ولم يكن السيد الخامنئي مستثنى عن هذه القاعدة، فالرجل صاحب منهج تفسيري «أجتهادي» أو «جامع». ونعني بالمنهج الاجتهادي ذلك المنهج القائم على استنباط وفهم المعارف وأحكام القرآن اعتماداً على مجموعته من المصادر فضلاً عن مؤهلات المفسر العلمي؛ لذلك، يجب على المفسر الذي يختار هذه الطريقة التفسير القرآن، أن يستفيد من جميع المناهج التفسيرية الأخرى لتحقيق غرضه. فضلاً عن المنهج، هناك أيضاً عدد من الاتجاهات التفسيرية ويعتبر اتجاه آية الله الخامنئي التفسيري من قبيل الاتجاه «السياسي الاجتماعي»، وهذا الاتجاه التفسيري يولي أهمية خاصة للبعد الاجتماعي القرآني ويرصد قضايا الإنسان من الزوايه الاجتماعيه، مركزاً على البعد الارشادي و بيان رساله القرآن، مع عدم الفصل بين سعادته الفرد وسعادته المجتمع، من ناحيه أخرى، يعتقد مفسروا هذا الاتجاه بأنه وفي ضوء التطورات الجديده وظهور المشاكل الاجتماعيه، يعدّ الرجوع إلى القرآن الكريم من أفضل السبل وأنجع الطرق لمعالجه المشاكل» (1).

ص: ٧٤

١- مقاله تحت عنوان: «بررسی روش و گرایش تفسیری مقام معظم رهبری = المنهج والاتجاه التفسيري للسيد الخامنئي»: علوی مهر، مروجی طبسی؛ پژوهشنامه علوم و معارف قرآن کریم، شتاء ١٣٨٩ - ش ٩، ص ٤٥-٩٢.

وتشهد الساحة العلميه اليوم ميلا تفسيرياً جديداً لدى الباحثين والمحققين القرآنيين يمكن وصفه بالميل «الحضارى»، يحاول من خلاله المفسر طرح رؤيه حضاريه من خلال رصد المباني والأسس الحضاريه المستقاه من القرآن الكريم، وعرض نمط حضارى قرآنى وربطه بمجال العمل فى بناء الحضاره القرآنيه ، وتظهر دراسه آراء وتوجهات السيد القائد التفسيريه أنه يمثل نموذجاً رائعاً فى هذا الاتجاه التفسيرى، وتهدف هذه الرؤيه التفسيريه إلى تقديم تصميم مناسب فى مجال الهندسه الثقافيه للنهضه وتتوفر على نظره خاصه للتفسير التاريخى للقرآن الكريم. والشاهد على هذا الادعاء ، مفهوم بناء النظام المتبلور فى أفكاره وجهوده التفسيريه، وكذلك اهتمامه بالبعد الحضارى الإسلامى الحديث و «نمط الحياه» كروح للحضاره الإسلاميه وسّمه خاصه تميزها عن الحضارات والمدنيات البشريه الحديثه للعالم الغربى.

بعد أداء سماحه الإمام السيد على الخامنئى القسم الدستورى فى شهر مهر سنه ١٣٦٠ (أكتوبر ١٩٨١م)، أجرت مؤسسه الإذاعه والتلفزيون فى الجمهوريه الإسلاميه الإيرانيه لقاء مع سماحنه و بحمل اللقاء جملة قضايا يمكن أن نستشف منها ما يلى: التعرّف على الأفكار القيمه من قبيل «لزوم أن تنجلي الهويه الإسلاميه فى الأبعاد الاجتماعيه والسياسيه للحياه»، وكذا نظريه حاكميه الإسلام على المجتمع الإسلامى» و «عدم الخضوع مقابل الحكومات اللادينيّه». وقد طرحت هذه الأفكار رويدا رويدا فى المحافل الواعيه دينيا وكذا فى المحافل الحوزويه، فرغم أن هذا الخطاب كان خطاب الأقلية إلا أن هكذا خطاب أمتاز بقوه وصلابه كبيره استطاعت استقطاب السيد على الخامنئى المطالب الحوزوى الذى يعيش هاجس الأمه ويؤمن بالفكر الحر.

لقد غمر هذا الفكر السيد على الى درجه تحول فيها «الدفاع عن الهويه القرآنيه للإسلام، إلى قاعده توجه جميع نشاطاته تطبيقيا، وتأليفيا، وترويحيا» ففضلا عن جلسات التفسير التى كان يقيمها كانت هناك نشاطات أخرى فى مجال القرآن والتفسير، تمثلت فى التأليف والترجمه. ومن الكتب التى

أقدم سماحته على تأليفها كتاب « بحثان قرآنيان»^(١)، وكتاب «حديث في باب الصبر»^(٢)، و« مشروع الفكر الإسلامي في القرآن الكريم»^(٣)، كما كان لسماحته تراث آخر في مجال التفسير ومنه «ترجمه كتاب تفسير في ظلال القرآن الكريم تأليف السيد قطب». كما صدر عن سماحته ثلاثة كتب أخرى هي: «إطلاله على المباني والمناهج والقواعد التفسيرية»^(٤)، «تفسير سوره المجادله» و«تفسير سوره براءه» وقد تم إعدادها من خلال الجلسات التي كان سماحته يحاضر خلالها وطبعت من قبل «انتشارات انقلاب إسلامي» وستناول فيما يلي الحديث عن هذه المؤلفات والتراجم:

تأليف كتاب «بحثان قرآنيان»

تأليف كتاب «بحثان قرآنيان»^(٥)

توقفت جلسات التفسير التي كان الامام الخامنئي يحاضر خلالها في مسجد الامام الحسن (عليه السلام)، لكن تعطيلها لم يمنع جهود سماحته التحقيقيه في مجال القرآن الكريم. ففي الأشهر الأولى من سنة ١٣٥٢ هـ ش (ربيع سنة ١٩٧٣) عزم سماحته على تأليف كتاب «بحثان قرآنيان»، كان الأول تدوين قاموس قرآني فيما كان الثاني إعداد كتاب كشف الآيات باللغه الفارسيه ، وهو كتاب يتيح للناطقين باللغه الفارسيه الاستعانه به بسهولة لاكتشاف المفرده التي يرومون الوصول اليها دون الحاجه إلى تحمّل مشقه التعرف على الجذر العربي.

ص: ٧٧

١- دو پژوهش قرآنی

٢- گفتاری درباب صبر

٣- طرح کلی اندیشه ی اسلامی در قرآن

٤- مروری بر مبانی ، روش قواعد تفسیری

٥- دو پژوهش قرآنی

عمل سماحه السيد مع مجموعه من الباحثين بشكل جماعى على هذا المشروع واستمر العمل فيه إلى شهر مهر سنة ١٣٥٣ [خريف ١٩٧٤]، إذ فوجئوا بأن الدكتور محمود راميار كان يعمل على نفس المشروعين ، بل وطبع كتاب كشف الآيات. هنالك اضطروا إلى إيقاف المشروع.

كتاب «حديث فى باب الصبر»

كتاب «حديث فى باب الصبره (١)

فى سنة ١٣٥٢ كان نتاج سماحه آيه الله السيد الخامنئى من دروس تفسيره وخطاباته فى مسجد الكرامه (مشهد) كتاب « حديث فى باب الصبر، وقد صدر هذا الكتاب بعد عام ونصف من حضور سماحته فى هذا المسجد، فقد مثل الكتاب خلاصه ونبذه من محاضراته التى تحدث فيها عن الصبر.

كتاب مشروع الفكر الإسلامى فى القرآن الكريم كتاب مشروع الفكر الإسلامى فى القرآن الكريم ٢

كتاب مشروع الفكر الإسلامى فى القرآن الكريم (٢)

دأب سماحه الإمام الخامنئى على تدوين مقتطفات من البحث الذى كان يؤدّ الحديث عنه قام يعمد الى استنساخه وتوزيعه على الحضور فى مسجد الإمام الحسن (عليه السلام) بدايه كل جلسه تفسير يروم إلقائها.

وفى بدايه شهر آبان سنة ١٣٥٢ هـ ش [شتاء سنة ١٩٧٤م) جمع سماحته المقتطفات التى أشرنا إليها، وعمل على تصحيحها وإضافه مقدمه لها لتكون كتابا تحت عنوان مشروع الفكر الإسلامى فى القرآن.

ص: ٧٨

١- گفتارى درباب صبر

٢- طرح كلى انديشه ي اسلامى در قرآن وقد ترجم الكتاب إلى العربيه الدكتور محمد على آذرشب.

وفى مقدمه الكتاب تحدث عن ثلاث خصوصيات مهمه فى المباحث الإسلاميه تمثل الخطّ الفكرى لسماحه الإمام الخامنئى وتتلخّص فيما يلى:

الأول - الخروج من الإطار الذهنى المحض، والتوجه إلى المنظومه الإسلاميه باعتبارها مدرسه أجماعيه بتعيّن فيها المسير العملى للأفراد، وخاصه فى حياتهم الاجتماعيه، والتأكيد فى الدراسات النظرية على مشروع الإسلام الحياه البشرى وعلى أهداف الإنسان والمجتمع فى الحياه، والطريق الذى يحقق هذه الأهداف.

الثانى - دراسه المسائل الفكرية فى الإسلام بصوره مترابطه وبشكل أجزاء من منظومه واحده، أى أن كل عنصر فيها هو جزء من هذا التركيب، وغصن من هذه الدوحه، ولبنه فى هذا البناء الشامخ، ولا ينفصل بعضها عن بعض، لكن يتبلور المشروع الكامل الشامل للدين، باعتباره مدرسه فكرية كامله خاليه من أى إبهام، وذات أبعاد متناسبه مع حياه الإنسان بمختلف جوانبها.

الثالث - هى أن فهم الإسلام ومبادئه لابد أن يستند إلى النصوص الأساس فى الدين ومبادئه الا أن ينطلق هذا الفهم من الأذواق والآراء الشخصيه أو من الخلفيات الفكرية والذهنيه لهذا وذاك، كى نطمئن إلى أن نتيجه دراستنا «إسلاميه» حقًا، لا شيئاً آخر، ولا- شك أن القرآن الكريم يحقق هذا الهدف باعتباره أكمل حقيقه وأهمها: «لا يأتيه الباطل من بين يديه ولا من خلفه»، وهو «تبياناً لكل شىء»، وطبعاً فى إطار تدير عميق أمرنا به القرآن .

ولأن سماحته كان يتمتع بهكذا رؤيه بالنسبه للمعارف الإسلاميه فى جلساته التفسيرية فقد طرح خلالها أهم الأسس الفكرية لإيجاد نظام إسلامى. وكان يبيّن الإسلام وفكره من خلال ما يستوحيه من الآيات القرآنيه، وكان سماحه الإمام الخامنئى يعمد إلى تعميق أسس الفكر المواجه والداعى

إلى إسقاط الحكومات الطاغوتية بشكل يبعث في نفس الحضور الوصول إلى النتيجة الضرورية والطبيعية التي تؤمن بأن الحكومة التي ينبغي أن تقوم في البلد ينبغي أن تكون على أساس الإسلام والمعارف الدينية.

لقد كانت إحدى أهدافه الأساسية من التفسير هي نقل أسس الثورة الإسلامية إلى المجتمع.

يفتح كتاب مشروع الفكر الإسلامي في القرآن الكريم بحثه موضوع الإيمان في القرآن الكريم ، ذلك لأن القرآن كان قد وعد المؤمنين الذين آمنوا وعملوا الصالحات الخلافة الإلهية وبسط السلطة على جميع المعموره وتشكيل مجتمع إسلامي مثالي. لقد تمركز البحث على التوحيد لأن هذه الرؤية تمثل

الأساس والقاعده الرصينه لجميع الرؤى والبرامج والأفكار العلميه التي تصنع الحياه (الأيدلوجيه) في الإسلام.

وفي الختام تكون هناك ملاحظه وتلائم بين الإمامه والولاية من جانب والتوحيد من جانب آخر، إذ يرى أن مفهوم الولاية ناظر به «الارتباط بين الأمة الإسلامية مع مركز واحد، ذلك لأن الرؤية الحديثه التي جاءت مع رساله النبي لا يمكنها أن تصنع حياه متقومه على التعاليم الدينيه للمجتمع إلا- إذا تحققت أولا- من خلال فكرو نفس وعمل مجتمع منظم. هذا من جانب ومن جانب آخر فإن اهتمام سماحه قائد الثورة الإسلامية (مدّظله العالی) بتربيته نخب خالصه للثوره يمثل الهدف الفرعى لسلسله جلسات التفسير التي كان يعمد القيام بها.

ترجمه كتاب تفسير في ظلال القرآن

انتهج مؤلف «تفسير في ظلال القرآن» كمنهج رئيسي لمؤلفه التقسيم الموضوعي للآيات ليكون

لكل مجموعه وحده موضوعيه وهدفا معينا، وقد سعى المفسر الى تفسير الآيات وفق ذوق أدبي خاص دون خوض في الجزئيات.

ترجم سماحه الإمام الخامنئى المجلدين الأول والثانى من تفسير فى ظلال القران الذى يقع فى ٨ مجلدات (إلى الآيه ١٨٢ من سوره البقره) وكان سماحته قد ترجم هذا المقدار من التفسير فى السنوات التى سبقت أنتصار الثورة الإسلاميه (١). وكان من المقرر أن يطبع هذا التفسير بعد أن ترفق إليه تراجم المجلدات الأخرى، وكان من المقرر أن يطبع هذا التفسير بعد أن ترفق إليه تراجم المجلدات الأخرى، التى كان من المقرر أن تتم من قبل الساده الدكتور [الشهيد] محمد مفتاح والشيخ حجتى كرمانى، لكن هذا لم يتحقق لبعض الأسباب. ولم تجدد طباعه هذا المقدار من الكتاب منذ سنة ١٣٦٢ هـ ش [١٩٨٣م]، ومن خصائص هذا الأثره تمازج المباحث العقائديه مع المباحث الاجتماعيه والسياسيه. والملاحظ أن سماحه آيه الله الخامنئى كان يورد إشكالاته ونقوده على المؤلف أينما وجد إشكالا فى طرحه وكان يبين خلال الترجمة الإشكالات التى وقع فيها المؤلف. وكان يشير الى بعض نقاط الخلل فى طرحه وعدم تخصصه فى بعض المجالات، وكان يشير الى الرأى المخالف الذى تتبناه مدرسه أهل البيت (عليهم السلام) فى مقابل ما يطرحه المؤلف من آراء توافق مذهبه. لكن سماحه السيد كان يوافق فى الخطوط العامه العقائديه والفقهييه والسياسيه والاجتماعيه والثقافيه .

إن جميع الكتب التى تم التعرض لها فيما مضى هى مؤلفات سماحه آيه الله الخامنئى التى طبعت فى تلك الأيام (قبل انتصار الثورة الإسلاميه).

ص: ٨١

١- يحتمل أن أن تكون ترجمه هذا الكتاب فى سنة ١٣٥٤٣٥٤ هـ ش [١٩٧٥]

ومواصله لهذا البحث سنقوم بالتعريف بالكتب التي صدرت عن سماحه الإمام الخامنئي الله بعد تسنمه القيادة حيث تم جمعها من أشرطه التسجيل المتوفره لديه وتم طبعها ونشرها.

إعاده تصحيح وصياغه كتاب «مشروع الفكر الإسلامى فى القرآن الكريم»

طبع كتاب مشروع الفكر الإسلامى فى القرآن الكريم أول مره سنه ١٣٩٢ هـ ش (٢٠٠٣ م) من قبل انتشارات صهبا قد جمعت ماده الكتاب من خلال تحويل ماده الأشرطه الصوتيه إلى الورق ومن ثم طباعتها. وقد تم اصلاح القليل من مادتها، كما تم توحيد وتصحيح النصّ ليقدم الى القارئ الكريم (بذكر

أن حجم التغييرات التي أجريت على الكتاب كانت جزئيه ولم يتغير شىء من محتواه العلمى)، ويختلف الكتاب الجديد عن الكتاب السابق بحجمه الذى تضاعف لعه أضعاف، وقد أعيد طبعه عدة مرات.

يذكر أنه ورغم مرور أربعين سنه على فتره القاء نصوصه، إلا أنّ الطلب لازال مستمرا على اقتناء الكتاب

كتاب «إطلاله على امباني والمناهج والقواعد التفسيريه» فى سورة التوبه

خلال فتره ما قبل انتصار الثورة الإسلاميه بحث سماحه الإمام الخامنئي (مدّ ظله العالى) فى تفسير السور المباركه التاليه: المائده، الأنفال، التوبه، وبعض آيات سوره يونس. وقد صدر كتاب تفسيره لسوره التوبه، طالعت لجنه البحوث نصّ الكتاب وتم استخراج المناهج والقواعد التفسيريه التي اعتمدها سماحته وصدرت طبعه النسخه الأولى من تصحيح هذا الكتاب (١٢٠ صفحه)

كتاب تفسير سوره المجادله

يتناول هذا الكتاب النصّ المصحح لجلسات تفسير سوره المجادله. وقد أقيمت هذه المحاضرات

التي كانت النواه لماده الكتاب إيان رئاسه سماحه الإمام الخامنئى للجمهوريه الإسلاميه ، حين ألقاها على أعشاء حمايته من الحرس الثورى وأعضاء مكتب رئاسه الجمهوريه خلال سبعة جلسات بدأها يوم ٧ / ٥ / ١٣٨٥م وأنتهى منها يوم ٢ / ٧ / ١٣٨٢ م وقد تناول فى تلك الجلسات البحث فى جميع آيات هذه السوره والسور التي تلتها. وأشار سماحته إلى سبب اختيار هذه السور والسور التي تلتها بما يلي:

« إن سبب اختيار هذه السور والسور التي تلتها هي كون السور التي وردت فى الجزء السابع والعشرين والثامن والعشرين فى الغالب سور مدنيه. والسور المدنيه ، سور نزلت على النبى الأكرم (صلى الله عليه وآله وسلم) فى طيبه وتناولت عاده تشكيل الحكومه الإسلاميه ! حيث يشبه الوضع ما نعيشه حالياً، وهذه البحوث تعتبر أمور ضروريه لتدبير شؤون المجتمع الإسلامى ، وتختلف هذه البحوث مع فتره النضال الشعبى الهادف الى تشكيل الحكومه الإسلاميه ، وهى وقائع تشاهدونها فى مجتمعنا بالذات.

إنكم تلاحظون مسائل لم تكن مطروحه قبل شباط من سنه ١٩٧٩م، فلقد كانت لديكم مسائل آنذاك وهى ليست مطروحه فى يومنا هذا. فعلى سبيل المثال هناك واقع المنافقين والنفاق، وكذا واقع العداله الاجتماعيه، وحقيقه الحكم، والجهاد فى جبهات الحرب والعشرات من هذه الوقائع .

إن هذه الأمور هي ما نجد لها مصاديق فى الآيات المدنيه التي تطرقت لمثل هذه الأحداث »

كتاب تفسير سوره البراءه

«إذا ما أردنا أن يستقيم مجتمع طبقاً لمعطيات الأسس الثوريه وليستمر قائماً إلى يوم القيامة ، فإن

علينا أن نحیی فیہ شعیره الأمر بالمعروف والنهی عن المنکر، أى نعتبر جمیع الناس مسؤولین عن بث الروح الثوریة فی المجتمع ولنخاطبهم بالقول: أیها المسلمون!، أیها المؤمنون!، إن علیکم مسؤولیه المحافظه على تعالیم الإسلام الحیة جزئیة كانت أم شامله . إنکم جمیعا مسؤولون «

والکتاب أعلاه الذی یمثل واحدا من سلسله التفاسیر التی اقتبست من محاضرات سماحه الإمام الخامنئی التی ألقاها سماحته بدایه سنه ۱۳۵۱ هـ ش [نهاییه آذار ۱۹۷۲م] على مسامع الطلاب واستمرت إلى شهر بهمن سنه ۱۳۵۲ هـ ش (شباط ۱۹۷۴م). وقد طبع وصدر فی نيسان من سنه ۲۰۱۸ م.

ص: ۸۴

تعدّ جلسات التفسير التى مرّ ذكرها إحدى أهم النشاطات وأكثرها تأثيراً لسماحه آيه الله السيد الخامنئى قبل الثورة الإسلاميه ، وقد استمرت هذه الخصله عند سماحه الإمام السيد الخامنئى (مدّ ظله العالى) بعد انتصار الثورة الإسلاميه حيث واصل سماحته إقامه هذه الجلسات التفسيريه، فضلاً عن جملة نشاطات ذات صبغه قرآنيه من قبيل: تأسيس إذاعه القرآن الكريم، وتشيد المجلس الأعلى للقرآن الكريم، وإنشاء مراكز طباعه ونشر القرآن الكريم، والعلاقات العامه، وإهداء المصاحف إلى عوائل الشهداء، ولقاءاته المستمره بنشطاء المؤسسات ذات الصبغه القرآنيه .

تأسيس إذاعه القرآن الكريم

أعلنت صحيفه «جمهورى اسلامى» بتاريخ ١٣

٢ / ١٩٨٤ م عن تأسيس إذاعه القرآن الكريم ، وكان عنوان الخبر تصريح الرئيس الجمهوريه الإسلاميه سماحه آيه الله السيد على الخامنئى:

«إن من بركات عشره الفجر علينا فى هذا العام انطلاق إذاعه القرآن الكريم» واستمراراً لتغطيتها الخبر أعلاه وفى لقاء جمعها مع مدير إذاعه القرآن الكريم حول تأسيس مثل

هذه الإذاعة قال مدير إذاعة القرآن الكريم :

«لقد اقترح سماحه حجه الإسلام الخامنئي علينا تأسيس هذه الإذاعة»

لذلك وفي سنة ١٣٦٢ هـ (١٩٨٤ م) تم إضافه إذاعة القرآن الكريم إلى بقية إذاعات الجمهوريه الإسلاميه، بعد اقتراح ودعم من قبل سماحه آيه الله السيد الخامنئي. حيث بدأت هذه الإذاعة بثها أيام انتصار الثورة الإسلاميه وبتلاوه مباركه من سوره الحمد والآيات ١ - ٢١ من سوره البقره بصوت سماحه آيه الله السيد على الخامنئي. وتدل هذه الدقه فى الرأى من قبل سماحته على وعيه المنفتح ورؤيته الاستراتيجيه فى توسعه وتطوير الأسس القرآنيه فى المجتمع الإسلامى، وكما اعتقد سماحه

قبل انتصار الثورة الإسلاميه بأن القرآن الكريم يمثل محورا للنضال ضد الطاغوت، فقد كان يرى بعد انتصار الثورة الإسلاميه أن تطوّر وازدهار البلد يكمن فى تحويل المجتمع إلى مجتمع قرآنى . وبناء على

هذا تم تأسيس اذاعة قرآنيه يكون باستطاعه عامه أبناء الشعب الإيرانى وفى جميع أنحاء الجمهوريه الاسلاميه الاستماع إليها. وتعدّ هذه الخطوه مهمه جدا لترويج الثقافه القرآنيه فى المجتمع.

وفى لقاء جمعه مع مدير وموظفى إذاعة القرآن الكريم رأى سماحته وجود ضروره بالغه للاهتمام بالقرآن قائلا:

...ليست إذاعة القرآن برنامجا قرآنيه محضه! عليكم أن تعلموا ذلك، فهناك فرق بين برنامج إذاعى وبين إذاعة القرآن الكريم، فينبغى أن نميز بين هاتين المفردتين. ولا- ينبغى أن نخطئ فى تعاملنا مع هذين الواقعين. فلو كانت القضيه واحده لكان من الطبيعى الاكتفاء بسماع تلاوه قرآنيه تبث لربع ساعه أو عشره دقائق من قبل القنوات الأخرى صباح كل يوم. لا شك ليس الهدف هذا؟

«هناك حاجة كبيره فى جميع الأقسام لدخول الغمار القرآنى، ولقد ناقشت منذ زمن قديم مع بعض الأصدقاء إيجاد مؤسسه قرآنيه، أو لجنه، أو منظمه للشأن القرآنى. اليوم حلّ الوقت الذى ينبغى على الأخوه العمل على تأسيس مثل هذه المؤسسه فنحن بحاجة إليها. وقد تكون هناك حاجة لعشرات الأعمال فيما يخص الشأن القرآنى. فعلى الحكومه أن تتحمل جزءاً من هذا المشروع، وجزء منه يتحمله العلماء، وهكذا عامه أبناء الأمه وقراءها وأساتذتها أمثالكم أنتم، ولعل من أهم الجهود التى ينبغى أن تقع على عاتق هذه المؤسسه العمل على منهجه الأعمال وتجميع ما يحقق آلياتها ومواجهه حاله نسيانها والغفله عنها، فهذه الأمور بحاجة إلى

جهاز مركزى يتبنى هذا الأمر، ومن الطبيعى أن تكون إذاعه القرآن الكريم إحدى أهم الأعمال التى ينبغى أن يؤسس لها.» (١)

تأسيس المجلس الأعلى للقرآن الكريم

لقد عملت قنوات الإذاعه والتلفزيون وخبرائها على اختيار التلاوات القرآنيه التى تسبق الأذان ، أو تلاوه الأذان بالذات أو النغمات الدينيه التى تبثها قنوات الإذاعه والتلفزيون الى سنه ١٣٧٠ هـ ش (١٩٩١م). وقد ساهم هذا الموضوع فى بث تلاوات بمستوى ضعيف لا تتلائم مع شأن النظام الإسلامى خصوصاً مع عدم تدخّل المختصين فى الشأن القرآنى فى هكذا اختيارات. لذلك وبعد وصول تقارير تشير الى الوضع المربك فى إداره هذه القضيه أصدر سماحته حكماً فى ١٥ / ١٠ / ١٩٩١ م حكماً بتأسيس مجلس أعلى للإشراف على التلاوات والنغمات الدينيه أطلق عليه «المجلس الأعلى للقرآن الكريم» .

ص: ٨٧

وقد حدد سماحته بعض ما يروم إليه في حكم التأسيس وذلك من خلال جملة أمور:

«... مع ملاحظه الأهميه البالغه التي يمتاز بها القرآن المجيد، وكذا الدور الحيوى الذى يلعبه فى المجتمع الإسلامى، ونظرا للزوم بثّ تلاوات ونغمات الهيه تمتاز بصحة التجويد وجماليه الأداء من قبل مؤسسه الإذاعه والتلفزيون فى الجمهوريه الإسلاميه. فقد تم التأسيس لهيئه تتحمل جملة مهام منها تقنين منهجى، وإشراف وهدايه، ورفع المستوى البرامج الخاصه بتلاوه القرآن والأذان، والمناجاه والأدعيه والتواشيع.»

إنشاء مراكز طباعه ونشر القرآن الكريم فى الجمهوريه الإسلاميه الأيرانيه

كان من جملة متطلبات إيران الإسلاميه بعد الثوره العمل على إيجاد آليات مناسبه لإصدار وطباعه مصحف يمتاز بعلائم صحيحه ، وذلك لترويج الثقافه القرآنيه، فكان أول السبل لهذا التوجه وترويج الثقافه القرآنيه نشره وترويجه فى المجتمع. ففى زمن الطاغوت (أيام الشاه) كانت المصاحف المطبوعه فى مدينه بومباى الهنديه والتي يطمئن لصحتها، هى الرائجه على صعيد مدارس تعليم القرآن التقليديه (المكاتب) فى المدن الإيرانيه كمدينه مشهد ، وقد تحدث سماحه الإمام السيد على الخامنى فى كتاب «شرح الاسم» فى إشاره إلى تلك الفتره بما يلى: يمكننا الادعاء أن المصاحف الهنديه تعتبر من أصحّ المصاحف، فالمصاحف المصريه والهنديه صحيحتى الضبط، لكن المصاحف الإيرانيه كانت تحتوى أغلاط كثيره آنذاك.

وفى سنه ١٣٧٠هـ ش [١٩٩١م] أشار سماحته وفى لقاء جمعه مع أعضاء مؤسسه دار القرآن الكريم إلى أهميه موضوع رسم المصحف. غير أن الموضوع لم يباشر فيه حتى سنه ١٣٧٣هـ ش

(١٩٩٤م) حيث تم تأسيس هيئته أمناء مشروع «إعداد مصحف الجمهورية الإسلاميه الإيرانيه» التحقيق مايلي :

١- طباعه ونشر مصحف مختص بنظام الجمهوريه الإسلاميه يمتاز بالصحه الكامله، ويتمتع

بخصائص ممتازه.

٢- تدوين مباني الرسم الصحيح وتدوين قرآن الإمام . ٣- تقديم النموذج المعدّ لتدوينه أو طباعه مصاحف مستقبلية، وتجنب الأخطاء في المصاحف المتعارفه.

٤- استمرار الدراسات والتحقيقات في مجال الخط ورسمه وعلم القراءه وكتابه القرآن .

٥- طبع و نشر القرآن الكريم بشكل مباشر وغير مباشر.

٦- الإشراف الكامل على طباعه القرآن الكريم.

وقد عمل هذا المركز من سنه ١٣٧٦ هـ . ش [١٩٩٧م] إلى سنه ١٣٩٤ هـ ش [٢٠١٥م] وبمساعده ٧١ ناشرا على طبع ٢٥ مليون مصحف. كما عمد المركز الى طباعه كتاب نهج البلاغه، والصحيفه السجديه ومفاتيح الجنان .

العلاقات الشعبيه

تعتبر المراسلات الشعبيه إحدى المواضيع التي مثلت هاجسا قرآنيا لسماحه آيه الله السيد على الخامنى. وكان سماحته يجيب على الكثير من رسائل المواطنين، ومن جمله ما أجابهم عليه ما يلي:

« آنسوا أنفسكم مع العباده، ومع القرآن الكريم. »

ص: ٨٩

«سررت للخير السار الذي سمعته منكم أيها الطالب الجامعي العزيز، وأنت تحدث قلبك وذهنك بحفظ القرآن،»

«أدركوا قدر حفظكم للقرآن»

«إجهدوا في حفظ القرآن الكريم»

«واستأنسوا بالقرآن الكريم وتأملوا وتدبروا فيه»

«عظموا نعمه الأنس بالقرآن»

إهداء المصحف الشريف إلى عوائل الشهداء

من جملة النشاطات التي أهتم بها سماحته أثناء فترة رئاسته للجمهوريه واستمرت بعد تسلمه

المنصب القيادة إهداء المصحف الشريف الى عوائل الشهداء. وكان يدون بخط يده في ذيل المصحف. ويقول:

«لقد دأبت انا العبد منذ سبع عشره سنه على تدوين هذه الكتابه وإرسالها إلى أسر الشهداء ، وكنت أدون إسمى إلى جانب اسم الشهيد وأناجى ربي: [رباء]«المجالسه مؤثره»(١)

وكانت غالبيه المدونات التي يكتبها سماحته مرفقه بدعاء أو إرشاد ومن جملتها يمكن الإشاره الى عبارات من قبيل:

«وفقكم الله للأنس بالقرآن، إن شاء الله»

«استأنسوا بالقرآن العزيز وتدبروا فيه»؟(٢)

ص: ٩٠

١- ١٩/٣/١٩٩٩م

٢- من تهميشه قرآنيه لسماحته قدمها الى أين الشهيد صياد شيرازى.

«أملى أن يسعدكم الله تحت ظلال القرآن، وأن تستقيموا في طريق المثل القرآنيه».(١)

اللقاء مع الشرائح القرآنيه

لاحظنا خلال السنوات التي تلت انتصار الثورة الإسلاميه المباركه نماذج أخرى من اهتمام سماحه الإمام الخامننى بالقرآن الكريم وستناول فيما يلى بعض هذه الاهتمامات:

المسابقات الدوليه للقرآن الكريم

إن من أكثر النشاطات القرآنيه قيمه هى إقامة المسابقات الدوليه للقرآن الكريم بعد انتصار الثورة الإسلاميه وعلى أرض الجمهوريه الإسلاميه الإيرانيه، وهى المسابقات التي انطلقت فى أول دوره لها رو سنه ١٤٠٢ هجرى قمرى ولا- زالت تقام بمشاركة عشرات القراء والحفاظ من جميع أنحاء العالم الإسلامى فى طهران وتشرف على إقامتها منظمه الأوقاف والأموال الخيريه الإيرانيه .

وقد مثلت خطابات سماحه آيه الله العظمى السيد على الخامننى مدّ ظله منذ أول مسابقه أقيمت وإلى يومنا هذا سواء التي كان فيها رئيسا للجمهوريه أو فى زمن قيادته إحدى أفضل تحف هذا الحدث الكبير، كما ونالت أهميه كبيره لما فيها من توجيه للمجتمع الإسلامى نحو أهميه الأئمة مع القرآن، وتبيين علاقته الثورة الإسلاميه فى إيران والقرآن الكريم، وتوعيه الأئمة فيما يخص أبتعادها عن القرآن وضروره عوده الحكومات والشعوب إليه. ولعل الأهم من هذا هو إمكانيه أن تكون هذه الخطابات والإرشادات نافذه لتعميق وتعميم ثقافه القرآن الكريم الغنيه فى زماننا الحالى أوفى المستقبل.

ص: ٩١

١- تهيمشه على القرآن الذى أهده آرميتا رضائى نجاد بمناسبه بلوغها السن الشرعى.

هناك جلسه أخرى يجتمع فيها سماحه آيه الله السيد الخامنئى مع شريحه القرآنيين، ويطلق عليها محفل الأنس مع القرآن، ويمثل لقائه هذا أول لقاء يجمعه فى شهر رمضان المبارك عادة مع محفل الأنس مع القرآن الكريم، وقد تحدث سماحته فى واحده من هذه المحافل قائلاً: «نشكر الله الذى منحنا عمرا ووفقنا لنبدأ شهر رمضان المبارك بلقاء مع هذا المحفل النورانى... (١)

وقد دأب سماحه آيه الله السيد الخامنئى على حضور متواصل فى هذه المحافل التى تستمر لعهده ساعات، يستمع خلالها إلى التلاوات التى تلقى ثم يختم حضوره وأهتمامه بهذا المحفل من خلال و كلمه قرآنيه بتحف بها الحضور.

ص: ٩٢

لقد كان همّ سماحه آيه الله العظمى السيد علي الخامنئي إقامه حكومه صالحه في المجتمعات الإنسانيه يتم التأسيس لها وتكوين قوامها عبر الاستنباط من القرآن الكريم وتفسيره .

«الخطوه الأولى هي حفظ القرآن الكريم. ينبغي أن نبقي الحفظ أولاً، لذلك ينبغي على حافظ القرآن الكريم أن يتلو القرآن الكريم باستمرار، وإلا زالت عنه ملكه الحفظ، وفي مرحله أخرى ينبغي أن بودى الحفظ به الى التدبر في القرآن الكريم، وهو امر واقع، فالحفظ يساعد على التدبر حقاً. فما دامكم تكررّون تلاوه القرآن، لأنكم من حفظته وتقرأونه ، ستسبح لكم الفرصه بالتدبر والتعمق في آياته»

طبعاً من الضروري جدا الأّنس بالتفسير التي تبين مراد الآيه، فحين يمتزج الحفظ وهذا الأّنس بالتفسير مع التدبر، سيحدث ما نرجوه لمجتمعنا: الانفتاح على القرآن. تصوروا كم هي قيمه الحاله التي نجد خلالها في بلدنا عشره ملايين، أو خمسسه عشر مليون شخصاً، رجالاً ونساءً من استرشدوا بمعارف القرآن الكريم وتعرفوا عليه، فأودعوا في أذهانهم دروس القرآن ونصائحه وإنذاره وبشاراته ، وكرروها، وتاجوا بها قلوبهم، فهكذا أمه ستكون لا شكّ أمه ضئليه. ولحسن الحظ فإن أرضيه هذا الأمر جاهزه، فعزم وإرادته أمتنا عزم صُلب اليوم. لكن الإعداد القرآن للمجتمع هذا لا يتحقق الا بهذا

الشكل ونحن نأمل أن يحدث هذا بمشيئة الله. (١)

وقد أشار سماحته في كتاب «طرح كلي» إلى هذا قائلاً

«اليوم هو اليوم الذى ينبغى أن نعود فيه الى القرآن الكريم. وشرط العوده الأول أن نفهم القرآن الكريم ... فهل تيقن أولئك الذين أسسوا طرقاً ومناهج ومسالك للناس وأقترحوها لهم! إن هذه الطرق كانت طرقاً صحيحة؟ ... إنهم غير متيقنين بذلك» وَإِنَّ هَيْمَ إِلَّا يَخْرُصُونَ «، إنهم يريدون إداره العالم، والمجتمعات البشريه من خلال نظريات تخمينيه، وظنيه وتصورات وفرضيات، لكن الله تعالى لا يدير حياه أحدٍ بنظريات، بل حسب حقيقه وواقع، ووفق علم بمعناه الواقعي، إنه يرشد الناس إلى الطريق القويم «إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ»، (٢) «وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ» (٣)

وفي سنه ١٣٧٠هـ ش [(١٩٩١م) وفي لقاء جمع سماحته مع قراء القرآن الكريم أشار إلى ضروره وأهميه الاهتمام بالقرآن فى المجتمع قائلاً:

«...أعتقد أن القرآن أصل فى المجتمع، على أمه حزب الله أن تتعرف شيئاً فشيئاً على القرآن، وذلك حين تستمع اليكم الناس بشكل مباشر حين ترتقون المنبر وتتلون آيات الله بحيث تنهمر دموع الناس حين استماعهم لتلاوتكم، هذا ما آمله متكم.» (٤)

ص: ٩٤

١- ٢ / ٨ / ٢٠١١

٢- سورة الأنعام، الآية ١١٧ - ١١٨.

٣- الأطروحه العامه للفكر الإسلامى فى القرآن، الجلسه الحاديه عشره

٤- فى لقاء جمعه مع القراء ١١ / ٤ / ١٩٩١م

وفى سنة ١٣٨٨ هـ ش (٢٠٠٩ م)، وفى لقاء جمعه مع السيدات الباحثات القرآنيات أشار إلى ضرورة أن تكون خصائص وسلوك مسؤولى النظام متوافقه مع الدين وهو تجسيد للعمل بالقرآن:

لا- ينبغى أن ننصهر فى القرآن الكريم. فالمفاهيم القرآنيه ليست مجرد معلومات بل هى مفاهيم من أجل الحياه... إن نظام الجمهوريه الإسلاميه نظام قائم وفق محوريه الدين، وإن من أهم نماذجه العمل بالقرآن الكريم، أمر أمتنا لنا ثورتنا. فإيجاد نظام يستند إلى الدين تكون أهداف المسؤولين فيه وخصوصياتهم وأدائهم وارتباطهم مع الناس وأدائهم للناس منقومه على الدين- أى وفق أسس دينيه وأسس إسلاميه - إن هذا يمثل أكبر نموذج من نماذج العمل بالقرآن،... ينبغى أن تؤدى الأعمال الأساسيه ، وذلك لتتحول المحتويات قرآنيه بما للكلمه من معنى، سلوكنا الفردى سلوكنا الإدارى، سلوكنا المؤسساتى ، سلوكنا فى التربيه والتعليم- أى مؤسسه التربيه والتعليم التى تتضمن الجامعات ومراكز البحوث، والحوزات [العلميه] وجميع الكيانات -وهكذا سلوكنا فى داخل أسرنا، وسلوكنا السياسى، وسلوكنا الدولى، ينبغى أن يكون قائماً على أساس الإسلام. لكن متى سيتحقق كل هذا؟ سيتحقق حين نتعرف بشكل صحيح على مفاهيم القرآن الكريم»(١)

وأشار سماحه آيه الله الخامنئى إلى المدارس الاجتماعيه وأنها لا يمكن أن تلبى احتياجات البشرى، وأن القرآن الكريم هو الذى يدل على الطريق القويم وذلك فى مراسم اختتام المسابقات القرآنيه سنة ١٣٧٩ هـ ش (٢٠٠٠م) قائلاً:

«لقد عجزت المدارس الفلسفيه والمعرفيه العالميه عن ادراك واقع البشرى! صدقونى، فالمدارس

ص: ٩٥

١- من حديث له فى مجموعه من السيدات الباحثات فى الشأن القرآنى، ٢٠ / ١٠ / ٢٠٠٩م

الاجتماعيه فى عالمنا المعاصر عاجزه عن أن تدرك واقع الإنسان أو أن تجد طريقا لخلاصه . فالماركسيه تلك انكسرت ثم انهارت، فيما تلاقى المدارس الغربيه المشكله نفسها. ولعل سبب عجزهم هو فقدان السعاده رغم كل ما توفر لهم من علم ومال وقوه عسكريه ، إنهم يفتقدون إلى الهناء المعنوى، لقد كانت نسختهم نسخه بائسه ، إنها نسخه منكسره، لكن القرآن والدين الإسلامى يمنح الإنسان العلم والرفاه والعزه والسكينه، لكن القرآن والدين الإسلامى يمنح الإنسان العلم والرفاه والعزه ، «هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيُزَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ»؛ «فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى» ففضلا عن اللذه الدنيويه ، والرفاه المادى والقدره العلميه يمنحهم السكينه والطمأنينه. وقد جرب هذا تاريخيا واليوم يمكن تجربته ، ففي إيران تحركنا خطوه قصيره فى هذا الإطار، وقد شاهدنا آثارها و برکاتها، فكلما نسير الى الأمام ستزداد هذه الخطوه ! إن السبيل إلى علاج الأمة الإسلاميه تكمن فى هذا الواقع، فمقدمه وطريق تحقق هذا يكمن فى القرآن الكريم» (1)

واعتبر سماحته فى لقاء مع قرآء القرآن الكريم سنه ١٣٨٨ هـ [٢٠٠٩ م] أن علاج ما تشكوا منه الأمة الإسلاميه من وهن وضعف هو آيات القرآن الكريم:

أعزائى ! اعلموا أن العالم الإسلامى بحاجه إلى القرآن الكريم. حيث نجد أن بلسم ما تشكوا منه الأمة الإسلاميه من وهن وضعف يتأتى من خلال مضامين آيات من سوره آل عمران والبقره والأنبياء والأحزاب. فهذه الأمور هى من تعمق وترسخ إيمان الإنسان وتضىء معرفته وتجعلها

ص: ٩٦

معرفة واعيه، إنها تأخذ بقوى الإنسان الحيويه نحو الميدان وتستثمرها بشكل فاعل. وفي مثل هذا الواقع يتطور مجتمع يمتاز بمثل هذه الخصائص ويزداد صلابه، وإذا ما قويت روح مجتمع فلن يكون باستطاعه عدو أن يفرض عليه إرادته أو يقهره... ولا فرق في هذا بين العدو الخارجى والعدو الداخلى (كالكسل والهوان والعجز) فقد ورد فى روايه : «و رجل قرأ القرآن فوضع دواء القرآن على داء قلبه ، وذلك لأنه تلى القرآن لا ليبلغ مكانه ما أو ليحصل على عمل ما، بل يقرأه ليجد فيه الشفاء الأصيل لجميع أمراضه.

النتهل من القران الكريم فنجعله دواءً لسقم نفوسنا ووجودنا وبواطننا، ولنشفى بالقرآن أوجاعنا تلك. إن هذا بحاجة إلى أن يكون الواقع واقعا قرآنياً. (1)

ساهمت هكذا رؤيه حول القرآن الكريم فى أن يستند سماحه آيه الله الخامنئى بعد قيادته وفى كثير من كلماته وخطاباته إلى آيات القرآن الكريم، ليظهر أن المسيره المختاره لتطوير الثوره الإسلاميه يستند إلى القرآن الكريم والروايات. كما نجد تطبيقاً للقضيه المذكوره فى باقى مباحث منظومه الإمام الخامنئى الفكرية ، حيث يمكن أن نستنتج تطبيقاً لأفكار سماحته مع القرآن الكريم. ولعل الخوض فيه يحتاج تفصيلاً كبيراً وهو ما لا يتحملة موضوعنا هذا.

وفيما يلى نورد مذاكرات لأحد أصدقاء سماحه القائد والمقربين منه والتي تحدث فيها ببيان مختلف تأييداً لما ذكرنا.

ص: ٩٧

يعدّ الأستاذ الحاج السيّد مرتضى سادات فاطمي، خادم، وحافظ و قارئ من كبار القراء، ولا شك أن الأغلّب الأعمّ منا قد سمع صوته يصدح بتلاوه القرآن الكريم، أو الأذان من خلال منابر مختلفه

من قبيل الاذاعه والتلفزيون أو المذياع أو مناره المسجد المقدس المعروف ب «كوهرشاد»، وقد تحدث في بعض مذكراته التي عاشها مع سماحه القائد والتي ستتحدث عنها فيما يأتي، والخواطر تمثل واقعا ملفتاً ودقيقاً يمثل نموذجاً للعظمه العلميه والمعنويه التي يمتاز بها سماحه القائد المعظم حفظه الله.

أمنيه «أنس المجتمع مع القرآن»

وفي إشارة إلى الاستشعارات القرآنيه التي تراود سماحه الإمام الخامنئي (مدّ ظله العالی) بقول السيد سادات فاطمي : لم أعهد خطايا واحدا لسماحه قائد الثورة الإسلاميه لم يشرفيه إلى القرآن الكريم ، فحتى حين يخطب في فئات غير قرآنيه لا يدع كلامه خاليا من الإشارات القرآنيه. وقد أخبرني يوماً قائلاً: أمنيته أن تبلغ حاله الأونس بالقرآن الكريم وفهمه بين أبناء شعبنا بحيث تغص المساجد

بالمصنئين إلى القرآن الكريم كما تغصّ بالحضور حين يرتقى المتبر خطيب.

وفى إشاره إلى حثّ سماحه السيد القائد على تلاوه القرآن الكريم أضاف السيد سادات فاطمي: لقد كنا نقيم جلسات قرآنيه فى مدينه مشهد بحضور سماحه آيه الله السيد الخامنئى، ولهذا كان يطلق على مشهد عنوان قاعده قراء القرآن، وقد أوصانى سماحته أن أتلو مقلداً القارئ الأستاذ مصطفى اسماعيل فضلاً عن تقليد تلاوه أساتذه من قبيل «المنشاوى» و «على البناء» و «عبد الباسط». وكان سماحته يؤكد دائماً على ضروره أن يتلو قارئ مميز ومشهور القرآن الكريم بعد جلساته التفسيريه وخطاباته، وهذا بحدّ ذاته دليل على مدى الأهميه التى يوليها سماحه آيه الله الخامنئى للنشاطات القرآنيه .

التخصص فى جميع الفنون القرآنيه

قبل مجى الأستاذ شحات أنور إلى إيران كان سماحه السيد قد تحدث فى جمع قائلاً: إن الشحات موسيقار كبير، هذا بالرغم من أن سماحته لم يلتقى الشحات فيما قبل، لكنه كان يستمع لمقاطع من تلاواته تم تسجيلها على أشرطة التسجيل. وحين زار الشحات إيران لأول مره تحدث فى لقاء مع الإعلاميين عن سنتين من الدراسه التخصصيه للموسيقى والأنغام. فيما علم السيد الخامنئى هذا من سماع محض لتلاوته، وهذا يدل على تخصص وخبرويّه سماحه الإمام الخامنئى فى جميع الفنون القرآنيه .

معرفته بالكثير من القراء واقتناء أشرطة تسجيل لتلاواتهم

لقد بدأت إذاعه القرآن الكريم بثها بأمر من سماحه القائد، وقد أخبرنى مسؤول إذاعه القرآن

الكريم قائلاً: لقد ذهبنا يوماً عند سماحه السيد [الخامنئى] فسألنى قائلاً لماذا لا تبثون تسجيلات ل «كامل يوسف»؟! وكان عجيباً بالنسبة لى معرفه السيد بكامل يوسف! فقلت له: وأين أنت من معرفته بهذا؟ إن سماحته يعرف الكثير من القراء قبل انتصار الثورة الإسلاميه وكان يقتنى تسجيلاتهم.

لقد كنت من أوائل من قرأ بالطريقه الجديده أو المعروفه بالطريقه المصريه فلو كان هناك عشره فى إيران يجيدون الطريقه المصريه كنت أنا أحدهم، لكنى لم أكن أعرف القارئ مصطفى إسماعيل؟ حتى التقيت يوماً سماحه السيد فقال لى: من المؤسف أنك لا تقرأ بطريقه مصطفى إسماعيل؟ ثم قدم فى مجموعه من تسجيلاته، ومن هنا تعرفت على الاستاذ مصطفى إسماعيل. وللتاريخ أقول: إن سماحه السيد خير فى جميع المسائل.

الدقه فى القراءه وتذكير بأخطاء بعض القراء

كنا يوماً فى محفل قرآنى بحضور سماحه القائد المفدى، وكان السيد سعيدان وهو قارئ معروف يتلو آيات من الذكر الحكيم، وكان من المتعارف بيننا أن القارئ ما أن يتم تلاوته حتى يذهب فى خدمه سماحه السيد القائد ويكون بينهم تبادل للكلام. وحين ذهب السيد سعيدان عند سماحته خاطبه قائلاً: لقد تجاوزت وقفا لازماً (ميم لازم)! وحين ختمت الجلسه قال لى السيد سعيدان: «أتصور أن سماحه السيد قد أخطأ، لأنى كنت حذراً جداً كى لا أقع فى الخطأ، فأجبت «ليس من الممكن أن يقع السيد فى الخطأ! فهل معك مصحف؟» فأخرج مصحفاً صغيراً كان يحمله معه ورجع الى الآيات التى كان يتلوها فوجدنا أن الإشكال الذى أورده سماحته كان إشكالا صحيحاً. نعم، لقد دقق السيد الخامنئى بشكل ملفت فى قراءه السيد سعيدان ومن ثم ذكره بخطئه.

کتاب «شرح أسم»، ترجمه حیاہ آیہ اللہ السید علی الخامنئی؛ بہبودی، ہدایت اللہ؟ [إصدار] مؤسسہ مطالعات و پژوهش های سیاسی.

کتاب از نیمہ خرداد (من منتصف خرداد)، طرحی از اندیشہ و رہبری حضرت آیت اللہ خامنہ ی [نموذج من فکر و قیادہ سماحہ آیہ اللہ السید الخامنئی]؛ غفاری، مصطفی؛ [إصدار] نہضت نرم افزاری، التابعہ ل انتشارات انقلاب اسلامی.

کتاب طرح کلی اندیشہ اسلامی در قرآن (مشروع الفكر الإسلامی فی القرآن)؛ انتشارات صہباء.

مقالہ نظام سازی در نگاہ تفسیری آیت اللہ خامنہ ای مدّظله [صناعه الأنظمه من منظر تفسیری لآیہ اللہ الخامنئی]؛ تألیف عینی زادہ، مؤدب؛ دوفصلنامہ علمی پژوهشی [فصلینہ العلمیہ والبعثیہ] مطالعات قرآن و حدیث، السیہ الحادیہ عشرہ، العدد الأول، خریف وشتاء سنہ ۱۳۹۶ هـ ش، پیایی ۲۱، ص ۱۵۳ - ۱۷۵.

مقالہ بررسی روش و گرایش تفسیری مقام معظم رہبری [بحث فی منهجیہ ورأی سماحہ القائد فی مجال التفسیر]؛ علوی مہر، مروجی طبسی؛ پژوهشنامہ (مرکز بحوث العلوم و معارف القرآن الکریم، شتاء سنہ ۱۳۸۹ - العدد ۹ و من ص ۴۵ والی ۹۲ رسالہ جامعہ تحت عنوان « بررسی روش تفسیری آیت اللہ العظمی سید علی خامنہ ای [المنهجیہ التفسیریہ لسماحہ آیہ اللہ العظمی السید علی الخامنئی]؛ خواجہ، زہراء جامعہ علوم و معارف القرآن الکریم، جامعہ العلوم قرآنیہ قم؛ شهریور ۱۳۹۴

References

Books

- Sharh Ism – A Biography of Sayyid Ali Khamenei, Behbudi, Hidayatallah, Muassasah .Mutali’at wa Pajuhish ha Siyasi
- Az Nime Khordad – Tarhi az Andishe wa Rahbari Hazrat Ayatollah Sayyid Ali Khamenei, Ghaffari, Musthapha, Nahzat Naram Afzari affiliated to Inqilab Islami .Publica- tions
- Tarh Kulli Andishe ye Islami dar Qur’an, Sahba Publica- tions

Articles

- Nizamsazi dar Nighah Tafsiri Ayatollah Khamenei, Ayni- Zadeh, Muaddab, Bi-annual academic journal “Mutali’at Qur’an and Hadith”, year ۱۱, vol. ۱, Autumn/Winter pgs. ۱۵۳-۱۷۵. □Barrasi Ravish wa Girayish Tafsiri Maqam Mu’azam ,۲۰۱۷ Rahbari, Alawi-Mehr, Murawwaji Tabasi, Research Journal Ulum wa Ma’rif Qur’an .Karim, Winter ۲۰۰۹, vol. ۹, pgs. ۴۵-۹۲

Dissertations

- Barrasi Ravish Tafsiri Ayatollah al-Uzma Sayyid Ali Khamenei, Khawajah, Zehra, Danishghah Ulum wa Ma’rif Qur’an Karim, Danis

him. Sayyid Khamenei is truly well-informed in most issues

Concentration on the Recital and Correcting the Mistakes of the Reciter

I was present with Ayatollah Khamenei during one Qur'an recital circle when Mr. Saidiyan, a well-known reciter, recited a couple of verses. So when Mr. Saidiyan went to see Sayyid, as it is customary that after the recitation the reciter greets him, he said to him "You missed a particular pause in your recitation!" After the circle, Mr. Saidiyan told me, "I think the Sayyid may have made a mistake, I was very thorough in my recitation and find it very hard to believe that I made a mistake." I said to him, "It is not possible for the Sayyid to make a mistake, do you have a Holy Qur'an on you?" He brought out his pocket Holy Qur'an and opened it on the recited verses; we saw that Sayyid Khamenei was correct and that he had analyzed the recitation of Mr. Saidiyan very accurately and pointed out his mistake

After arriving in Iran for the first time, Shahat said in an interview that he had studied melody and music specifically for two years. Just from listening to him Sayyid Khamenei was able to understand this issue. This indicates that he has proficiency and expertise in all of the Qur'anic skills

Being familiar with most of the Reciters and having their Re- cordings

Radio Qur'an was established by Ayatollah Khamenei and manager of the station one day said to me, 'Once when I went to visit

Sayyid and he said to me, 'Why do you not broadcast the recordings of Kamal Yusuf?' This caught me by surprise as I wondered

from where he heard about Kamal Yusuf?' I i.e. Saadat Fatimi said to him, 'Don't be surprised my dear friend! Even before the victory

of the Islamic revolution he was familiar with many of the Qur'an reciters and owned their recitation recordings.'" 'I was one of the first people before the revolution who would re

cite in the new, Egyptian way. If only ten people knew the Egyptian method, I was one of them. However, I was not aware of Musthapha Ismael. Until one day Sayyid said to me, 'Is it not unfortunate that you do not read like Musthapha Ismael?' He then gave me the audios of this reciter and it was from then that I became familiar with

interested in the Holy Qur'an, he would make numerous references. He even once said to me, "One of my wishes is that our people get so attached to the Holy Qur'an and understand it so well that they fill the masjids in order to listen to the recitation of a Qur'an reciter the same they fill it when an orator delivers a speech for them." In explaining how -Sayyid Khamenei always emphasized the nature of recitation said, 'Before the victory of the Islamic Revolution, Qur'an recital circles were held in Mashhad in his presence and it was because of this that Mashhad became known as the capital of Qur'an reciters. He -advised me that in addition to using the recitations of teachers such as Minshawi, Ali al-Banai and Abdul Basit, the recitation of ۶۳ ,Musthapha Ismael should also be used and followed.' Saadat Fatimi then added In his speeches and commentary classes in Mashhad, the Supreme Leader would always have a good Qur'an reciter recite before his classes and speeches. This shows 'the importance that he gave to Qur'anic activities

Expertise in all Qur'anic Fields

Before Shahat Anwar arrived in Iran, Sayyid Khamenei said in a gathering that he was a remarkable musician, even though he had never met him and only knew of him from his audio recordings

A Good Ending: Quoting a few Qur'anic Accounts as narrated by Saadat Fatimi

Point

Hajj Sayyid Murtadha Saadat Fatimi, the great teacher, servant,^{۶۲} memorizer and renowned reciter of the Holy Qur'an is someone whose Azan and Qur'an recitation in one way or another has reached the ears of nearly everyone; be it via the radio or television, or the minarets of the Ghoharshad Masjid. What follows are brief accounts of his with Sayyid Khamenei, as every one of them contain subtle and precise points which enhance the spiritual and intellectual position of the Supreme Leader.

The Wish for the Society's Affinity with the Holy Qur'an

While indicating the Qur'anic zeal of Sayyid Khamenei, Saadat Fatimi recalls, 'I do not know of any speech in which he failed to refer to the Holy Qur'an, even when speaking to people who were not

Qur'anic Leader order to find the proper solution from it. Place the ointment of the Holy Qur'an upon the ailments of your soul, existence and being and by it cure yourselves. This notion requires that the environment becomes a Qur'anic one.'^(۱)

The existence of this outlook concerning the Holy Qur'an in the thought of Ayatollah Khamenei resulted in him referring to the verses of the Holy Qur'an in many of his statements after becoming the Supreme Leader. This is a clear sign that the path chosen by him to progress the Islamic revolution is one identified by the Holy Qur'an and Prophetic tradition. ۶۱ Instances can also be found where his entire thought process can be conformed to that of the Holy Qur'an; however, that is a very detailed discussion that is beyond the scope of the present discussion. In the next section, accounts of one of his close associates and friends are narrated. They aim to serve as a confirmation of what has been mentioned previously

ص: ۱۰۸

---

statement in a meeting with Qur'an reciters ,۲۳/۱۰/۲۰۰۳ -۱

we move forward the more we will acquire. Today the cure for the Islamic nations is this; the start and straight path is the

Holy Qur'an.' (1) In a meeting with reciters of the Holy Qur'an in ۲۰۰۳, he again stressed on the Holy Qur'an being the solution for the hardships and weaknesses of the Muslim World and said, 'My dears! Know that today the Islamic World is in need of the

Holy Qur'an. The verses of Surah Ale al-Imran, Surah Baqarah, Surah Anbiyah and Surah Ahzab contain solutions to the problems that are currently being faced in the Muslim world

and it is this that makes the belief of an individual firm and strong; enlightens his knowledge and foresight; brings his life

force into the arena and uses it. It is at that time that the society, with the above characteristics, moves forward and also

gains motivation. When the will of the society becomes strong, no enemy can force themselves on it; not external ones or in

ternal ones such as lethargy, laziness and idleness. We have in a tradition that the one who recites the Holy Qur'an places the

cure of the Holy Qur'an upon the ailment of his heart, for it is in this way that we do not only recite the Holy Qur'an in order to achieve fame or to pass the time, but rather to read it in

ص: ۱۰۹

---

speech at the closing ceremony of the International Qur'an Competition ,۳۰/۱۰/۲۰۰۰ -۱

Today philosophical and intellectual schools of thought of the world have stagnated , in dealing with humanity. Believe me that the social theories of this world are null when it

comes to dealing with man and will never find solutions. Was it not Marxism that was defeated and destroyed? The western

theories will meet the same end. The reason for their stagnation is that even though in the West they have information, money and a powerful system, they do not have ,prosperity

tranquility and peace of mind and heart. So their prescription is an invalid prescription; a damaged one. However, the ۵۹

Qur'an and the religion of Islam gives people knowledge, sustenance, honor and tranquility. "It is He who sends down tranquility into the hearts of the faithful that they -may en

hance their faith;'[\(۱\)](#)"Allah sent down his tranquility upon His

Prophet and upon the faithful and made them abide by the word of Godwariness.'[\(۲\)](#)

In addition to the pleasures of this world, physical wealth and power of knowledge, Islam also provides tranquility and peace that has been experienced during the course of history. It can also be experienced now. In the Islamic Republic of Iran we -have taken a small step to

wards this; its effects and bounties can be seen and the more

ص: ۱۱۰

۴۸:۴ - ۱

۴۸:۲۶ - ۲

of this revolution. Creating a system which is based on religion and in which the identity, goals, characteristics, actions and interactions – with the people – of the officials are based on religion is one of the greatest manifestations of acting on the Holy Qur'an. We should engage in Qur'anic construction and we should carry out the main tasks in this framework so that our build up will be Qur'anic in the real sense of the word and so that our individual, managerial, organizational, political and international behavior and our behavior in the educational system – including universities, research centers, Islamic seminaries and all other educational centers – and inside the family will be based on Islam. When will this be achieved? It will be achieved when we become familiar with Qur'anic concepts in a correct way. This is something that can be achieved with this great Qur'anic movement – whether launched by women or men. This is the direction which Qur'anic research should move towards.' (1) During the closing ceremony of the International Qur'an Competition in ۲۰۰۰, Sayyid Khamenei stressed that the social theories of the World were not the solution for people's needs and that rather it is the Holy Qur'an which shows the correct path

ص: ۱۱۱

who stray from His way, “and,” He knows best those who are guided

(who stray from His way, “and,” He knows best those who are guided.’ (۱). (۲

In ۱۹۹۱, in a meeting with Qur’an reciters, he stressed upon the need for the society to
,give importance to the Holy Qur’an, he said

I am of the opinion that the Holy Qur’an must be the core of societies. A divine
community must eventually become con- versant in the Holy Qur’an in such a way
that when they hear

the recitation of it from you they understand it immediately. You must be able to climb
atop the pulpit in a gathering and people must shed tears when you recite the verses
of the Holy

Qur’an; this is what we want.’ (۳) ۵۷

In a meeting with female Qur’an researchers in ۲۰۰۹, he indi- cated that the officials of
-the system must make their goals, char

acteristics and decisions based on religion, which the very essence of acting of the
Holy Qur’an, ‘The society must become molded with the Holy Qur’an, its concepts are
not merely information but are concepts for daily

life. The system of the Islamic Republic is a religious system of which one of its
-greatest pillars is the practical implementa

tion of the Holy Qur’an, which has ensured the safeguarding

ص: ۱۱۲

۶:۱۱۷-۱

Tarh Kulli Andishe ye Islami, Lecture Eleven -۲

in a meeting with Qur’an reciters ,۱۱/۰۴/۱۹۹۱ -۳

this is what is wanted and expected from our societies; it is then that the "Blossoming of the Holy Qur'an" occurs. Imagine if in our country we had ۱۰ million, ۱۵ million people, men

and women, who were competent in the knowledge of the Holy Qur'an, how great that would be! They will always have the teachings and advices of the Holy Qur'an –constantly fol

lowing through their hearts and minds; this will create a firm nation. Fortunately, the potential for this exists. Today the will and resolution of our nation is for this strength and it is in this

way that that Qur'anic society will come into existence and we hope, God-willing, that this is the case.' (۱) He then mentions in the book Tarh Kulli: 'It is essential that today we refer to the Holy Qur'an. The first

condition of this, however, is that we must understand it. Do we have certainty that those ways, means and methods that have produced and recommended for the lives of people are

the correct ones? We do not, "and they do nothing but surmise." They wish to manage the livelihood of the people and the society with estimates, theories and hypotheses. However, Allah (swt) manages the affairs without anyone's theory; he guides people to the right course with a divine text, with true

and real knowledge, "Indeed your Lord knows best those

ص: ۱۱۳

Ayatollah Khamenei was always focused on the establishment of Islamic societies whose complete structure was founded on the teachings of the Holy Qur'an. ۵۵

The first step is to protect the Holy Qur'an; firstly the Holy Qur'an must be protected, therefore a protector of the Holy

Qur'an must be one who recites it continuously, otherwise this protection of it will be lost. Secondly, this protection of it must lead one to pondering upon the Holy Qur'an, as in reality this

is the case. In that manner that you repeatedly recite and repeat from memory the verses of the Holy Qur'an grants you an opportunity to think and concentrate on it.'

'However, an attachment to the relevant commentaries that have been written on a particular verse is also very necessary. When the Holy Qur'an is protected and an attachment is also gained with its commentaries, in addition to concentration

We thank Allah (swt) for giving us the opportunity and privilege to begin the Month of Ramadhan of this year with this blessed Qur'an circle. [\(1\)](#) Ayatollah Khamenei was present in this gathering for a few hours listening to the recitations of the Holy Qur'an and then at the end he delivered a speech on the topic of the Holy Qur'an and in this way it shows the importance he gives to these gatherings and circles. ۵۴

ص: ۱۱۵

Statement at the Qur'an Circle ۲۹/۰۶/۲۰۱۴-۱

since ۱۹۸۱ and is hosted by the Awqaf and Welfare Organization of Iran in Tehran. It is attended by many reciters and memorizers of the Holy Qur'an from all around the World

From its very onset this competition, Sayyid Khamenei, be it in the capacity as president or even as the Supreme Leader, has made use of this great opportunity to deliver statements in order to attract the society towards the importance of gaining affinity with the Holy Qur'an and to elaborate on the link between the Holy Qur'an and the Islamic Revolution. He has brought to the fore the distance of the Islamic world from the Holy Qur'an and the necessity of Mus-

۵۳

lim nations and communities to return to the teachings of this divine book as well as giving advice to Qur'anic institutes. Of more importance is that this guidance can, now and in the future, be very influential in opening up ways to expand and establish the rich culture of the Holy Qur'an

Quran Circles

The second meeting of Sayyid Khamenei with the Qur'anic Society was this very Qur'an circle which followed on from the first one which was always held during the Month of Ramadhan. At the beginning of one of these circles, he made reference to the following point

ص: ۱۱۶

I say to Allah (swt), “What beautiful company.” (۱) Usually his note was accompanied with a supplication or some advice, below are a couple of examples

May Allah (swt) bless you with affinity towards the Holy Qur’an’ ‘Gain an attachment’ (to the Holy Qur’an and ponder upon it’ (۲)

It is hoped that within the rays of the Holy Qur’an, you will’ (find success and may you remain firm upon its ideals.’ (۳)

Visitation of Qur’anic Institutes

Throughout the years following the victory of the Islamic revolution, other facets of his attention to the Holy Qur’an have come to the fore of which are as follows

International Qur’an Competitions

One of the most praiseworthy Qur’anic activities that occurs in the Islamic Republic of Iran is the organizing and holding of an international Qur’an competition. This competition has been held

ص: ۱۱۷

۱- ۱۷/۰۵/۱۹۹۹

۲- The note written in the Holy Qur’an given to the child of Martyr Sayyad Shirazi
۳- The note written in the Holy Qur’an gifted to Armita Rida Nejad at her coming of age ceremony

Public Relations

The correspondence of the people is another instance where the zeal of Sayyid Khamenei can be seen. In replying to letters, some of the advices that he has given are as follows

Acquaint yourself with acts of worship and the Holy Qur'an.' 'My dear students! Your memorization of the Holy Qur'an has made me very happy.' 'Know the true value of memorizing the Holy Qur'an.' ۵۱ 'Put effort into memorizing the Holy Qur'an.' 'Acquaint yourself with the Holy Qur'an and ponder upon it'. 'Count the affinity with the Holy Qur'an as a great blessing'

Gifting Qur'ans to the Families of the Martyrs

One of the activities of Sayyid Khamenei during his presidency was gifting copies of the Qur'ans to the families of the martyrs. This activity continued even after him becoming the Supreme Leader. At the end of the gifted Qur'ans, he would write a note saying

I have been writing in Qur'ans like this for nearly seventeen years and taking them to the homes of the martyrs. With the hope of writing my name next to the name of the martyr and

tended to until ۱۹۹۳, by order of Sayyid Khamenei, a board of trustees for the project of acquiring a Qur'an for the Islamic Republic of

Iran was formed with the following goals

In ۱۹۹۱, in a meeting with members of the Dar al-Qur'an Karim Organization, he mentioned the importance of having a correct

script for the Holy Qur'an. However, this subject remained unattended to until ۱۹۹۳, -by order of Sayyid Khamenei, a board of trust

ees for the project of acquiring a Qur'an for the Islamic Republic of Iran was formed with the following goals: ۱. The printing and publishing of a Qur'an specifically for the Islamic Republic of Iran that in addition to its correctness should also possess defining qualities ۲. Compiling the fundamentals for a correct script ۳. Presenting a prototype to be followed in future publications of the

Holy Qur'an and to prevent the existent common mistakes from occurring

Constantly reading and researching in the fields of script, script technique, science of recitation and writing of the Holy Qur'an ۴.

Directly and indirectly publishing and distributing the Holy Qur'an ۶. Completely overseeing all publications of the Holy Qur'an ۵.

This institute, from ۱۹۹۷ up until ۲۰۱۵, in partnership with ۷۱ publishers, has printed over ۲۵ million copies of the Holy Qur'an

Furthermore, this institute is also responsible for the printing of

of Iran Broadcasting Corp., it was decided that a council be formed to take responsibility for the policy-making, overseeing, guidance and advancement of programs related to the Holy Qur'an, Azan, supplications and religious melodies.

Establishing the Center for the Publication and Distribution of the Holy Qur'an of the Islamic Republic of Iran

One of the pressing needs of the Islamic Republic after the victory of the Islamic revolution and in order to expand the culture of the Holy Qur'an was to create a means for the publication of Qur'ans with correct script and diacritics. The first step in promoting the

culture of the Qur'an was to publish and make it available. During the era of the oppressive regime, Qur'ans from Mumbai were used

in the public schools, due to the certainty in their correctness. In his biography titled Sharh Ism, Sayyid Khamenei says the following

regarding that era, 'It can be said that the Qur'ans which came from India were one of the most correct. Qur'ans from India and Egypt

were correct. In contrast, the Qur'ans that were published in Iran were very erroneous.

In ۱۹۹۱, in a meeting with members of the Dar al-Qur'an Karim Organization, he mentioned the importance of having a correct script for the Holy Qur'an. However, -this subject remained unat

the responsibility of the reciters, teachers and the likes of you. The coming together of them all, their planning, becoming negligent of one of them etc. is all the work of a central structure of which, in my opinion, Radio Qur'an is one of these important activities that must be established.'⁽¹⁾

Forming the Supreme Council of the Holy Qur'an

Until ۱۹۹۱, the recitations of the Azan and other religious recordings which were broadcasted were chosen by the personnel of the relevant broadcasting station. This led to weak and unworthy recitations being broadcasted at times by the personnel, this was due to the lack of experience and knowledge about this subject.. After receiving reports on the then unorganized conditions, Sayyid Khamenei issued an order on the ۸th of October ۱۹۹۱ for the formation of a council to oversee to recitations and recordings. This council was given the name, 'The Supreme Council for the Holy Qur'an' (Shura A'li Qur'an). Some of the reasons why he formed this council are as follows, 'By paying attention to the importance of the Holy Qur'an, the positive effect it has on the Islamic society and then with the necessity to broadcast correct and enjoyable Qur'anic recitations and other religious recordings from the Islamic Republic

ص: ۱۲۱

(Meeting with officials from Radio Qur'an (۳۱/۰۱/۱۹۸۵ -۱

of a Qur'anic radio station which could be accessed by the general public throughout the country was a great step towards promoting Qur'anic culture amongst the society

When he met the manager and workers of this station, he stressed upon the importance of focusing on the Holy Qur'an and said, 'You must know that the Radio Qur'an is not merely a Qur'an program, but a Qur'an Radio. There is a difference between a program on the radio and Qur'anic radio. You must accept the difference between the two and you must not make the mistake of thinking that they are one and the same; even though it is good for it to be a Qur'an program, it is good for a person to listen to the Qur'an for ten minutes in the morning or to play the Qur'an for fifteen minutes, however, this is not what is intended.' 'In order to work with the Holy Qur'an, a special effort is needed from us in all areas and I have spoken to some of my colleagues a while back in this regard, that at least let us establish one Qur'anic institute, a committee or an organization in the country that will focus on the teachings of the Holy Qur'an that, God-willing, if the brothers put in the effort in order that this can be set in motion. We need this, maybe we need tens of activities related to the Holy Qur'an that must be done. Some of these are the responsibility of the government, some are the responsibility of the scholars; some are the responsibility of the individuals of this nation; some are

The Islamic Republic Newspaper reported that the founding of Radio Qur'an was done on the ۱۳th of February ۱۹۸۴. The headline of the report was a statement from the president of the time, Sayyid Khamenei which read, 'One of the blessings of this Ten days of Fajr was the beginning of the Radio Qur'an broadcast.' The report then continues, by mentioning a part of an interview that was conducted with the manager of Radio Qur'an about its founding, 'The idea to create such a radio station was recommended to us by Sayyid Khamenei.' As a result, in ۱۹۸۴, with the recommendation and support of Ayatollah Khamenei, Radio Qur'an was added to the broadcast list of the Islamic Republic of Iran Broadcaster.

-This station's opening co

incided with the Days of Fajr and began with the recitation of Surah Hamd and verses ۱-۲۱ of Surah Baqarah by Ayatollah Khamenei

This careful attention to detail of the Leader showed his foresight in expanding the foundations of the Holy Qur'an in the Islamic society. During the days of resistance he made the Holy Qur'an the axis of his resistance against the tyrannical system; after the victory of the Islamic revolution he also saw the advancement of society and progress of the country, and the more Qur'an oriented the individuals of society became. So naturally, the founding

Accomplishments in the Field of the Holy Qur'an

Point

One of the most important and effective activity that Sayyid Khamenei performed before the victory of the Islamic Revolution

were these very commentary gatherings and sessions as mentioned ٤٥ above

After the victory of the Islamic revolution, Ayatollah Khamenei still maintained his previous motivation and in addition to continuing his commentary classes and sessions, he accomplished the following with regards to the Holy Qur'an: Founding of Radio Qur'an

forming the Supreme Council of the Qur'an, establishing the Center for the Publication and Distribution of the Holy Qur'an, Public

Relations , gifting Holy Qur'ans to the families of the martyrs and regular visitations to Qur'anic institutes. Below is a brief synopsis of

these activities

ص: ١٢٤

a government and it is in the Madani Surahs that these issues are discussed more frequently

Tafsir Surah ye Bara'at

If we want this society that is based on the revolutionary principles and which follows the revolutionary path to remain until the

Day of Judgment, we must enliven the action of enjoining good and forbidding evil within it; meaning that every individual within the

society is responsible for its protection and we say, "O Muslims! O Believers! It is -you who must keep the general and specific teach

ings of Islam alive! You are all responsible for it." This book is the newest work of the Inqilab Islami Publishers. It contains the commentary of Sayyid Khamenei which he delivered to

seminary students from mid-1972 until about February 1973; it was published in April

.2018

ص: ۱۲۵

This book is the edited version of his classes on Surah Mujadalah. These classes were held during his time as president and were delivered to the officials and workers of the presidency. They were delivered in seven sittings from the 17th of May until the end of June 1982. In these sessions all twenty-two verses of this Surah were discussed and commented on. In explaining why he chose this Surah and the one's that followed, he said, 'The reason for me choosing this specific place is because the Surahs that appear in the 11th and 12th part of the Holy Qur'an are usually Madani Surahs i.e. they are those Surahs which were revealed to the Holy Prophet (sawa) in Madina and concern the establishment of an Islamic government, like our current predicament. The types of issues and circumstances that are relevant to a society after the formation of an Islamic government are very different to those that related to them during the era of resistance and before its formation; just as you are seeing currently within our own society. Today you are witnessing a matter that before February 1979 was non-existent; not mentioned. In those days you had issues that today are not relevant to you. For example, the issues of hypocrisy and hypocrites, social justice, government, Jihad and tens of other issues like this that only become relevant after the establishment of

This book was published for the first time by Sahba Publications in ۲۰۱۲. The contents are the transcripts of the audio recordings

of those classes that after being reviewed, codified and edited was made available to the public. It must be noted that this book, in comparison to the one that was published before the victory of the Islamic revolution is more complete and has far greater contents. This book has been republished on numerous occasions and even though these speeches

were given nearly forty years ago, they are still sought after by many readers ۴۲

Maruri bar Mabani, Ravish va Qawaid Tafsiri dar Tafsir Surah Tawbah

During the period before the victory of the Islamic revolution, Sayyid Khamenei commentated and discussed Surah Maidah, Surah Infal, Surah Tawbah and parts of Surah Yunus. From amongst these lessons, it was the commentary on Surah Tawbah -that was pub

lished. The contents of this book was researched and analyzed by a group of scholars, who extracted from it the methodology and principles of commentary that Sayyid Khamenei used and was printed

in another book consisting of around ۱۲۰ pages

volume book i.e. until verse ١٨٢ of Surah Baqarah. This translation was translated sometime before the victory of the Islamic revolution and it was supposed to be published together with the other translated volumes of this commentary that was completed by Dr. Muhammad Mufattih and Hujjati Kermani, but this was not feasible due to some reasons. This translation was not republished after ١٩٨٤. One of the merits of this work was the overlapping of theological discussions with those of a socio-political nature. In this translation, wherever he saw it necessary, Ayatollah Khamenei would comment and critique the author and would show the differences in the jurisprudential and theological standpoints of the Shia with that of the author's school of thought. However, he was in agreement on its general standpoints on theology, jurisprudence, politics, society and culture. The books that have been introduced above are some mere examples that Sayyid Khamenei managed to publish during that period. In the next section, books of his that were compiled by different organizations by using the audio recordings of his classes and published after he became the Supreme Leader will be introduced

worldview which is the foundation and key principle in all plans, projects, practical thought and ideology of Islam. In the final segment of the book, the issue of Imamate and Divine

Authority (Wilayah) is attached to the principle of Tawhid. He views the concept of Wilayah as being the attached to the Islamic Nation

with one unified law; as it is only possible for that new worldview, as brought by the Holy Prophet (sawa), to base the lifestyle of the

community on religious teachings when initially, it was previously present and realized in the thoughts, habits and actions of a formed

group. ۴۰ Nevertheless, it can also be assumed that the holding of these classes was to develop a pure revolutionary force as a secondary objective

Translation of Tafsir fi Zilal

The main method that the author used in this book was to divide the topics of the verses so that in this way he was able to place

them under a single topic heading and give them a specific objective. The author then made efforts to commentate on the verses

with a specific grammatical view and explain the general philosophy of the verse without going into their specifics. Sayyid Khamenei translated the first two volumes of this eight

behind,^(١) ‘We have sent down the Book to you as a clarification of all things.’^(٢) However, it has also commanded us to ponder deeply upon its teachings. Therefore, it –is because of the existence of such an attitude to wards Islam and its teachings that allowed Sayyid Khamenei to present core values for the establishment of an Islamic system in his commentary lessons. He would extract and explain Islam and Islamic thought from the verses of the Holy Qur’an and expound on the fundamental principles of revolutionary thought and abol- ishment of tyrannical systems. He presented these ideas during his commentary classes in such a manner that the audience them- selves, ٣٩ naturally, reached the conclusion that it was necessary to establish a system based upon Islam and its teaching within the country; as one of his main goals for these classes was to transfer the principles of Islamic revolution to the people and society. This book begins with the chapter of ‘Belief (Iman) in the Holy Qur’an,’ as the Holy Qur’an promises the establishment of divine law and the dominance of its governance over the world; the for- mation of an ideal Islamic society, to those believers who perform .worthy actions based on belief and iman

The contents are centered on Tawhid or monotheism, as it is this

ص: ١٣٠

٤١:٤٢ –١

١٦:٨٩ –٢

other social school of thought; they focus upon practical respon- sibilities and -specifically social interactions. So all theoretical dis- cussions which are presented in this school of thought, be they intended to order man's life or to provide a goal for it or to provide a method of achieving that goal, must be analyzed, critiqued and researched

The issues concerning Islamic ideals must be looked at as being a part of a larger .۲ unified corpus. So every element that is seen to be a part of religion and a pillar of this firm structure must be in conformity and related to the other elements and not something ۳۸ that is alien to it; it is in this way that Islamic issues need to be researched so that a -complete and all-encompassing understand- ing of the principles and fundamentals of religion can be acquired in the form of a comprehensive ideology, that is germane to all .dimensions of human life

In proving and understanding the principles of Islam, the origi- nal sources must be .۳ the point of reference - rather than the likes and opinions or mental constructs of any person. -until re- search and investigation becomes truly Islamic, without parts of research taken and used. In order to fulfill this objective, the Holy Qur'an is the most perfect and complete source that we can rely upon. 'Falsehood cannot approach it, from before it nor from

when by chance they realized that Dr. Mahmoud Ramyaar was also busy compiling both the above mentioned projects and had already published a Farsi Index of the -Holy Qur'an and therefore it was because of this that their work was brought to a halt

Guftari Dar Bab Sabr

In ۱۹۷۴, his speeches and talks on the commentary of the Holy Qur'an that were delivered at the Karamat Masjid were published as a book titled, 'Guftari dar Bab Sabr.' This book was then abridged and revised eighteen months after the last talk in the masjid and ۳۷ was published with the title "Sabr

Tarh Kulli Andushe ye Islami Dar Qur'an

Before every commentary session at the Imam Hasan (as) Masjid, Sayyid Khamenei would give those present a summary of his discussion. At the beginning of November ۱۹۷۴, these summaries were collected, edited, given an introduction and published as a book titled, 'Tarh Kulli Andishe ye Islami dar Qur'an.' In the introduction to the book, three important points regarding Islamic discussions are mentioned. These points also indicate the line of thought taken by Sayyid Khamenei.

Islamic ideals are not merely intellectual concepts, but like any .۱

sessions and lectures, was the authoring and translating of books focused on this subject. ‘Doh Pajuhish ye Qurani,’ Guftari dar Bab Sabr’ and ‘Tarh Kulli Andishe ye Islami dar Qur’an,’ are an example of his writings. Another one of these efforts included the translation of the book Tafsir fi Zilal al-Quran of Sayyid Qutb from Arabic to Farsi. Recently, three other books namely, ‘Maruri bar Mabani Rawish wa Qawaid Tafsiri,’ ‘Tafsir Surah ye Mujadalah’ and ‘Tafsir Surah ye Bara’at’ have been scripted from the audios pertaining to these particular sessions and have been published by Inqilab Islami Publications. What follows is a synopsis of the above titles. ۳۶

Doh Pajuhesh ye Qur’ani

The canceling of the commentary sessions at the Imam Hasan (as) Masjid did not demotivate nor dissuade Sayyid Khamenei from pursuing research on the Holy Qur’an, and it was in this regard that at the beginning of ۱۹۷۳ he made the decision to write two researches on the Holy Qur’an. One of these researches was to compile a lexicon on the Holy Qur’an and the second was to write a Farsi index on the verses of the Holy Qur’an in order for Farsi speaking individuals to find particular verses in the Holy Qur’an easily without having to know the root Arabic words. The Verse Index was being compiled by a group of people and continued until October ۱۹۷۴

After his inauguration ceremony in October ۱۹۸۱, Sayyid Khomeini had an interview with the Iranian Broadcasting Corporation from which the following can be understood from it, 'Having an understanding of noteworthy thoughts such as the necessity to manifest a Muslim identity in the socio-political sphere'; 'the ideals of Islamic governance over the Muslim society' and 'the non-surrender in the face of non-religious government.' These thoughts slowly found their way into the settings of the seminary students and religious folk, even though they were very few. However, they were so profound that any motivated and free-thinking seminarian would become engrossed with Sayyid Ali Khamenei.

This thought and ideal encapsulated his very essence to such an extent that it directed his entire academic and research activities into defending the Qur'anic Identity of Islam.

Another of his Qur'anic activities, in addition to his commentary

and lifestyle being the heart of it, coupled with its superior qualities over the current modern western civilization, are proofs to this

[\(claim. 1\)](#)

ص: ۱۳۵

Nizamsazi dar Nighah Tafsiri Ayatollah Khamenei, Ayni-Zadeh, Muaddab, Bi-annual –۱ academic journal “Mutali’at Qur’an and Hadith”, year ۱۱, vol. ۱, Autumn/Winter ۲۰۱۷, .pgs. ۱۵۳–۱۷۵

is not separated from the success of the society i.e. the success of the individual is dependent on the success of the society and vice versa. Furthermore, those who follow this type of commentary trend believe that the best solution to the changes and problems that occur in a society is referring to the exegeses of the Holy Qur'an. (1) Today a broader type of outlook has caught the attention of researchers in connection with the commentary of the Holy Qur'an, which is known as a civilizational outlook. In this commentary outlook, the commentator pays attention to the fields of creating a civilization by searching for the principles and teachings of the Holy Qur'an in this regard and presents examples of a Qur'anic civilization together with ways of how to practically bring it about. By examining the opinions and views of Sayyid Khamenei, it becomes clear that he is a perfect example of this type of outlook. This outlook aims to present an acceptable blueprint in the field of cultural engineering in order to create advancement; this outlook pays careful attention to the historical exegesis of the Holy Qur'an. The concept of systemization that exists in his thought and commentary; his attention to the subject of a new Islamic civilization

ص: ۱۳۶

Barrasi Ravish wa Girayish Tafsiri Maqam Mu'azam Rahbari, Alawi-Mehr, Mu'azam Tabasi, Research Journal Ulum wa Ma'rif Qur'an Karim, Winter ۲۰۰۹, vol. ۹, pgs. ۴۵-۹۲

Every commentator of the Holy Qur'an indulges in its commentary based upon a personal approach. The approach and method of Sayyid Khamenei is a deductive (Ijtihadi) or comprehensive manner. An ijtihadi approach to the commentary of the Holy Qur'an is the extraction and understanding of Qur'anic principles and laws by making use of original sources and having the ability to do so adequately. Therefore, if a commentator of the Holy Qur'an wishes to choose this method of commentary, he must, technically, have the ability to use all other methods of commentary in order to achieve the required conclusion. In addition to methodology, there also exist different types of outlooks in the commentary of the Holy Qur'an. The commentary outlook of Sayyid Khamenei is socio-political. This type of outlook that delves into the social ideals of the Holy Qur'an requires a special type of attention as it views matters such as humankind, guidance and presents the message of the Holy Qur'an from a social viewpoint. In this outlook the success of the individual

It can be said that these classes identified other important elements of the Leader's political thought in the directing of the Islamic system in differing arenas during his era of being the Supreme Leader. (1)

The Era after becoming the Supreme Leader

After becoming the Supreme Leader of the Islamic Republic of Iran, Sayyid Khamenei held commentary classes at the Husayniyyah of Imam Khomeini (ra) and at his administration offices. During these sessions Surah Baqarah was commentated on. A large portion of these sessions contents are not available and that which is, approximately twelve sessions, have been published and can be found at the website Khamenei.ir. It can be understood from these published statements of the Leader that the eighth session of this series was held on the 12th of October 1991 and the last one that was published was held on the 27th of May 1992.

ص: ۱۳۸

Barrasi Ravish Tafsiri Ayatollah al-Uzma Sayyid Ali Khamenei, Khawajah, Zehra, - 1
Danishghah Ulum wa Ma'rif Qur'an Karim, Danishkhadeh Ulum Qur'ani, Qum,
September 2015

The issues of social justice, government, Jihad and many other issues like these become the focus after the establishment of a government. So as these issues are mostly discussed

within the Madani verses of the Holy Qur'an, the verses of this part (٢٨) until the ٣٠ part are mainly Madani, whereas the verses in the ٣٠th part are mainly Makki; we also noticed that this section of the Holy Qur'an was one of those places that was rarely commented on.^(١) Before the victory of the Islamic revolution, Sayyid Khamenei was one of those in the forefront in trying to establish a Qur'anic government and expounded on all segments of it from the Holy Qur'an

to his students in Mashhad. Now with that revolutionary fervor and needs of the time, he would commentate on matters relevant to the

Islamic society after the establishment of an Islamic government. One of the most important features of these classes was the conforming of it with contemporary issues and problems of the society. He would analyze and extract trends from the Holy Qur'an dealing

with the early history of Islam, as well as the sedition of the liberals, hypocrites and ,the arrogant individuals of the world; in addition

concepts such as imperialism, oppression, sedition, hypocrisy and infiltration .consumed a great portion of these classes

ص: ١٣٩

Statement made on the ٧th of May ١٩٨٢ during his commentary class on Surah - ١
Mujadalah

wards these ideals; however, this is not possible or desirable unless achieved by the society itself. Nevertheless, contemporary history of Islamic thought and resistance have shown that when religion intends to rule and the system of society aims to become Qur'anic, reviving some of the concepts results in them being extremely misunderstood or at times it is necessary to leave them on the peripheries

Commentary Gatherings after the Victory of

Commentary Gatherings after the Victory of

the Islamic Revolution ۲۹ During the Period of his Presidency Even after the victory of the Islamic revolution and during the period of his presidency, Sayyid Khamenei, just as he did prior to the victory of the revolution, began to hold lessons on the commentary of the Holy Qur'an. In March ۱۹۸۲, which was less than a year since he had taken office, he began holding weekly classes at the Presidential Administration Building, especially for the guards of the administration. These classes started from the ۲۸th part of the Holy Qur'an and as they took place during the early days of the Islamic government in Iran, it was necessary to present discussions based around Islamic governance to the people. In describing his reasons and motivations for holding these classes, Sayyid Khamenei says

would explain each of these subjects over a number of sessions. Before his talks,
-Sayyid Khamenei would always print and distribute the summary of his speech to those who were in attendance. At the beginning of November ۱۹۷۴, these summaries were collected, edited, had an introduction written for them and printed as a book titled, 'Tarh Kulli Andishe ye Islami dar Qur'an

These sessions continued until ۱۹۷۷ and ended when Sayyid Khamenei was arrested and exiled to Iran Shahr. The victory of the Islamic Revolution changed Iran into a firm base for the ideals of a religious government. This victory was also the first and most important step in creating a Qur'anic society and a new Islamic civilization. The realization of this new Islamic civilization would also not be possible unless the thought and lifestyles

of the Muslims became one with the Qur'an in a systematic way and moved from mere slogans to actions. In reality, Sayyid Khamenei is the extension of the thought and

ideals of Imam Khomeini (ra) and other contemporary revivalists of Islamic thought who believed that it is not possible to establish

Islam in its entirety except through the governance and rule of religious values over all aspects of societal life. Therefore, it is essential that religion must have authority; the governmental process must be based on and be within the framework of religious legislation

-and the movement of the society must, in form and action, be to

barriers placed in the way of the Prophets by the wealthy, social elite, clergy and -rulers and the stances against illiteracy and ignorance were just some of the topics that were mentioned in these gatherings using the verses of the Holy Qur'an. The SAVAK reporter's interpretation of these speeches was the following, 'Ayatollah Khamenei is describing fundamental revolutionary Qur'anic concepts and in an elusive way is motivating and encouraging people to stand against social elitism, exploitation and political stifling

On the ۲۹th and ۳۰th of Ramadhan, he gave a speech on the ۲۷ complete authority of the Imam and introduced to the audience the concept of the divine representative of Allah (swt) with all its conditions and requested from them to think and make a measured and calculated decision on who the representative of the Twelfth Imam (as) is. This speech of his was so clear that the SAVAK reporter wrote at the end of his report, "Who is meant by the representative of the Twelfth Imam (as) in this era is Khomeini." Ayatollah Khamenei had an ingrained belief that the Qur'an was the complete and perfect source of Islam in which there is no doubt and was also the guide towards resistance against oppression and solution to man's social endeavors. Because of this, during the Month of Ramadhan he would present speeches on fundamentals such as belief, monotheism, prophet-hood and divine authority; he

Qur'an, he would translate and commentate on it. This commentary followed the same pattern of him explaining the verses of the Holy Qur'an by using contemporary matters and social issues. However, his activities in this masjid must have caught the attention of SAVAK, as they decided to bring these discussions to a close. His final talk at the Karamat Masjid was on the ۲۶th of February. The notes and talks of Sayyid Khamenei from these commentary sessions were collected in a book titled "Guftari dar Bab Sabr" (Speeches on Patience). This book was then abridged and revised (eighteen months) after the last talk in the masjid and was published (with the title "Sabr" (Patience

The most Well Known and Important Commentary Gathering

In September ۱۹۷۴, which coincided with the Month of Ramadan, Sayyid Khamenei would deliver talks on the Holy Qur'an in the Imam Hasan (as) Masjid during the afternoons. In these talks he would mention revolutionizing concepts and remove the blinds from the corruption that was found in society to those who were present. The confrontation of the Prophets with the rulers; the opposition of Islam with oppression and tyranny; the equality of people and that wealth and poverty is not a legitimate criterion of superiority; the

and spoke about the ‘advancement and coming to the fore of truth’ and the ‘eventual stagnation and destruction of falsehood’. He said in this regard, “Throughout the course of history, the divine rule has always

found a way to become dominant and gain victory over corrupt rule

At the end of his talks, which were more explanatory than just translation, he would narrate two traditions from which the follow-

ing general rule can be extracted: ‘A believer in the face of stormy circumstances must be like a firm branch.’ ۲۵

On the eleventh of Ramadhan (۹th of October), he translated and commentated on verses ۲۰ – ۲۷ of Surah Infal, whereas on the thirteenth of Ramadhan he decided to discuss verses from Surah Saff. These talks lead to SAVAK releasing an official order centered on

gathering evidence against him in order to prosecute; so his last talk occurred on the ۱۱th of November and was dedicated to the

commentary of Surah Asr

Commentary Sessions at the Karamat Masjid

After less than two months, Sayyid Khamenei transferred his activity headquarters from the Imam Hasan (as) Masjid to the Kara-

mat Masjid. On Thursday nights, after the recitation of the Holy

and in his thought it was essential to establish an Islamic system of governance. An example of this is that when his classes at the Imam Hasan (as) Masjid were canceled, he began holding commentary classes in the Qibla Masjid on Thursday and Fridays in which he discussed the fundamentals of belief. These lessons were attended by over ۱۵۰ seminary students; however, after threats from SAVAK, these gatherings were also eventually canceled in June ۱۹۷۳.

Re-initiating the Lessons at the Imam Hasan (as) Masjid

In the Month of Ramadhan of the same year, after seeking advice and with the intention of not creating suspicion within SAVAK, Sayyid Khamenei decided that after performing the Midday Prayer in the Imam Hasan (as) Masjid, he would recite verses from the Holy Quran and then translate them. He also at times would allow the youth who were present an opportunity to translate the selected verses into Farsi if they wished. During these gatherings he would translate and commentate on verses from Surah Al-Imran; however on the ۱۰th of Ramadhan he commentated on verses ۱۳۰-۱۳۵ from Surah A'raf. He protected himself by saying that the goal of the sessions was to only translate the verses of the Holy Qur'an and was not a commentary; it was in this way that he re-iterated the concepts of truth and falsehood

prayers and content himself with explaining Prophetic sayings after the prayer in the Imam Hasan (as) Masjid. He was also allowed to continue his seminary classes that he had containing some fifteen students

During his final session, he said to those who were present, 'In this week, our discussions will come to an end. However you should not separate from the Holy Qur'an...all our struggles today are because we do not possess sufficient knowl

edge of the Holy Qur'an. The Holy Qur'an is the cure of all our ailments. Look at the Qur'an in a detailed and in-depth man- ۲۳

ner so that you can know its goal and final purpose.' The cancellation of his sessions on the commentary of the Holy Qur'an at the Imam Hasan (as) Masjid did not however stop him from continuing his research into the Holy Qur'an and during the first months of ۱۹۷۴ he made it his mission to author two research

[\(es about the Holy Qur'an. \(۱\)](#)

Commentary Gatherings at the Qibla Masjid

Sayyid Khamenei was never stagnant. Whenever a gathering would be canceled, he would merely organize another one, as he

viewed the system of governance to be illegitimate from its roots

ص: ۱۴۶

۱- These will be discussed in a later section dealing with his writings

Mashhad that let us stop our current program for a period of twenty years and all at once focus solely on the Holy Qur'an. I have been giving lessons on the commentary of the Holy Qur'an for nearly six years and in this way the seminaries have been slightly persuaded towards my beliefs. So I humbly request from the management that they do not just merely

give slogans, as they are not beneficial or practical.' The lessons continued in a systematic way with each session

dealing with a verse from Surah Baqarah. In each session a set of verses would be translated into Farsi for the audience and then

commentated on. The commentary of verses ۹۶ and ۹۸ were specifically ۲۲ commentated on, on the ۱۸th of March ۱۹۷۳ and the next session focused on verses ۹۹ to ۱۰۲ of the above mentioned Surah

During this time, the reports of these sessions were sent to SAVAK by spies, who portrayed themselves as being religious, and were

present in these sessions. After these reports were received by the SAVAK branch of Mashhad, one of the officials posted there saw

no benefit in these gatherings for the system and ordered them to be canceled. These sessions continued until they reached the

th ۱۰۹ verse. Sayyid Khamenei was then ordered to present himself to SAVAK which he did in July of that year and accepted their request to cancel his commentary classes and to only perform the congregational

They would sit with their gaze fixed upon sheets of paper on which they would take
–notes from the Qur’anic lessons of Sayyid Khomeini. The commentary classes at the Imam Hasan (as) Masjid were scheduled to be
–held once a week on Friday mornings. This schedule continued until ۱۹۷۳. The commentary began on the topic of ‘the characteristics of
the Jews,’ on approximately the ۹th of March with the ۶۲nd verse from Surah Baqarah. The methodology of Sayyid Khomeini ۱۹۷۳
during these sessions was to comment on the verses of the Holy Qur’an using examples from contemporary times. It was during
this time that SAVAK sought an excuse to arrest ۲۱ and prosecute him, so in order to find one; they closely followed his commentary
classes and would note down and record anything that exhibited his political views. However, Sayyid Khomeini was extremely opposed to
anything which would cause these gatherings to be unnecessarily canceled or postponed, even
if that reason was a salutation gathering for his leader Imam Khomeini (ra). It is reported that he said in one of his sessions
I sincerely request from the management to allow me to continue my activities and
not cause them to be delayed or postponed. I believe that the most important element that is required in the current environment is the understanding of the Holy
Qur’an. I have also told the seminaries of Qum and

these classes, SAVAK officials ordered that he must always be accompanied by one or two of their personnel, who would report back to them about his speeches and activities. In these sessions Surah Maidah, Surah Infal, Surah Bara'at and verses from Surah Yunus were discussed and commentated on

(The Imam Hasan (as) Masjid (Mashhad

In the autumn of ۱۹۷۲, in the Month of Ramadhan, the lessons on the commentary of the Holy Qur'an became a reality in the Imam Hasan (as) Masjid. It was after great insistence that Ayatollah Khamenei accepted the recommendation of becoming the congregational prayer leader (imam) at the Imam Hasan (as) Masjid. Gradually his short talks started to become very popular. A blackboard was even brought into the masjid in order for him to begin teaching and explaining the concepts of religion. People from all walks of life and social strata would participate in his commentary classes. However, it was the youth who were the most attracted to these classes, as they would fill the outside of the masjid with their bicycles and motorcycles, whilst being inside listening to the extent that they outnumbered the older generation

and partake in these commentary gatherings. These gatherings were firstly held in Masjid Sadiqiha, which was located in the Sar Shur Bazaar; however, because of the vast number of participants that these gatherings attracted, it had to be moved to the School of Mirza Ja'far. This series of lessons, unlike the previous one, was not short lived and went on for a longer period of time. They were eventually brought to a close by members of the security forces and unfortunately also the recordings of those gatherings have been lost and so the contents and material of those gatherings are not known. ۱۹

The School of Mirza Ja'far Commentary Continued

The constant arrests severely disrupted his social and academic programs; after the fifth arrest he became certain that from amongst his associates there were some who were hired to spy on him and report about his activities to SAVAK. Hence, it was in this way that the restrictions on him became even tighter, which forced him to pay closer attention towards his speech and actions. After being released for the fifth time in the autumn of ۱۹۷۱, he immediately resumed his commentary classes in the School of Mirza Ja'far, Mashhad, which has now become the Razavi University

However, in April of the following year, after becoming aware of

ism and Liberalism and as a result illustrated the depths of Islamic Thought and guided the resistance within the framework that was set up by Imam Khomeini (ra) and in spite of the opposition faced from the Pahlavi regime, he managed to achieve great successes with his endeavors. After being released from prison for the third time, his second commentary series took shape in ۱۹۶۸ at the request of two of his companions who were both from Gunabad and happened to have a lot in common in addition to history together.

They were Sayyid Rida Kamyab and Muhammad Baqir Farzaneh. ۱۸

During their travels with Sayyid Khamenei, even though very short, they became acquainted with his knowledge and social-political thought and found him a person worthy of learning from. They both approached Sayyid Khamenei and insisted that he began a general class, other than the usual classes, on topics such as commentary of the Holy Qur'an, theology or ethics.

As he had a special fondness to the commentary of the Holy Qur'an, on his return to Mashhad he began giving commentary on Surah Ma'idah, just as he did in ۱۹۶۴.

These classes would take place on a Thursday and Friday and as time went on they became more and more popular. It reached a stage that pupils, university students and even some businessmen would join the large number of seminary students who would attend

sistance – lead to every opportunity which presented itself being used to commentate on the Holy Qur’an. When Sayyid Khamenei fled to Tehran from Mashhad in ۱۹۶۵, he lived in such a way that would make him unrecognizable. However, a few of his associates arranged a program in order for him to deliver nightly lessons on the commentary of the Holy Qur’an. These lessons occurred in the

:Month of Ramadhan. Sayyid Khamenei describes these sessions as follows

These were lively and great sessions, in them I commentated on Surah Kahf for my“ audience.” ۱۷

The Masjid Sadiqiha and School of Mirza Ja’far Commentary Classes

When Sayyid Khamenei was freed after being arrested for the third time in ۱۹۶۷, he –took it upon himself to visit the political prisoners who were being held in Tehran. Through his links with revo– lutionaries in different cities, he tried to shape the resistance and activists, and to train a new generation of revolutionaries, espe– cially from amongst the seminary and university students, which was based upon Islamic thought. He also made great efforts to try and extract the fundamentals of resistance from the Qur’an and –Prophetic traditions as a counter to the materialistic ideals of Marx

Gathering on the Commentary of the Holy Qur'an before the Victory of the Islamic Revolution

Ayatollah Khamenei held a total of nine series on the commentary of the Holy Qur'an before the victory of the Islamic Revolution

.What follows is a chronological explanation of those gatherings

The First Commentary Series at Payin Khayaban

Ayatollah Sayyid Ali Khamenei began his lessons on the commentary of the Holy Qur'an in the year ۱۹۶۴ at the request of some

of the residents of Payin Khayaban, which he accepted under certain conditions. Accordingly, after being released from prison for the second time, he presented his lessons on the commentary on Surah Ma'idah during an entire Month of Ramadhan in the presence

of Mashhad's traders and businessmen. These gatherings were also attended by a small group of scholars who had an interest in political issues and would become more famously known as the "Payin Khayaban".Gatherings

Commentary Whilst Being Pursued

The pressing need to spread and propagate the teachings of the Holy Qur'an - even during the most difficult conditions of the re

these constant changes. It was this idea that was strengthened on the basis of returning to the Holy Qur'an and resulted in what was

known as the "Peak of Piety". These activities of Sayyid Khamenei and those of the other activists were all being monitored by the SAVAK and as a result of the prevailing conditions of that time; all of his speeches and gatherings were attended by members of SAVAK who would then make a report concerning that particular speech. It was because of this that Sayyid Khamenei in explaining the restrictions he had in presenting

his material to his audience has said: ١٥

Material that I thought would be detrimental to the regime and system would be presented without making any reference to the

actual system. Also the system was never insinuated or hinted at in anyway

In this manner, because of the all the spying and snitching, Sayyid Khamenei was detained on numerous occasions. Before the victory

of the Islamic Revolution, he was arrested no less than six times by SAVAK and placed in prison; he was also eventually exiled

on the political thought of the Imam, factors such as the Imam's wisdom and foresight regarding social issues and his deep understanding of Islamic teachings placed him at the forefront of a great and unprecedented revolution. In addition to this, the bravery of the Imam, which he inherited as a family trait was also very significant in this historic movement. The collective of the Imam's religiousness, piety, bravery, political insight and inspiration from the political thoughts of Ayatollahs Mudarris and Shah Abadi were all visible within his movement and it was in this regard that Sayyid Khamenei saw that all of these factors were gathered together under a banner known as "Religious Motivation". When the revolution, under the leadership of Imam Khomeini, entered a new stage in the ۱۹۶۳ and after the attempted quashing of it by the despotic regime, different socio-political movements chose to take diverse paths. As being part of the revolutionaries, Sayyid Khamenei, as well as joining in the activities of the other revolutionaries, also decided to take it upon himself to lay the foundations of the society's ideology and thought, and it was with this in mind that one of his most effective revolutionary activities was the holding of gatherings dealing with the commentary of the Holy Qur'an. He made great efforts to try and propose a means of living a pious life in the modern world that would not surrender to the ever changing times. He sought to present ways to counter and manage

The beginning of resistance and choosing commentary gatherings as one form of it

When the resistance movements began in ۱۹۶۲, Ayatollah Khomeini was one of the first people to align themselves with Imam Khomeini (ra) and one of his first activities was the reproduction and propagation of the Imam's statements. It was during this period that the political dimensions of Imam's personality began to reveal themselves to Ayatollah Khomeini. With this association with the Imam, many questions arose for example: how was this political insight of Imam Khomeini formed and applied? Who was it that influenced this political thought of the Imam? And other such questions to occupy his mind. After pondering on the above questions, he reached the conclusion that other than the immense influence that Ayatollah Sayyid Hasan Muddarris and Ayatollah Mirza Muhammad Shah Abadi had

During his Qur'anic activities he would always stress on Qur'anic awareness being a prerequisite in order to gain an affinity and attachment with it. He would also emphasize the necessity of pondering on the Holy Qur'an and making efforts to establish the teachings of the Holy Qur'an in society. This yearning of his to make the youth acquainted and attached to the Holy Qur'an led to a new chapter in his activities i.e. "Resistance," in order to cement and form a government based on Qur'anic principles. What follows is a synopsis of his exegetical and research activities. ۱۲

and therefore nothing is guaranteed. Before the victory of the Islamic Revolution there were very few well-wishers, they would advise the people while their hearts grieved. Their actions and advices were not ineffective, for every advice affects the heart, but is failed to turn into action. Why? Because the system was an incorrect system, because the direction of the society was towards injustice, inequity, cowardice and immorality. Direction is very important. The source of any direction begins with the establishment of a system

er that these classes be a preliminary in order for people to become

[\(aware of the concepts of the Holy Qur'an. ۱\)](#)

ص: ۱۵۸

In a speech given in the presence of government officials and guests of – ۲۶/۰۸/۱۹۹۴ – ۱ the Islamic Unity Conference, Sayyid Ali Khamenei said, ‘If a govern- ment is based upon the foundations of Islam, it would mean that Islam has been applied in a practical manner; however, if Islam only means to have belief and only concerns itself with the actions of the individual within the society and the rule of religion is not established; in such a society Islam and the Qur’an are abandoned. A referent of this appears in the Holy Qur’an. In Surah Furqan the following verse appears, “And the Apostle will say, “O my Lord! Indeed my people have consigned this Qur’an to oblivion.”” It is the ۱۱ Holy Prophet (sawa) who is saying this to Allah (swt), but what does consign- ment to oblivion mean? For surely it does not mean that the Holy Qur’an, its name and the name of the Muslims would be completely erased. This is not what this consignment means! Rather consigning this Qur’an into oblivion or that it is abandoned means that the Quran exists but is abandoned; it is with us but consigned to oblivion. It means that the Qur’an is recited in a society and has outward respect and reverence; however its ordainments are not fol- lowed and with the excuse of separating politics from religion, government is negated from the Qur’an. If Islam and the Qur’an were not meant to rule and lead, then what was the purpose of the Holy Prophet’s (sawa) struggle? From his viewpoint, the creation and establishment of a system based on religion is that very action that the Holy Prophet (sawa) did when he migrated from Makkah to Madina. Till there is no society, there is no system as there is no central authority which can overview the activities of the society

One of his biggest regrets is that he did not partake in the memorization of the Holy Qur'an during his youth; even though in his later years he was able to memorize parts of the Holy Qur'an, but because he does not see himself as being a memorizer (hafiz) of the Holy Qur'an it has led to becoming one of his great disappointments.

Sayyid Ali Khamenei began his seminary studies while he was in Grade five. After completing primary school he then entered the seminary full-time and was present in the advanced jurisprudential classes of Ayatollah Sayyid Muhammad Hadi Milani in the year ۱۹۵۶.

He then spent some time in the seminaries of Najaf and Qum and benefitted greatly from the teachers present there. However, while

he was in Qum, he spent most of his time reading, researching and teaching. In ۱۹۶۵, because of an eye ailment that had affected his

father, it was necessary for him to return to Mashhad from Qum in order to assist his father and it was because of this that he once

again found himself present in the classes of Sayyid Milani. He continued attending these classes until ۱۹۷۱. With regards to Qur'an classes, Sayyid Khamenei believes that

merely holding classes to teach recitation is not sufficient, but rather a class of which I was the teacher and reciter. The students were from the same school as me, some were from Grade ۶, whereas the others were from lower

grades.

Sayyid Khamenei began nursery at the age of four and at the age of five he entered into primary school. Sayyid Khamenei possessed a good recitation and soon became the school's Qur'an reciter and as a result his recitation found fame even if it was within small vicinity. His father, in order to make his sons more familiar with the Holy Qur'an and to learn the rules of Tajwid, requested Hajj Ramadan Bankdar to teach them. After learning from Hajj Bankdar, Sayyid Ali continued his studies under Mullah Abbas, who was the most renowned teacher of Qur'an recitation in Mashhad at the time, and learned the rules of Tajwid from him. At the age of twelve, Sayyid Ali Khamenei himself began teaching classes on the recitation of the Holy Qur'an and it was from this time that his progressive Qur'anic activities began.

ص: ١٦٠

A picture exists on which Sayyid Khamenei wrote on the back of it, '١٢ years old, -١ Grade ٤, Friday after the completion of the Qur'an recitation

the names of the Prophets it was her habit was to give an explanation.’ ‘In this way I
, (also heard the stories of Prophet Musa (as
Prophet Ibrahim (as) and other Prophets for the first time from my mother; as when
she recited verses that contained the names of the Prophets it was her habit was to
give an
explanation.’ Hence, it was because of having such parents that Sayyid Ali Khamenei
from a very young age became acquainted with the Holy Qur’an and was nurtured
within its teachings. Therefore, it is this
very point that created in him a strong affinity and attachment to- wards the Divine
.Revelation

His mother was Khadija Mirdamadi (b. ۱۹۱۴ – d. ۱۹۸۹). She was the daughter of Ayatollah Sayyid Hashim Najaf Abadi. After his marriage to Bibi Sakina, he went to the city of Mashhad and it was in this city that he partook in guiding the people, explaining the Holy Qur'an and authoring books. During one of his summers in Mashhad, he held discourses on the exegesis of the Holy Qur'an, based upon the exegesis Majma al-Bayan in the Ghoharshad Masjid which was well attended by students and non-students alike.

Khadija Mirdamadi was a pious, religious and devout lady who was also very knowledgeable with regards to the Holy Qur'an, Prophetic traditions (hadith), history and literature. Her knowledge, by reading exegeses of the Holy Qur'an and history books such as Rawdah al-Saffah, reached such a level that she was able to narrate the stories of the Prophets, Imams and Qur'anic personalities to her children in an attractive and story-like way. Her recitation of the Holy Qur'an was exceptional. Sayyid Khamenei in this regard says, 'The first beautiful recitation of the Holy Qur'an that I heard came from my mother. We would gather and sit around her while she recited the Holy Qur'an in a very sweet and melodious manner and would then also translate the verses for us.

In this way I also heard the stories of Prophet Musa (as), Prophet Ibrahim (as) and other Prophets for the first time from my mother; as when she recited verses that contained

If we wish to understand and examine how Sayyid Khamenei gained an affinity with the Holy Qur'an and its impact and position concerning his thought, it is necessary for us to firstly become more aware of his family, as it is the family structure which plays the greatest role in the upbringing of a person and the forming and materializing of his personality. Ayatollah Sayyid Ali Khamenei was born on the 16th of July 1939 into a religious family in the holy city of Mashhad. His father Sayyid Jawad Khamenei (d. 1986) was from amongst the scholars and jurists of his time. After completing his intermediary in Tabriz, Sayyid Jawad benefitted from many great scholars in the city of Mashhad. He then migrated to Najaf, Iraq in 1345/1926 and was active in the areas of jurisprudence and its principles. He attended and benefitted greatly from the classes of Mirza Muhammad Husayn Na'ini, Sayyid Abu al-Hasan Isfahani and Agha Zia al-Din Iraqi; he also gained permission of ijtihad from the three mentioned scholars

By paying close attention to the lifestyle of the Leader of the Islamic Republic of Iran, Sayyid Ali Khamenei, it is clear that the Holy Qur'an has great influence in all aspects of his life. This influence is so significant that it can be said that the most critical and important

dimension of his personality is that 'Qur'anic dimension' that he possesses

Therefore, it was with the intention of becoming further acquainted with the dimensions of his Qur'anic personality that

the Department of Cultural and Social Affairs of the Awqaf and Welfare Organization have organized the ۳۵th International Qur'an Competition. This present booklet which you

have in your hands titled "A Qur'anic Leader," aims to present information about the Leader's Qur'anic activities over the past seven decades; in addition, it also tries to clarify for us the conformity of his thought with the Qur'an and fundamental Islamic principles

We hope that this humble effort is of benefit to all Awqaf and Welfare Organization

Contents

A Qur'anic Household ٦

Qur'anic Education ٩

Exegetical Resistance Activities ١٣

His Methodology of Commentary ٣٢

Writings and Researches ٣٥

Accomplishments in the Field of the Holy Qur'an ٤٥ The position of the Holy Qur'an
in the Thought of Ayatollah Khamenei ٥٥

A Good Ending: Quoting a few Qur'anic Accounts as narrated by Saadat Fatimi ٦٢

References ٦٦

ص: ١٦٦

In the Name of Allah
the All-beneficent, the All-merciful

ص: ١٦٨

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ. ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفاً علمی و به دور از تعصبات و جریان‌های اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب «مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می‌نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱. بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
۲. تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳. جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴. سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵. گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶. زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱. عمل بر مبنای مجوز های قانونی
۲. ارتباط با مراکز هم سو
۳. پرهیز از موازی کاری

۴. صرفا ارائه محتوای علمی

۵. ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱. چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲. برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳. تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴. تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵. ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶. تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷. راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸. طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹. برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰. برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

JAVA.۱

ANDROID.۲

EPUB.۳

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.۷

GHB.۸

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

ANDROID.۱

IOS.۲

WINDOWS PHONE.۳

WINDOWS.۴

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

در پایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می
نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه
اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

